

TARJA SAVOLAINEN

SUKU- PUOLTEN TASA-ARVO ELOKUVA- TUOTAN- NOSSA

Julkisen
rahoituksen
jakautuminen

Cuporen verkkojulkaisuja 43

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämisyhtiö Cupore 2017

Ulkoasu ja taitto: Tiina Paju

ISBN 978-952-7200-19-3 (pdf)

ISSN 1796-9263 (pdf)

Tarja Savolainen

**SUKUPUOLTEN
TASA-ARVO
ELOKUVA-
TUOTANNOSSA**

Julkisen rahoituksen
jakautuminen

TIIVISTELMÄ

Selvityksessä on pyritty vastaamaan kysymykseen, toteutuuko sukupuolten tasa-arvo suomalaisen elokuvan julkisessa rahoituksessa. Julkisella rahoituksella tarkoitetaan tässä valtion budjetista elokuvalla ohjautuvia varoja. Lisäksi selvityksessä on arvioitu laajemmin mahdollisia epätasa-arvoa tuottavia tekijöitä elokuvatuotannossa.

Sukupuolten tasa-arvoa on lähestytty taloudellisena resurssikysymyksenä: onko naisilla ja miehillä käytössään yhtä paljon julkista rahoitusta elokuviensa tekemiseen?

Määrällisen analyysin aineistoina olivat Suomen elokuvasäätiön ja Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskuksen (AVEK) myönteiset rahoituspäätökset vuosilta 2011–2015 sekä Pohjoismaisen elokuva- ja televisiorahaston suomalaisille elokuville tekemät myönnöt vuosina 2012–2015. Mukana tutkimuksessa olivat myös Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) tilastot elokuvataiteilijoille vuosina 2013–2015 myöntämistä apurahoista. Lisäksi analysoitiin Yleisradion ennakko-ostot ja tilaukset tuotantoyhtiöiltä vuosina 2011–2015. Kaikkiaan tutkitun rahoituksen yhteisarvo oli noin 150 miljoonaa euroa.

Arviointiaineiston tuottamiseksi haastateltiin kahdeksaa erilaisia ja eri määrän elokuvia tehnyttä naista sekä kahdeksaa rahoittajien edustajaa Suomen elokuvasäätiöstä, AVEKista, Pohjoismaisesta elokuva- ja televisiorahastosta, Taikesta ja Yleisradiosta.

Tässä analysoidusta noin 150 miljoonasta eurosta naisten ohjaamille elokuville ja naispuolisille elokuvataiteilijoille ohjautui neljännes (24 %). Vastaavasti miesten ohjaamille elokuville ja miespuolisille elokuvataiteilijoille ohjautui kolme neljänestä (74 %). Kokonaisuutena katsottuna naiset saivat siis käyttöönsä huomattavasti vähemmän taloudellisia resursseja kuin miehet. Tässä merkityksessä sukupuolten tasa-arvo ei toteutunut.

Kun naisten osuutta rahoituksesta verrattiin naisten osuuteen elokuvataiteilijoista (43 % v. 2010) tai arvioon naisten osuudesta alalle koulutetuista (noin puolet), tilanne näytti edelleen hyvin epätasaiselle.

Elokuvasäätiön myöntämää rahoitusta suhteutettiin tukea hakeneiden ja saaneiden määrään käsikirjoitus- ja tuotantotukien osalta. Selvitys osoitti, että naisten osuus käsikirjoitusapurahaeuroista oli jokseenkin yhtä suuri kuin heidän osuutensa oli myönteisistä päätöksistä. Naisten apurahat olivat tosin keskimäärin hieman pienempiä kuin miesten apurahat.

Miesten ohjaamat elokuvat saivat selvästi suuremman osuuden elokuvasäätiön myöntämästä tuotantotuesta. Selvitys osoitti, että naisten ohjaamien elokuvien osuus tuotantotukieuroista (ml. 50/50-tuotantotuki) oli pienempi (24,6 %) kuin niiden osuus tukea saaneista (32 %) ja hakeneista (29 %). Naisten ohjaamat pitkät näytelmäelokuvat saivat kuitenkin keskimäärin enemmän tuotantotukea elokuvaa kohden kuin miesten ohjaukset, mikäli 50/50-tukea ei huomioitu. (Tutkimusajankohdan

alkuvuosina oli meneillään ns. aikalaiselokuvakokeilu, mikä selittänee tulosta.) Naisten ohjaukset olivat keskibudjettien elokuvia. Elokuvasäätiön omat selvitykset ovat osoittaneet, että naisohjaajien elokuvien osuus tuotantotukea hakeneista ja saaneista on ollut jotakuinkin yhtä suuri.

Yleisradion elokuvaan ja tv-sarjoihin käyttämästä noin 45,6 miljoonasta eurosta 79 % eli noin 36 miljoonaa euroa käytettiin miesten ohjauksiin. Naisten ohjauksiin käytettiin 18 % eli reilut 8 miljoonaa euroa. Hyvin selkeästi sukupuolittunut rakenne löytyi Yleisradion tilauksista, jotka olivat yksinomaan miesten ohjaamia. Tilatuissa sarjoissa oli kuitenkin molempia sukupuolia käsikirjoittajina ja tuottajina.

AVEKin myöntämät noin 4 miljoonaa euroa jakautuivat varsin tasaisesti sukupuolten välillä. Vaikka miesten tekemät elokuvat saivat 60 % kaikista tuotannon tukemiseen myönnettyistä euroista, tuotannon tukia myönnettiin naistekijöiden elokuville rahallisesti suhteessa hieman enemmän kuin niiden osuudet olivat myönnettävistä tukipääätöksistä.

Pohjoismaisen rahaston suomalaisille elokuville myöntämästä noin 4,5 miljoonasta eurosta kohdistui 82 % miesten ohjaamille elokuville ja tv-sarjoille. Suomalaisen naisten ohjaamat elokuvat saivat rahoitusta lähes samassa suhteessa kuin niiden osuus oli suomalaisista elokuvista.

Myös suurin osa (62 %) Taiken elokuvataiteilijoille jakamasta 2,4 miljoonasta apurahaeurosta myönnettiin miehille, vaikka naisten osuus on viime vuosina lähestynyt puolta. Naisten osuus apurahojen saajista vastasi naisten osuutta elokuvataiteilijoista.

Selvityksessä kartoitettiin myös, missä määrin tutkitut organisaatiot tuottivat tietoa ja raportoivat julkisesti rahoituksen jakautumisesta naisille ja miehille. Tutkimus osoitti, että eri organisaatiot toimivat hyvin eri tavoin. Puute on, että organisaatiot eivät raportoi, kuinka paljon naiset ja miehet hakevat rahoitusta elokuvilleen ja kuinka suuren osuuden naisten ja miesten elokuvat tai elokuvataiteilijat saavat myönnetystä rahoituksesta. Vaikka Yleisradiossa on pitkä tasa-arvotyön historia organisaation sisällä, se ei seuraa sukupuolten tasa-arvon toteutumista ohjelmistossaan eikä raportoi siitä.

Työn arvio-osuudessa esitettiin, että elokuvan alueella on lukuisia kohtia, jotka saattavat tuottaa eroja ja eriarvoisuutta sukupuolten välille. Päähenkilöiden ja tarinoiden arvottaminen sukupuolen perusteella on arvioitu yhdeksi mahdolliseksi syyksi eroihin ja eriarvoisuuteen.

Raportin lopussa on esitetty toimenpidesuosituksia ja jatkotutkimusaiheita. Yksi toimenpidesuositus on tietopohjan luominen, mikä mahdollistaisi julkisen rahoituksen tasa-arvoseurannan ja -arvioinnin. Lisäksi ehdotus on, että laki naisten ja miesten tasa-arvosta (lyhyemmin: tasa-arvolaki) tulee saattaa koskemaan myös taiteen ja kulttuurin julkista rahoitusta. Lain valtion taiteilija-apurahoista tulisi sisältää myös sukupuolten tasa-arvoon liittyvien näkökohtien huomioimisen. Jatkotutkimusaiheena esitetään mm. elokuvaohjaajien urakehityksen tutkimista.

ESIPUHE

Elokuvatuotannon onnistumisen kannalta keskeisin asia on resurssit. Elokuva joko syntyy tai jää tekemättä sen mukaan, minkälainen rahoitus elokuvalla on. Rahan lisäksi myös ihmiset ovat tärkeä resurssi.

Suomalaisenaan elokuvan yleisöä ei voi helposti määritellä yhdellä tavalla. Katsojien ja kokijoiden joukkoon mahtuu entistä monimuotoisempi kohderyhmä, eri-ikäisiä, -näköisiä ja -tapaisia.

Elokuva niin kuin muukin media luo malleja ja tarjoaa samaistumiskohteita. Siksi on tärkeää, että myös elokuvia on tekemässä erilaisia ihmisiä, kertomassa monenlaisia tarinoita ja antamassa kirjavia samaistumiskohteita. Elokuvat, joissa joku sukupuoli puuttuu kokonaan, joillakin ihmisryhmällä ei ole lainkaan ääntä tai vain yhdenlaiset ihmiset saavat tehdä tärkeitä ratkaisuja, estävät katsojia löytämästä valkokankaalta itsensä kaltaisia hahmoja.

Selvityksen tavoitteena on osallistua sukupuolten tasa-arvosta elokuva-alalla käytävään keskusteluun ja tuoda ennen kaikkea tietoa rahoituksen jakautumisesta naisille ja miehille. Selvityksestä käy ilmi, että rahoitus jakautuu useimmiten hyvin epätasaisesti sukupuolten kesken, naisen euro ei elokuva-alallakaan ole täyttä sataa senttiä. Naispuolisia ohjaajia, käsikirjoittajia ja tuottajia on alalla jo miltei puolet mutta elokuvatuotannoissa on vielä vahvasti hyvin miehinen – aiheiden, toimijoiden ja näkökulman – perinne.

Selvitys sai alkunsa Women in Film and Television in Finland -yhdistyksen (WIFT Finland) aloitteesta ja järjestö on ystävällisesti asiantuntemuksellaan tukenut työn valmistumista. Käsikirjoittaja, TaT, Raija Talvion asiantuntemus on ollut erityisen arvokasta.

Selvitystä on tehty yhteistyössä tutkimukseen osallistuneiden Suomen elokuväsäätiön, Yleisradion, Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskuksen, Pohjoismaisen elokuva- ja televisiorahaston sekä Taiteen edistämiskeskuksen kanssa, joiden edustajat ovat antaneet aikaansa ja asiantuntemustaan tutkimuksen käyttöön. Kiitokset myös haastateltaville, joiden panos on ollut korvaamattoman arvokasta.

Erikoistutkija VTT Tarja Savolainen on tehnyt selvitystä osittain opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Tutkija Sirene Karri on tuottanut taulukot ja tehnyt graafisia kuvioita sekä kerännyt tausta-aineistoja. Projektitutkija Eero Koski on tehnyt graafisia kuvioita. Tutkimus on toteutettu osana Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston Tasa-arvoinen yhteiskunta -ohjelmasta rahoitettua ArtsEqual -hanketta (hankenumero 293199)

Lämpimät kiitokset kaikille, jotka ovat edistäneet tämän selvityksen valmistumista.

Helsingissä 1.5.2017

Marjo Mäenpää

Johtaja, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

SISÄLLYS

Tiivistelmä	4
Esipuhe	6
1 TASA-ARVOA ELOKUVA-ALALLE	12
Tasa-arvotyötä Euroopassa	12
Tasa-arvotyötä Pohjoismaissa	14
Selvityksen keskeiset kysymykset	15
2 HALLINNOLLIS-LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN KEHYS	17
Perustuslaki ja tasa-arvolaki	17
Muu lainsäädäntö	18
Kansainväliset sopimukset	19
3 KÄSITTEET, AINEISTOT JA MENETELMÄT	20
Aineistot	21
Menetelmät	28
4 SUOMALAINEN ELOKUVA	29
Rahoitus	29
Tekijät	32
5 SUOMEN ELOKUVASÄÄTIÖ	36
Käsikirjoitusapuraha	37
Yksittäisen elokuvan kehittämistuki	39
Tuotantotuki	41
50/50-tuotantotuki	46
6 YLEISRADIO	49
Ennakko-ostot	50
Tilaukset	55
7 POHJOISMAINEN ELOKUVA- JA TELEVISIORAHASTO (NFTF)	64

8	AUDIOVISUAALISEN KULTTUURIN EDISTÄMISKESKUS (AVEK)	68
	Tuotannon tuet	69
	Käsikirjoitustuki	70
	Ennakkovalmistelutuki	71
	Tuotantotuki	73
	Jälkituotantotuki	74
9	TAITEEN EDISTÄMISKESKUS (TAIKE)	77
10	ARVIOINTIA: SUKUPUOLTEN TASA-ARVO JA ELOKUVATUOTANTO	81
11	VIELÄ MATKAA TASA-ARVOON	86
	Toimenpidesuosituksia	89
	Jatkotutkimuksia	90
	LÄHTEET	91

Taulukot

TAULUKKO 1: Tutkitut organisaatiot ja tutkitun rahoituksen lähteet.	21
TAULUKKO 2: Tutkittu rahoitus vuosina 2011–2015.	22
TAULUKKO 3: Tutkimusaineistoon sisältyvät elokuvasäätiön tukipäätökset vuosilta 2011–2015.	24
TAULUKKO 4: Yleisradion ennakko-ostot aineistossa vuosina 2011–2015.	26
TAULUKKO 5: Yleisradion tilaukset aineistossa vuosina 2011–2015.	26
TAULUKKO 6: Tutkimusaineistoon sisältyvät AVEKin tukipäätökset vuosilta 2011–2015.	27
TAULUKKO 7: Naisten keskimääräiset osuudet elokuvasäätiön käsikirjoitusapurahoista vuosina 2011–2015.	39
TAULUKKO 8: Tuotantotuen keskimääräinen koko (€) ja tuettujen elokuvien määrät vuosina 2011–2015.	44
TAULUKKO 9: Naisten ohjaamien elokuvien keskimääräiset osuudet tuotantotuesta (ml. 50/50-tuki) vuosina 2011–2015.	47
TAULUKKO 10: Yleisradion ennakko-ostojen keskimääräiset hinnat ja ohjaajan sukupuoli vuosina 2011–2015.	53
TAULUKKO 11: Yleisradion ennakko-ostojen keskimääräiset hinnat ja tuottajan sukupuoli vuosina 2011–2015.	53
TAULUKKO 12: Yleisradion ennakko-ostojen keskimääräiset hinnat ja käsikirjoittajan sukupuoli vuosina 2011–2015.	54
TAULUKKO 13: Yleisradion tilaamien tv-sarjojen, dokumenttelokuvien ja lyhyiden näytelmäelokuvien käsikirjoittajat, ohjaajat ja tuottajat (lkm) vuosina 2011–2015.	56
TAULUKKO 14: Yleisradion tilausten käsikirjoittajat, ohjaajat ja tuottajat (lkm) vuosina 2011–2015.	56
TAULUKKO 15: Yleisradion tilausten keskimääräiset hinnat ja ohjaajan sukupuoli.	59
TAULUKKO 16: Yleisradion tilausten keskimääräiset hinnat ja tuottajan sukupuoli.	60
TAULUKKO 17: Yleisradion tilausten keskimääräiset hinnat ja käsikirjoittajan sukupuoli.	60
TAULUKKO 18: Naisten ja miesten osuudet AVEKin myöntämistä tuista 2011–2014.	69

TAULUKKO 19: AVEKin myöntämä keskimääräinen käsikirjoitusapuraha elokuvaa kohden vuosina 2011–2015 (€).	71
TAULUKKO 20: AVEKin myöntämät käsikirjoitustuet: sukupuolten osuudet myönteisistä apurahapäätöksistä ja euromääräisistä apurahasummista genren mukaan.	71
TAULUKKO 21: Naisten ja miesten osuudet tutkitusta rahoituksesta.	87

Kuvat

KUVA 1: Organisaatioiden osuudet rahoituksesta tutkimusaineistossa.	23
KUVA 2: Pitkän näytelmäelokuvan keskimääräinen tuotantobudjetti vuonna 2015.	30
KUVA 3: Pitkän dokumenttielokuvan keskimääräinen tuotantobudjetti vuonna 2015.	31
KUVA 4: Elokuvasäätiön myöntämien käsikirjoitusapurahojen jakautuminen vuosina 2011–2015.	38
KUVA 5: Kehittämistuen (SES) jakautuminen tuottajan sukupuolen mukaan vuosina 2011–2015.	40
KUVA 6: Kehittämistuen (SES) jakautuminen käsikirjoittajan sukupuolen mukaan vuosina 2011–2015.	41
KUVA 7: Tuotantotuen (SES) jakautuminen naisten ja miesten ohjaamille elokuville vuosina 2011–2015.	42
KUVA 8: Naisten ja miesten ohjaamien vähintään miljoona euroa maksaneiden pitkien näytelmäelokuvien keskimääräinen tuotantotuki (SES) vuosina 2011–2015.	43
KUVA 9: Tuotantotuen (SES) vuosittainen jakautuminen naisten ja miesten ohjaamille elokuville vuosina 2011–2015.	45
KUVA 10: 50/50-tuotantotuen (SES) jakautuminen naisille ja miehille vuosina 2011–2015.	46
KUVA 11: Yleisradion ennakko-ostot ja ohjaajien sukupuoli vuosina 2011–2015 (N).	51
KUVA 12: Yleisradion ennakko-ostojen euromäärät ja ohjaajien sukupuoli vuosina 2011–2015.	52
KUVA 13: Yleisradion tilaamat elokuvat ja sarjat vuosina 2011–2015.	55
KUVA 14: Naisten ja miesten ohjaamien tuotantojen osuus Yleisradion tilauksiin käyttämistä euroista vuosina 2011–2015.	57

KUVA 15: Naisten ja miesten tuottamien tuotantojen osuus Yleisradion tilauksiin käyttämistä euroista vuosina 2011–2015.	58
KUVA 16: Naisten ja miesten käsikirjoittamien tuotantojen osuus Yleisradion tilauksiin käyttämistä euroista vuosina 2011–2015.	58
KUVA 17: Yleisradion ennakko-ostot ja tilaukset ammateittain vuosina 2011–2015.	62
KUVA 18: Suomalaisten elokuvien saama rahoitus Pohjoismaiselta elokuva- ja televisiorahastolta vuosina 2012–2015.	65
KUVA 19: Suomalaisten elokuvien saama rahoitus Pohjoismaiselta elokuva- ja televisiorahastolta vuosina 2012–2015.	66
KUVA 20: Naisten ja miesten osuudet AVEK:n vuosina 2011–2015 myöntämistä tuotannon tuista.	69
KUVA 21: AVEK:n myöntämät käsikirjoitustuet vuosina 2011–2015.	70
KUVA 22: AVEK:n myöntämät ennakkovalmistelutuet vuosina 2011–2015.	73
KUVA 23: AVEK:n myöntämät tuotantotuet vuosina 2011–2015.	74
KUVA 24: AVEK:n myöntämät jälkituotantotuet vuosina 2011–2015.	75
KUVA 25: Taiken elokuvataiteilijoille myöntämät taiteilija-apurahat 2013–2015.	78
KUVA 26: Taiken elokuvataiteilijoille myöntämät muut kuin taiteilija-apurahat 2013–2015.	78
KUVA 27: Taiken elokuvataiteilijoille myöntämät apurahat vuosina 2013–2015.	79
KUVA 28: Naisten ja miesten osuudet elokuvan julkisesta rahoituksesta vuosina 2011–2015.	86

1 TASA-ARVOA ELOKUVA-ALALLE

Viime vuosina Suomessa on käyty ja käydään edelleen vilkasta julkista keskustelua naisten asemasta, sukupuolen merkityksestä ja sukupuolten tasa-arvosta elokuvan alueella. Tämänkin tutkimuksen aikana keskusteltiin esimerkiksi käsikirjoittajien työn arvostamisesta, iän vaikutuksesta naisten näkyvyyteen valkokankaalla (esim. Rantanen 2016) ja naisten mahdollisuuksista saavuttaa ylintä opettajan paikkaa alalla (elokuvaohjauksen professuurin täytöstä esim. Hällsten 2016). Myös *Suomi 100* -projekti herätti keskustelua sen päätettyä rahoittaa kolme miesohjaajan miehiä aihealueita käsittelevää pitkää näytelmäelokuvaa.

Niin näiden keskustelujen kuin tämänkin tutkimuksen taustalla on laajasti ottaen kansainvälinen feministinen liikehdintä, joka on vaatinut naisille yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua elokuvan tuotantoon, kiinnittänyt huomiota naiskuvien kapea-alaisuuteen ja vaatinut naiskatsojia kiinnostavia sisältöjä jo 1960-luvulta lähtien (ks. esim. *Films for Women* 1986; Gill 2007, 9).

Yksi osa liikettä on Women in Film and Television -verkosto, joka rantautui Suomeen vuonna 2014. Tuolloin Suomeen perustettiin Women in Film and Television in Finland (WIFT Finland), jota kutsutaan tässä WIFTiksi. Sen tarkoituksena on muun muassa edistää alan tasa-arvoistumista, verkostoitumista ja ammatillista osaamista. Se pyrkii myös edistämään tutkimusta, joka tähtää sukupuolten tasa-arvoon elokuvan, television ja liikkuvan kuvan alueella. Jäsenistö koostuu lähinnä alalla työskentelevistä naisista. (WIFT Finland.)

Verrattuna moneen muuhun länsimaahan Suomeen elokuvan naisliikehdintä on rantautunut myöhään. Yhdysvalloissa WIFT perustettiin 1970-luvulla, Isossa-Britanniassa 1989 (WIFT UK) ja Ruotsissa 2003 (WIFT Sverige). Tällä hetkellä WIFT toimii noin neljässäkymmenessä maassa (WIFTCHAPTERS). Aivan uutta feministinen liikehdintä elokuvan alueella ei Suomessakaan ole: alan feminististä tutkimusta on tehty suomalaisissa yliopistoissa 1980-luvulta lähtien ja jo ainakin 1980-luvulla toimi Naiselokuvanaiset-ryhmä, joka esitti naisten tekemiä elokuvia ja pyrki vaikuttamaan naisten esittämiseen elokuvassa¹. Vuonna 2001 aloitti *Nainen vai artisokka* -naiselokuvafestivaali, sittemmin *Season Film Festival* -nimellä tunnettu tapahtuma (Tervonen 2016).

Tasa-arvotyötä Euroopassa

Euroopassa ja Pohjoismaissa niin valtiollisella tasolla kuin kansalais- ja ammattijärjestöissä on viime vuosina aktivoitunut toimimaan sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi elokuvassa ja mediassa yleensä. Euroopan yhteistyö- ja ihmisoikeusjärjestön

1 Naiselokuvanaiset aloitti toimintansa 1985 (*Naiselokuvanaiset esittää* -aineisto, KAVI).

Euroopan neuvoston tasa-arvostrategiassa vuosille 2014–2017 painotetaan median merkitystä sukupuolten tasa-arvon saavuttamisessa (Council of Europe). Neuvosto kehottaa jäseniään toimimaan sukupuolistereotyyppien ja seksismin poistamiseksi kaikissa muodoissaan ja kehottaa arvioimaan asioiden sukupuolittuneisuutta yhteiskunnan kaikilla alueilla. Se on mm. julkaissut useita oppaita media-alan tasa-arvotyöhön (Council of Europe, publications).

Euroopan neuvoston elokuvatuotantoa tukeva Eurimages-järjestö pitää sukupuolten tasa-arvoa elokuva-alalla tärkeänä (Eurimages). Se on seurannut sukupuolten tasa-arvoa elokuvien rahoitushakemusten kautta vuodesta 2012 ja havainnut, että keskeisissä tehtävissä on naisia vain noin 30 %. Se on julkaissut strategian vuosille 2016–2017 sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi. Siinä se suosittelee kansallisia rahoittajia tukemaan sukupuolten tasa-arvon toteutumista alalla. Sen kolme strategista päämäärää ovat: 1) tuoda tasa-arvonäkökulma kaikkeen päätöksentekoon alalla, myös elokuvan rahoitukseen ja tukeen; 2) vastustaa naisten stereotyyppistä esittämistä ja seksismiä elokuvissa tekemällä elokuvantekijät tietoisiksi näistä prosesseista; ja 3) vastustaa naiseen kohdistuvaa väkivaltaa tekemällä tunnetuksi, että naisten vähöksyvä esittäminen elokuvissa voi rohkaista väkivaltaan naisia kohtaan. Se pyrkii myös lisäämään kunnioitusta naisten itsemääräämisoikeutta kohtaan.

Vuosina 2000–2005 vertailevaan eurooppalaiseen kulttuurin ja taiteen tutkimukseen keskittynyt järjestö ERICarts (European Institute for Comparative Cultural Research) tuotti mm. Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston tuella kolme raporttia naisten asemasta kulttuurin ja taiteen tuotannossa (*Pyramid or Pillars* 2000; *Culture Gates* 2003; *Culture Biz* 2005). Vuonna 2005 ilmestyneessä *Culture Biz: Locating Women as Film and Book Publishing Professionals in Europe* kartoitettiin naisten asemaa elokuva- ja julkaisutuotannossa. Suomi oli yksi tutkituista maista. Raportissa vertaillaan 1990-luvun ja 2000-luvun alun tilanteita. Raportin mukaan elokuvatuotanto oli vielä tutkimuksen valmistumisen aikaan suureksi osaksi miesten toiminnan aluetta, vaikka naisohjaajat ja -tuottajat olivat tulleet elokuvan kentälle 1990-luvun jälkipuoliskolla (Mitchell 2005, 39–40).

Euroopan tasa-arvoinstituutti EIGE julkaisi naisten asemaa mediassa käsittelevän arviointitutkimuksen vuonna 2013 (*Advancing gender equality in decision-making in media organisations* 2013) ja siihen liittyvät maakohtaiset raportit vuonna 2015 (EIGE). Raporteissa keskityttiin uutismediaorganisaatioihin. Vuonna 2016 se julkaisi sukupuolen valtavirtaistamista kulttuurin toimialalla käsittelevän raportin (*Gender in Culture* 2016).

Myös esimerkiksi eurooppalainen audiovisuaalisen alan naisverkosto EWA (European Women's Audiovisual Network), jonka tarkoituksena on mm. tuottaa tutkimusta päättäjille naisten asemasta alalla, julkaisi vuonna 2016 vertailevan tutkimuksen naiselokuvaohjaajista seitsemässä maassa *Where are the women directors? Report on gender equality in the European film industry* (2016).

Vuonna 2013 UNESCO perusti The Global Alliance on Media and Gender -toimielimen (GAMAG), johon kuuluu yli 500 järjestöä. Sen päämääränä on sukupuolten tasa-arvo mediassa ja median avulla. Yksi järjestön keskeisiä tehtäviä on seurata Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman toteutumista median osalta. (GAMAG.) Vuonna 2014 UNESCO julkaisi *Gender Equality, Heritage and Creativity* -raportin sukupuolten tasa-arvosta kulttuurissa.

Tasa-arvotyötä Pohjoismaissa

Ruotsissa naisliike on jo pitkään vaatinut muutoksia naisten esittämisessä valkokankaalla ja naisten mahdollisuuksissa tehdä elokuvia. Aiheesta on kirjoitettu useita raportteja ja monet niistä ovat Ruotsin WIFTin julkaisemia (mm. Vinterheden 1991, *Hur svårt kan det vara?* 2004, Mark 2006, Lantz 2007, Jansson 2011; Jansson & Bivald 2013). Maria Janssonin (2016) mukaan 1990-luvulla ruotsalainen naisliike kävi valtion viranomaisten kanssa keskustelua naisten asemasta elokuvatuotannossa ja vuonna 2000 kirjattiinkin Ruotsin valtion ja Filmi-instituutin väliseen Elokuvasopimukseen (Filmavtal) tavoitteeksi sukupuolten tasa-arvo. Vuosina 2000–2006 Ruotsin Filmi-instituutti tuotti tasa-arvoraportteja, koulutti tuotantoneuvoja ja tilastoi myöntämiään tukia sukupuolierityisesti. Vuonna 2006 sukupuolten tasa-arvo sisällytettiin Elokuvasopimukseen ja siitä tuli osa julkisen ja yksityisen elokuva-alan yhteistyön mallia. Tarkoitus oli parantaa naisten asemaa elokuvantekijöinä. Tähän liittyen asetettiin strategiseksi päämääräksi, että vähintään 40 % Filmi-instituutilta tukea saavista tuottajista, ohjaajista ja käsikirjoittajista olisi naisia ja vähintään 40 % miehiä. Vuonna 2013 tavoitetta nostettiin ja päämääräksi asetettiin naisten ja miesten yhtä suuri osuus rahoituksen saajista. Vuonna 2014 saavutettiin Janssonin mukaan Ruotsissa ensimmäistä kertaa tilanne, jolloin naiset ja miehet ohjasivat yhtä paljon Filmi-instituutilta tukea saaneita pitkiä näytelmäelokuvia. Vuonna 2015 julkista tukea saaneista pitkistä näytelmäelokuvista 58 % oli naisten ohjaamia, kun sen sijaan kaikista pitkistä ruotsalaisista näytelmäelokuvista vain 36 % oli naisten ohjaamia. Ruotsissa tasa-arvo on siis edennyt julkista tukea saaneiden elokuvien osalta. Sen sijaan yksityisellä rahoituksella tehtyjen elokuvien joukossa naisohjaajien määrä on jopa laskenut Janssonin mukaan (arvioinnissa on tosin huomioitava, että naistekijöiden elokuvien määrät vaihtelevat huomattavasti vuosittain ja tarkastelu aika on lyhyt). Jansson myös huomauttaa, että naisohjaajat tekevät elokuvia pienemmillä budjeteilla: naisohjaajien pitkien näytelmäelokuvien keskimääräiset budjetit olivat vain 86,8 % miesohjaajien elokuvien budjeteista vuonna 2014.

Pohjoismaiden ministerineuvoston tasa-arvorahasto (Nordisk jämställdhets fond) on rahoittanut kolmen vuoden ajan tasa-arvoprojekteja. Neljä näistä projekteista on käsitellyt mediaa ja populaarikulttuuria. Yhden projektin tarkoituksena on tietoisuuden lisääminen sukupuolten tasa-arvosta elokuva- ja televisioalalla. (NIKK.)

Myös yksi vuoden 2016 Pohjoismaiden ministerineuvoston tasa-arvopoliittisista teemoista oli media. Pohjoismainen viestinnän ja median tietokeskus Nordicom julkaisi vuonna 2014 kirjan *Making Change*, jossa käsitellään sukupuolten tasa-arvoa yleensä mediassa ja myös elokuvassa.

Suomessa elokuvasäätiö on julkaissut vuodesta 2011 toimintakertomuksessaan tiedon siitä, missä suhteessa naiset ja miehet ovat hakeneet ja saaneet säätiön myöntämiä tukia. Naiset ovat saaneet jotakuinkin samassa suhteessa kuin ovat hakeneet. Säätiön selvityksistä on puuttunut kuitenkin tieto siitä, millä tavalla tukirahat jakautuvat naisille ja miehille. Vastaavalla tavalla myös Pohjoismainen elokuva- ja televisiorahasto sekä Taiteen edistämiskeskus julkaisevat tiedon siitä, missä suhteessa naiset ja miehet ovat saaneet ja hakeneet rahoitusta.

Toistaiseksi Suomessa ei ole tuotettu edellä mainittua *Culture Biz* -tutkimuksen (2005) ja ammattikorkeakoulujen opinnäytteiden lisäksi sukupuolten tasa-arvoa elokuva-alalla arvioivaa tutkimusta. Raportissa *Onko sukupuolella merkitystä, onko toimenpiteillä vaikutusta taiteissa ja kulttuurissa?* (Mitchell & Kanerva 2004) elokuva oli mukana yhtenä arvioitavana taiteen alana. Sukupuolten tasa-arvo ei ole myöskään noussut teemaksi audiovisuaalisen kulttuuripolitiikan alueella eikä esimerkiksi *Suomalaisen elokuvan tavoiteohjelma vuosille 2011–2015* (2011) aseta päämääriä sukupuolten tasa-arvolle.

Selvityksen keskeiset kysymykset

Tämän selvityksen tarkoituksena on kartoittaa ja arvioida sukupuolten tasa-arvoa elokuvan ja tv-draaman tuotannossa. Sukupuolten tasa-arvolla tarkoitetaan tässä naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, vaikka sukupuolia on useampiakin. Työssä kysytään, toteutuuko sukupuolten tasa-arvo suomalaisen elokuvan rahoituksessa. Lisäksi esitetään arvio sukupuolten tasa-arvon kannalta kriittisistä kohdista laajemminkin elokuva-alalla. Arviossa on hyödynnetty elokuvantekijöiden ja rahoittajien haastatteluja. Niissä käsiteltiin rahoitusprosessien kulkua ja luonnetta sekä sukupuolten tasa-arvoa. Selvityksessä haluttiin kuulla naistekijöitä, koska he ovat tuoneet julkisuudessa esiin ajatuksia elokuva-alan epätasa-arvoisista käytännöistä.

Sukupuolten tasa-arvoa tarkastellaan niiden taloudellisten resurssien osalta, joita elokuvantekijöillä on käytössään. Selvityksessä keskitytään elokuvan julkiseen rahoitukseen ja tulkitaan rahoitusta keskeisenä resurssina, jota elokuvientekijät tarvitsevat toteuttaessaan päämääriään. Rahoituksen merkitys korostuu elokuvassa, jossa ammattimainen tuotanto vaatii huomattavia summia. Pitkän näytelmäelokuvan keskimääräinen tuotantobudjetti oli Suomessa vuonna 2015 keskimäärin 1 890 000 euroa ja pitkän dokumenttielokuvan 316 000 euroa (*Elokuvavuosi 2015*).

Raportissa kartoitetaan aluksi sukupuolten tasa-arvoa kulttuurin toimialalla koskevaa lainsäädäntöä ja kansainvälisiä sopimuksia hallinnollis-lainsäädännöllisen

kontekstin luomiseksi. Kolmannessa luvussa esitellään keskeisiä käsitteitä, tutkimusaineistot ja menetelmät. Neljännessä luvussa esitellään suomalaisen elokuvan tuotanto, rahoitus ja tekijät. Viidennestä luvusta yhdeksänteen esitetään analyysit ja tulokset rahoituksen jakautumisesta naisille ja miehille Suomen elokuväsäätiön, AVEKin, Pohjoismaisen elokuva- ja televisiorahaston, Yleisradion ja Taiken osalta. Lopuksi esitetään arvio sukupuolten tasa-arvon kannalta kriittisistä pisteistä elokuvatuotannossa, tehdään yhteenveto ja esitetään johtopäätökset. Lisäksi annetaan suosituksia sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi suomalaisessa elokuvatuotannossa ja esitetään jatkotutkimusaiheita.

2 HALLINNOLLIS-LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN KEHYS

Suomen hallituksen vuosien 2016–2019 tasa-arvo-ohjelman mukaan sukupuolten tasa-arvo on keskeinen yhteiskunnallinen arvo ja päämäärä. Hallituksen tavoitteena on muun muassa lieventää työmarkkinoiden jakautumista naisten ja miesten aloihin ja ammatteihin. Ohjelmassa myös muistutetaan, että sukupuolten tasa-arvon edistäminen kuuluu kaikkien ministeriöiden toimialaan.

Lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset rakentavat viitekehystä sukupuolten tasa-arvon tarkastelulle kulttuurin toimialalla ja myös elokuvatuotannossa.

Euroopan Unionissa naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistäminen ja eriarvoisuuden poistaminen ovat johtavia periaatteita ja ne on kirjattu EU:n perussopimukseen. EU:n tasa-arvodirektiivit ohjaavat kansallista lainsäädäntöä. Niissä painottuu työelämän tasa-arvo ja sukupuolten yhdenvertainen kohtelu. (STM.) EU:n tasa-arvopolitiikkaa linjataan Euroopan komission tasa-arvo-ohjelmassa (Euroopan komissio).

Perustuslaki ja tasa-arvolaki

Suomen perustuslain (731/1999) mukaan kaikkia kansalaisia on kohdeltava yhdenvertaisesti eikä ketään saa asettaa eri asemaan esimerkiksi sukupuolen tai iän perusteella. Perustuslain mukaan sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa ja työelämässä.

Sukupuolten tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä säännellään tasa-arvolaisissa (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986), kun taas muihin eriarvoisuutta tuottaviin tekijöihin, esimerkiksi ikään, seksuaaliseen suuntautumiseen ja kansalaisuuteen, liittyviä kysymyksiä käsitellään yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014).

Tasa-arvolain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä, edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ja parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Laki koskee myös sukupuolivähemmistöihin kuuluvia, kuten transsukupuolisia. Tasa-arvolakia sovelletaan laajasti yhteiskunnallisessa toiminnassa ja eri elämänalueilla. (STM.)

Vaikka Suomen tasa-arvolaki keskittyy pitkälti työelämään ja organisaatioihin, se kuitenkin kattaa lähes kaikki elämän alueet, myös esimerkiksi kulttuurin toimialan ja elokuvatuotannon.

Keskeinen osa tasa-arvolainsäädäntöä ovat tasa-arvosuunnitelmat, jotka velvoittavat työnantajat seuraamaan ja kehittämään sukupuolten tasa-arvoa organisaatioissa. Ne ovat olleet pakollisia vuodesta 2005 yli 30 hengen organisaatioissa. Koska laki ei koske pienimpiä yrityksiä, elokuva-alan yritykset jäävät usein sen ulkopuolelle.

Tasa-arvon edistämissäännökset koskevat työnantajien lisäksi myös viranomaisia ja koulutuksen järjestäjiä. Viranomaisten toiminnassa on tärkeää arvioida kaikkea toimintaa eri sukupuolten näkökulmasta. Tätä kutsutaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi ja valtavirtaistaminen on yksi suomalaisen tasa-arvopolitiikan painopistealueita. Tasa-arvoa voidaan edistää myös positiivisen erityiskohtelun, esimerkiksi kiintiöiden, avulla. (STM.)

Tasa-arvolaki ja hallituksen tasa-arvo-ohjelma velvoittavat viranomaisia suunnittelemaan omaa toimintaansa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi. Viranomaisten tehtävänä on selvittää etukäteen toimenpiteiden ja päätösten vaikutukset naisten ja miesten kannalta, estää välitön ja välillinen sukupuolisyryntä sekä edistää aktiivisesti sukupuolten tasa-arvoa. (STM.)

Muu lainsäädäntö

Myös muista kuin perustus- ja tasa-arvolaista löytyy kohtia, jotka liittyvät sukupuoleen ja tasa-arvoon kulttuurin alueella. Työsopimuslaki sisältää tasapuolisen kohtelun vaatimuksen ja kieltää työntekijän epäasiallisen kohtelun (työsopimuslaki 55/2001). Euroopan unionin audiovisuaalisia mediapalveluita koskeva direktiivi (ns. AV-direktiivi) kieltää yllyttämisen vihaan sukupuolen, rodun, uskonnon ja kansallisuuden perusteella. Kuluttajansuojalaki kieltää naisten syrjinnän markkinoinnissa (kuluttajansuojalaki 38/1978).

Televisioyhtiöistä vain Yleisradiolle on asetettu toimilupaehtoissa velvoitteita, jotka liittyvät sukupuolten tasa-arvoon. Tosin ”yleisen edun kanavien” (MVT₃, Nelonen) on tarkoitus edistää sananvapautta, turvata ohjelmistotarjonnan monipuolisuus ja yleisön erityisryhmien tarpeet (tietoyhteiskuntakaari 917/2014). Yleisradiolain mukaan (laki Yleisradio Oy:stä 1380/1993) yhtiön on huomioitava tasa-arvonäkökohdat. Yleisradiolla on pitkä historia talon sisäisessä tasa-arvotyössä (ks. esim. *Löytyykö tilaa tasa-arvolle?* 2005), mutta se ei esimerkiksi seuraa säännöllisesti ohjelmasisältöjen sukupuolijakoa.

Vuoden 2014 loppuun liikenne- ja viestintäministeriö myönsi televisiotoimiluvat ja julkaisi vuosittain *Suomalainen televisiotarjonta* -tutkimuksen, jossa analysoitiin julkisen palvelun televisiotarjontaa ja toimiluvanvaraista maksutonta televisiotarjontaa. Tutkimus liittyi toimilupaehtojen seurantaan. Moninaisuus viittasi selvityksissä ohjelmatyyppeihin ja tuotantomaihin, ei esimerkiksi ohjelmissa esiintyvien ihmisten moninaisuuteen. Vain vuotta 2005 koskenut selvitys sisälsi analyysin myös sukupuolijaosta. (LVM.) Vuoden 2015 alusta voimaan tullut tietoyhteiskuntakaari (2014/917) muutti tilannetta mm. siten, että tällä hetkellä toimiluvat myöntää Viestintävirasto ja tietyissä tilanteissa valtioneuvosto. *Suomalainen televisiotarjonta* -raporttia ei ole julkaistu vuoden 2014 jälkeen.

Kansainväliset sopimukset

Kaksi tärkeintä Suomen allekirjoittamaa naisten asemaa koskevaa kansainvälistä sopimusta tunnetaan nimillä CEDAW sekä Pekingin julistus ja toimintaohjelma.

CEDAWin (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) eli kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen tavoitteena on edistää ihmisoikeuksien tasa-arvoista toteutumista naisten osalta. Suomessa vuonna 1986 voimaan tullutta CEDAW-sopimusta on kutsuttu naisten ihmisoikeuksien julistukseksi ja siinä kielletään kaikki naisiin kohdistuva syrjintä. Sopimuksessa ei erikseen huomioida kulttuurin sisältöjä tai tuotantoa, vaan se keskittyy yleisemmin mm. työelämään ja sitä on hyödynnetty Suomen tasa-arvo-lain valmistelussa (ks. Nousiainen 2012, 149–155).

Pekingin julistus ja toimintaohjelma julkistettiin YK:n naisten asemaa käsittelevässä konferenssissa Pekingissä 1995. Sen myötä Suomi sitoutui muun muassa lisäämään naisten osallistumista viestimissä ja niiden kautta tapahtuvassa ilmaisussa sekä edistämään tasapainoista ja stereotyyppitöntä naiskuvaa. Pekingin toimintaohjelma puhuu laajasti naisten aseman parantamisesta mediassa, sen sisällöissä, käytössä, koulutuksessa ja tutkimuksessa. Pekingin toimintaohjelman mediaa koskeva osuus (kohta J) on kuitenkin jäänyt Suomessa erittäin vähälle huomiolle (ks. Savolainen 2016). Vuonna 2016 Suomi toimi Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajana ja yksi tasa-arvoalan pääteema oli epätasa-arvo julkisessa tilassa ja mm. mediassa.

■ Yhteenveto

Lainsäädäntö ja hallitusohjelma velvoittavat siis edistämään sukupuolten tasa-arvoa myös kulttuurin toimialalla ja elokuvatuotannossa sekä lieventämään työmarkkinoiden jakautumista naisten ja miesten töihin. Myös Yleisradion tulee huomioida tasa-arvonäkökohdat. Kansainvälisistä naisten oikeuksia koskevista sopimuksista erityisesti Pekingin toimintaohjelman kohta J velvoittaa edistämään naisten asemaa median alueella.

3 KÄSITTEET, AINEISTOT JA MENETELMÄT

Sukupuolten tasa-arvolla voidaan tarkoittaa erilaisia asioita ja sitä tutkittaessa voidaan kiinnittää huomioita hyvinkin erilaisiin tekijöihin (esim. Kantola, Nousiainen, Saari 2012, 9). Suomen valtiollisessa tasa-arvopolitiikassa tasa-arvon on määritelty tarkoittavan naisten ja miesten yhtäläisiä oikeuksia, velvollisuuksia ja mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan (STM). Tällöin tasa-arvoa tutkittaessa voidaan esimerkiksi kiinnittää huomiota niihin resursseihin, joita naisilla ja miehillä on käytössään. Ajatus on, että erilaiset resurssit (esim. koulutus, raha, sosiaaliset suhteet) muodostavat sen keskeisen perustan, jonka varassa yksilöt toimivat ja tavoittelevat päämääriään (ks. esim. Kantola, Nousiainen, Saari 2012, 11). Mikäli yksilöillä ei ole käytössään tasavertaisesti resursseja, heidän voidaan katsoa olevan keskenään epätasa-arvoisessa asemassa.

Tässä työssä keskitytään elokuvan rahoitukseen ja tulkitaan rahoitusta keskeisenä resurssina, jota elokuvien tekijät tarvitsevat toteuttaessaan päämääriään. Tarkastelun kohteena on elokuvan julkinen rahoitus. Julkisella rahoituksella tarkoitetaan tässä valtion talousarviosta elokuvalla ohjautuvia varoja. Mukana ovat myös Pohjoismainen elokuva- ja televisiorahasto, joka saa rahoitusta useista eri lähteistä, sekä Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus (AVEK). AVEKin elokuvalla jakamat tuet ovat olleet vuoden 2015 alusta lähtien opetus- ja kulttuuriministeriön sille valtion talousarviosta osoittamia varoja, joita kutsutaan hyvitysmaksuksi. Ne on tarkoitettu hyvitykseksi teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Ennen vuotta 2015 AVEKin jakamat tukivarat olivat Teoston hyvitysmaksuvelvollisilta maahan- tuojilta keräämiä hyvitysmaksuja, joiden jaosta niihin oikeutetuille organisaatioille päätti opetus- ja kulttuuriministeriö. Juridisesti hyvitysmaksut ovat yksityisoikeudellisia korvauksia.

Suurin julkinen rahoittaja on Suomen elokuvasäätiö. Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa sille vuosittain veikkausvoittovaroista noin pari kymmentä miljoonaa euroa.

Pohjoismainen elokuva- ja televisiorahasto saa rahoituksensa jäseniltään, joita ovat Pohjoismaiden ministerineuvoston lisäksi pohjoismaiset elokuvasäätiöt ja -instituutit sekä joukko televisiokanavia. Rahaston myöntämä rahoitus on lainaa, joka on maksettava takaisin tietyin ehdoin, mikäli elokuva menestyy taloudellisesti.

Taiteen edistämiskeskus, Taike, jakaa vuosittain apurahoja taiteilijoille. Valtion taiteilija-apurahat rahoitetaan valtion budjetista ja muut apurahat veikkausvoittovaroista.

Elokuvasäätiön, AVEKin, Pohjoismaisen rahaston ja Taiken rahoituksille on yhteistä, että ne ovat kaikkien alan ammattilaisten haettavissa ja niistä päätetään julkilausutuin kriteerein ja käytännöin.

Analyysiin on otettu mukaan myös Yleisradion katseluoikeusostot ja tilaukset yksityisiltä tuottajilta. Ne ovat keskeisiä elokuvatuotannolle Suomessa ja ovat rinnastettavissa julkiseen rahoitukseen mm. sikäli, että Yle saa rahoituksensa valtion talousarvion kautta Yle-verosta ja päättää elokuvien ja ohjelmien ostoista julkisen palvelun periaatteiden eikä kaupallisten tavoitteiden perusteella. Yhtiön ylin päättävä elin on eduskunnan valitsema hallintoneuvosto.

Elokuvan käsitettä käytetään tässä selvityksessä laajassa merkityksessä. Se tarkoittaa tässä pitkiä ja lyhyitä näytelmäelokuvia, dokumenttielokuvia, animaatioelokuvia ja -sarjoja sekä lisäksi tv-sarjoja, joista huomattava osa on pitkiä draamasarjoja.

Aineistot

Tutkimus kohdistettiin elokuvasäätiön, AVEKin ja Pohjoismaisen elokuva- ja televisiorahaston suomalaiselle elokuvalle myöntämään rahoitukseen sekä Yleisradion ennakko-ostoihin ja tilaustuotantoihin sekä Taiteen edistämiskeskuksen, Taiken, elokuvataiteilijoille myöntämiin apurahoihin. Alla olevista taulukoista näkyvät tutkitut rahoittajat, niiden organisaatiomuoto ja tässä tutkitavan rahoituksen lähde sekä tutkitun rahoituksen määrä vuosittain.

TAULUKKO 1: *Tutkitut organisaatiot ja tutkitun rahoituksen lähteet.*

Organisaatio	Organisaatiomuoto	Rahoituksen lähde
Elokuvasäätiö	Säätiö	Valtion budjetti / veikkausvoittovarot
Yleisradio	Valtion omistama julkisen palvelun osakeyhtiö	Valtion budjetti / Yle-vero
AVEK	Tekijänoikeusjärjestö Kopios-ton osa	Tekijänoikeuskorvaukset. Vuodesta 2015 valtion budjetti / hyvitysmaksut
Pohjoismaisen rahasto	Norjan lainsäädännön alainen säätiö	Pohjoismaiden ministerineuvosto / valtioiden budjettivarat; jäsen televisio-kanavien ja elokuvasäätiöiden ja -instituutioiden varat
Taike	Valtion virasto	Taiteilija-apurahat valtion budjetista

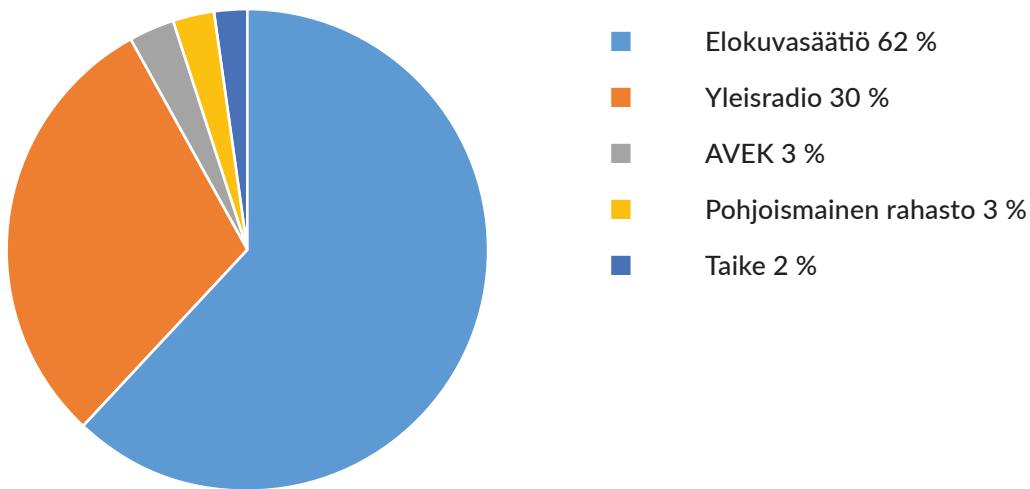
TAULUKKO 2: *Tutkittu rahoitus vuosina 2011–2015.*

Organi- saatio	2011	2012	2013	2014	2015	Yhteensä
Elokuva- säätio	17 375 030 €	19 654 608 €	18 146 336 €	19 556 161 €	18 633 624 €	93 365 759 €
Yleisradio	4 610 811 €	6 519 334 €	11 304 058 €	6 972 600 €	16 239 429 €	45 646 232 €
AVEK	1 099 850 €	509 500 €	827 650 €	464 000 €	1 106 600 €	4 014 600 €
Pohjoismai- nen rahasto*	–	1 103 671 €	1 366 773 €	963 567 €	1 125 187 €	4 559 197 €
Taike**	–	–	804 072 €	838 010 €	740 262 €	2 382 345 €
Yhteensä	23 085 691 €	27 277 613 €	31 621 239 €	27 477 328 €	35 984 740 €	149 968 132 €

*Summat muunnettu Norjan kruunuista (NOK) Suomen Pankin antamien vuosikurssien (keskiarvo) mukaisesti (tarkistettu 14.1.2017). http://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/valuuttakurssit/Pages/tilastot_valuuttakurssit_valuuttakurssit_short_fi.aspx

**Summissa vain elokuvataiteilijoille myönnetyt apurahat. Taike aloitti toimintansa vuonna 2013.

Eniten rahoitusta elokuvalla myönsi elokuvasäätio, yhteensä noin 93 miljoonaa euroa. Yleisradion kautta elokuvalla ohjautui noin 45,6 miljoonaa euroa. Pohjoismaisen rahaston kautta ohjautui noin 4,6 miljoonaa euroa ja AVEKin kautta noin 4 miljoonaa euroa. Taike jakoi apurahoina elokuvataiteilijoille noin 2,4 miljoonaa euroa.

KUVA 1: *Organisaatioiden osuudet rahoituksesta tutkimusaineistossa.*

Aineistoina käytettiin elokuvasäätiön, AVEKin ja Pohjoismaisen rahaston toimittamia tietoja myönteisistä tukipäätöksistä. Yleisradio antoi tutkimuksen käyttöön tiedot elokuvista ja sarjoista, joiden rahoittamiseen se osallistui ostamalla katseluoikeuden elokuvaan elokuvan valmisteluvaiheessa sekä niistä elokuvista, jotka Ylen draamaosasto ja sinne tällä hetkellä sijoitettu Yhteisrahoitteisten tuotantojen -toiminto oli tilannut vuosina 2011–2015 ulkopuoliselta tuotantoyhtiöltä. Taike antoi valmiit tilastot tekemistään apurahapäätöksistä. Kultakin taholta tiedot saatiin vähintään kolmelta vuodelta.

Rahoittajilta saadut tukipäätösaineistot sisälsivät seuraavat tiedot: päätöspäivämäärä, elokuvan/hankkeen nimi, elokuvan genre, tuotantoyhtiö, ohjaajan, tuottajan ja käsikirjoittajan sukupuoli (tai kaikkien työryhmässä olleiden henkilöiden sukupuolet) ja tukisumma sekä elokuvan kokonaisbudjetti. Yleisradion aineisto sisälsi myös tiedon rahamäärästä, jonka se oli maksanut katseluoikeusostosta ja tilaamastaan elokuvasta. Yleisradion maksamat summat ovat liikesalaisuuksia. Tutkimuksen ulkopuolelle jouduttiin rajaamaan muutama elokuva, sillä niiden määrä oli niin pieni genrekohtaisesti, ettei elokuvien anonymiteettiä pystytty varmistamaan.

Genreluokittelussa noudatettiin elokuvasäätiön käytäntöjä, jotka puolestaan perustuvat Euroopan audiovisuaalisen observatorion luokitteluun. Pitkä aikuisten elokuva on yli 60 minuuttia ja lasten yli 50 minuuttia pitkä.

Aineisto on analysoitu päätöksentekoaikajankohdan mukaan, mikä ei useissa tapauksissa vastaa elokuvan valmistumisvuotta.

Joissakin elokuvissa, etenkin dokumenttielokuvissa, yksi henkilö on toiminut useissa eri tehtävissä, esimerkiksi hän on voinut vastata niin tuottajan, ohjaajan kuin käsikirjoittajan tehtävistä. Näissä tapauksissa henkilö on sisällytetty kuhunkin luokkaan.

Elokuvat on analysoitu tekijän/tekijöiden sukupuolen mukaan. Milloin tekijät ovat olleet eri sukupuolta, elokuvat on käsitelty molempien sukupuolten tekeminä. Tiedot tekijöiden sukupuolesta on saatu tutkituista organisaatioista. Seuraavassa esitetään yksilöidymät tiedot aineistoista.

Elokuvasäätiön aineisto

Elokuvasäätiön osalta aineisto sisälsi myönteiset tukipäätökset vuosilta 2011–2015. Tutkimusaineisto rajattiin elokuvan valmistamisen kannalta keskeisiin tukimuotoihin eli tutkimuksessa analysoitiin käsikirjoitusapuraha-, kehittämistuki-, tuotantotuki- ja 50/50-tuotantotukipäätökset. Näitä tukia kutsutaan tässä tutkimuksessa tuotannon tuiksi. On keskeistä huomata ero elokuvasäätiön ”tuotantotukiryhmäksi” kutsumiin tukiiin, joihin kuuluu laajempi joukko eri tukimuotoja. Tuotannon tuissa kansainvälisistä yhteistuotannoista mukana olivat hankkeet, joissa suomalaiset olivat mukana enemmistöosuudella. Kappalemääräisesti suurimman ryhmän muodostivat 1 063 käsikirjoitusapurahapäätöstä, kehittämistukipäätöksiä oli aineistossa 682, tuotantotukipäätöksiä 397 ja 50/50-tuotantotukipäätöksiä 18. Analysoitu aineisto sisälsi siis 2 160² myönteistä tukipäätöstä.

TAULUKKO 3: *Tutkimusaineistoon sisältyvät elokuvasäätiön tukipäätökset vuosilta 2011–2015.*

Tukimuoto	Myönteiset päätökset (lkm)	Jaetut tuet v. 2011–2015 (€)	max / hanke v. 2015 (€)
Käsikirjoitustuki	1 063	4 498 377	13 000 / hanke
Kehittämistuki	682	14 087 819	150 000 / hanke / v
Tuotantotuki	397	64 034 563	1 000 000 / hanke
50/50-tuotantotuki	18	10 745 000	50 % tuotantokustannuksista
Yhteensä	2 160	93 365 759	–

Kehittämistukivaiheessa sama elokuva on voinut saada tukea eri nimillä. Kehittämistuen osalta analysoidaankin päätöksiä.

Elokuvasäätiössä tuottajaksi on kirjattu tukisopimuksen allekirjoittanut henkilö. Varsinainen tuottaja on joissakin tapauksissa saattanut olla toinen henkilö. Tämän tarkistaminen ei ole kuitenkaan ollut mahdollista.

2 Vuonna 2015 elokuvasäätiö alkoi myöntää ns. slate-tukea eli useammalle hankkeelle yhtä aikaa myönnettävää kehittämistukea. Nämä päätökset eivät sisälly tähän lukuun. Vuonna 2015 tukea myönnettiin kolmelle yhtiölle kullekin 150 000 euroa.

Yleisradion aineisto

Yleisradion aineisto jakautuu kahteen: ennakko-ostoihin ja tilauksiin. Ennakko-ostoksi kutsutaan tässä elokuvia ja sarjoja, joiden rahoitukseen Yleisradio on osallistunut yhdessä elokuvasäätiön ja muiden toimijoiden kanssa. Tilauksiksi kutsutaan tässä elokuvia ja sarjoja, jotka Yleisradio on tilannut audiovisuaalisen alan tuotantoyhtiöiltä tai joiden tuotantoa se on rahoittanut joko yksin tai yhdessä muiden kuin elokuvasäätiön kanssa. Nämä kategoriat eivät ole täysin toisiaan poissulkevia. Tilausten joukossa on esimerkiksi lyhytelokuvia, jotka ovat saaneet rahoitusta Yleltä ja muilta tahoilta, mutteivät elokuvasäätiöltä. Vastaavasti ennakko-ostojen joukossa on mm. tv-sarjoja, jotka Yleisradio on rahoittanut suurimmaksi osaksi mutta jotka ovat saaneet jonkun verran tukea myös elokuvasäätiöltä. Ennakko-ostot ovat lähinnä elokuvia, jotka on valmistettu teatterilevitykseen ja joiden rahoituksesta on päättänyt useampi taho. Tilaukset puolestaan ovat elokuvia, jotka on valmistettu lähinnä Yleisradion käyttöön ja joiden rahoituksessa Yleisradiolla on usein ollut keskeinen rooli. Se on saattanut tehdä päätöksen mahdollisesti ainoana rahoittajana. On huomattava, että Yleisradion sisäisessä kielenkäytössä ”tilauksista” ja ”ennakko-ostoista” puhutaan hieman eri merkityksessä.

Yleisradion osalta genreluokitus noudattaa elokuvasäätiön käytäntöjä. Tv-sarjat saattavat sisältää useita tuotantokausia. Kukin tuotantokausi on analysoitu omana tuotantonaan.

Yleisradion tiedot ennakko-ostoista perustuvat elokuvasäätiön alun perin toimittamaan aineistoon, johon Yleisradiossa lisättiin tiedot ennakko-ostoista ja summa, jolla Yleisradio oli osallistunut tuotantoon. Yleisradio myös tarkensi tekijätietoja muutamien tv-sarjojen ja lyhytelokuvien osalta. Aineiston ulkopuolelle rajattiin kolme pitkää animaatioelokuvaa, koska niiden anonymiteettia ei voitu varmistaa elokuvien pienen määrän vuoksi. Kaikkiaan analysoitu aineisto sisälsi 342 Yleisradion ennakko-ostamaa elokuvaa ja tv-sarjaa, joiden rahoittamiseen yhtiö oli käyttänyt noin 26,2 miljoonaa euroa vuosina 2011–2015.

TAULUKKO 4: *Yleisradion ennakko-ostot aineistossa* vuosina 2011–2015.*

Genre	Lkm	€
Dokumenttielokuvat	153	4 633 700
Pitkät näytelmäelokuvat	82	12 221 500
Lyhyet näytelmäelokuvat	73	1 599 250
Lyhyet animaatioelokuvat ja -sarjat	24	826 900
TV-sarjat	10	6 897 632
Yhteensä	342	26 178 982

* Ylen ennakko-ostamat kolme pitkää animaatioelokuvaa ko. vuosina eivät sisälly tähän.

Yleisradio antoi tiedot myös tuotannoista, jotka draamaosasto ja Yhteisrahoitteisten tuotantojen -toiminto olivat tilanneet ulkopuolisilta tuotantoyhtiöiltä. Näitä oli kaikkiaan 84 kappaletta ja niiden yhteissumma oli noin 19,5 miljoonaa euroa. Myös Yleisradion muut yksiköt saattavat hankkia tv-dokumentteja, mutta Yhteisrahoitteisten tuotantojen -toiminto on keskeisin dokumenttielokuvien hankkija.

TAULUKKO 5: *Yleisradion tilaukset aineistossa* vuosina 2011–2015.*

Genre	Lkm	€
Dokumenttielokuvat	56	1 185 906
Fiktiosarjat	16	18 147 310
Lyhyet näytelmäelokuvat	12	134 034
Yhteensä	84	19 467 250

* Ylen tilaama pitkä näytelmäelokuva ei sisälly tähän.

Yleisradion tilausten osalta analyysi on tehty yhtiön tietokannoistaan toimitamista aineistosta, jotka Yleisradiossa tarkastettiin yhtiön tekemistä sisältöilmioituksista tai tuotantoyhtiöiden kanssa tehdyistä sopimuksista. Sarjojen tuottajiksi määriteltiin henkilöt, jotka vastasivat tuotantokauden aikana sarjan toteuttamisesta. Yhdessä useamman tuotantokauden fiktiosarjassa käsikirjoittajaksi luokiteltiin ainoastaan tuotantokauden pääkäsikirjoittaja, sillä sarjassa oli useita vaihtuvia käsikirjoittajia.

AVEKin aineisto

AVEK antoi tutkimuksen käyttöön tiedot 1.7.2010–30.6.2015 tehdyistä myönteisistä tukipäätöksistä, jotka se myös julkaisee päätöskokousten jälkeen internetissä. Tässä

tutkimuksessa AVEKin tukimuodoista tutkittiin dokumentti-, animaatio- ja lyhytelokuvalla suunnattuja käsikirjoitus-, ennakkovalmistelu-, tuotanto- ja jälkituotantotukia. Näitä kutsutaan yhteisnimellä tuotannon tuet ja niille oli myönnetty rahaa yhteensä 4 014 600 euroa.

Tukipäätöksistä kävi ilmi päätöspäivämäärä, hankkeen, tuotantoyhtiön ja hakijan nimi, elokuvan genre, lyhyt luonnehdinta elokuvasta ja myönnetty tukisumma. Tukea haki yleensä elokuvan ohjaaja ja/tai käsikirjoittaja, jonka nimeä käytettiin tutkimuksessa tietona tekijän sukupuolesta. Joissakin tapauksissa tarkennuksia haettiin Kansallisen audiovisuaalisen arkiston Elonet-sivustolta ja internetistä.

TAULUKKO 6: *Tutkimusaineistoon sisältyvät AVEKin tukipäätökset vuosilta 2011–2015.*

Tukimuoto	Myönteiset päätökset (lkm)	Jaetut tuet v. 2011–2015 (€)
Käsikirjoitustuki	112	336 250
Ennakkovalmistelutuki	133	1 109 500
Tuotantotuki	120	2 204 750
Jälkituotantotuki	29	364 100
Yhteensä	394	4 014 600

AVEKin toimikausi on toisin kuin muiden tutkittujen organisaatioiden heinäkuun alusta kesäkuun loppuun ja se raportoi toiminnastaan vastaavalla aikaperiodilla. Poikkeuksellinen toimikausi perustuu siihen, että opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa hyvitysmaksut keväisin. Tässä tutkimuksessa AVEKin päätökset analysoitiin kuitenkin kalenterivuositain kuten muidenkin tutkittujen organisaatioiden.

Pohjoismaisen rahaston aineisto

Pohjoismainen elokuva- ja televisiorahasto antoi tutkimuksen käyttöön tiedot tekemistään myönteisistä rahoituspäätöksistä vuosilta 2012–2015. Tutkimukseen sisällytettiin vain suomalaiset elokuvat. Kaikkiaan niitä oli 35. Aineisto sisälsi 21 pitkäa näytelmäelokuvaa, 9 dokumenttielokuvaa ja 5 tv-sarjaa. Kaikkiaan ne saivat rahaa 37 040 000 Norjan kruunua eli noin 4,6 miljoonaa euroa.

Taiken aineisto

Taike antoi tutkimuksen käyttöön valmiit tilastot vuosina 2013–2015 tekemistään apurahapäätöksistä. Luvut on laskettu kunakin vuonna maksussa olleista tukipäätöksistä. Lukuihin sisältyvät apurahoja saaneet yksityishenkilöt ja työryhmien osalta niiden yhteyshenkilöt.

Taike myönsi elokuvataiteelle henkilökohtaisia apurahoja vuosina 2013–2015 vuosittain 740 262–838 010 euroa, yhteensä 2 382 345 euroa.

Menetelmistä

Tässä tutkimuksessa myös arvioitiin, minkälaiset tekijät saattavat tuottaa eroja ja mahdollisesti myös epätasa-arvoa sukupuolten välille elokuvatuotannon rahoitusprosesseissa. Aineiston tuottamiseksi haastateltiin kahdeksaa erilaisia ja eri määrän elokuvia tehnyttä naista sekä rahoittajien edustajia elokuvasäätiöstä, Yleisradiosta ja AVEKista.

Tekijät kertoivat rahoitukseen liittyvistä kokemuksistaan elämänsä aikana. Tekijöiden puhe ei siis välttämättä kohdistunut pelkästään tähän päivään eikä se rajoittunut yksinomaan tässä tutkittaviin rahoittajaorganisaatioihin. Rahoittajat, siis elokuvasäätiön tuotantoneuvojat, AVEKin dokumentti-, lyhyt- ja animaatioelokuvien tuotantoneuvoja sekä Yleisradion tilaajat ja tuottajat kertoivat rahoitusprosesseista ja arviointikäytännöistään.

Määrällisen analyysin avulla selvitettiin, missä määrin naiset ja miehet saivat rahoitusta elokuvilleen. Elokuväsäätiön, Yleisradion, Pohjoismaisen rahaston ja Taiken aineistot oli valmiiksi luokiteltu sukupuolten mukaan. AVEKin aineistossa naisten ja miesten tunnistaminen tapahtui ensisijaisesti etunimen perusteella. Tosin elokuvantekijät ovat usein myös julkisuudessa tunnettuja henkilöitä ja useimmista heistä löytyy tietoa esimerkiksi internetin ja Elonetin kautta.

Työssä myös kartoitettiin sukupuolten tasa-arvoa ja elokuvatuotantoa koskeva hallinnollis-lainsäädännöllinen kehys ja katsottiin, tuottavatko organisaatiot tietoa, joka mahdollistaa tasa-arvoarvioinnin. Lisäksi esitetään elokuvantekijöiden ja rahoittajien haastatteluja hyväksi käyttäen arvio siitä, mitkä ovat ne keskeiset kohdat, jotka saattavat tuottaa eroja ja eriarvoisuutta sukupuolten välille elokuvatuotannossa.

■ Yhteenveto

Keskeiset aineistot muodostuvat siis tutkittujen rahoittajien toimittamista rahoituspäätöksistä, jotka analysoitiin määrällisesti julkisen rahoituksen sukupuolen mukaisen jakautumisen selvittämiksi. Tekijöiden ja rahoittajien haastatteluja käytettiin arvioinnin tukena.

4 SUOMALAINEN ELOKUVA

Tämä tutkimus ajoittuu suomalaisen elokuvan nousukauteen. Vuosina 2011–2015 sai ensi-iltansa vuosittain 30–37 suomalaista pitkää elokuvaa, joista oli pitkiä näytelmäelokuvia vuosittain 20–27 ja pitkiä dokumentteja 6–14.

Kotimaisten elokuvien suosio on kasvanut 1990-luvulta lähtien. Vuonna 2015 ne saivat 2,6 miljoonaa katsojaa ja kotimaisten elokuvien katsojien osuus kaikista katsojista oli 30 %. Kaikkiaan elokuvissa käytiin 8,7 miljoonaa kertaa. Vuosina 2012–2014 kotimaisten elokuvien katsojien osuus kaikista katsojista oli 23–28 %. Vuonna 2011 se oli 17 %. (*Elokuvavuosi 2015*, 18.)

Kotimaiset elokuvat tavoittavat paljon katsojia myös television välityksellä ja yhä suuremmassa määrin television suoratoistopalvelujen kautta. Vuonna 2015 Yleisradion, MTV3:n ja Nelosen verkkopalveluista katsottiin kotimaisia elokuvia lähes miljoona kertaa. (*Elokuvavuosi 2015*, 28.)

Kotimaisen elokuvan suosion taustalla on nähty muun muassa elokuvasäätiön antaman tuen lisäys ja digitalisaation elvyttämä elokuvateatteriverkosto (*Elokuvavuosi 2015*, 18). Elokuväsäätiö on lisännyt tukeaan elokuvalle etenkin 2000-luvun lopulta lähtien. Esimerkiksi vuonna 2008 tuki oli noin 15,6 miljoonaa euroa, vuonna 2009 noin 19,2 ja vuonna 2012 noin 22,5 miljoonaa euroa, kuten myös vuonna 2015. (Kulttuuritilastojen taulukkopalvelu, 6.16 Elokuväsäätiön tukitoiminta 2003–2015.) Elokuvajakelun digitalisoituminen on lisännyt sekä ensi-iltaelokuvien että niitä esittävien salien määrää. Suomessa ilmestyy vuosittain noin 200 uutta elokuvaa. (*Elokuvavuosi 2015*, 18.)

Elokuvia on tuottanut lukuisa määrä tuotantoyhtiöitä. Eniten pitkiä näytelmäelokuvia vuosina 2011–2015 tuotti Solar Films, kaikkiaan 14 elokuvaa. Helsinki-Filmi tuotti 11 elokuvaa. MRP Matila Röhr Productions & MatilaRöhrNordisk tuotti seitsemän, Yellow Film & TV kuusi, Making Movies kuusi ja Illume viisi. Lisäksi alalla toimi runsas määrä 1–4 elokuvaa tehneitä yhtiöitä. (Kulttuuritilastojen taulukkopalvelu, 6.6 Elokuvatuotantoyritykset tuotettujen pitkien näytelmäelokuvien määrän mukaan 1998–2015.)

Rahoitus

Elokuvan tekeminen vaatii runsaasti taloudellisia resursseja. Esimerkiksi pitkän suomalaisen näytelmäelokuvan keskimääräinen budjetti oli 1,9 miljoonaa euroa vuonna 2015 ja pitkän dokumenttielokuvan 316 000 euroa. Suomessa, kuten muissakin Euroopan maissa, elokuvaa tuetaan julkisista varoista. Vuosittain meillä valmistuu elokuvateatterilevitykseen vain muutama pienen budjetin elokuva ilman julkista tukea. Tärkein julkisen tuen myöntäjä on Suomen elokuvasäätiö. Vuonna 2015 sen tukiosuus

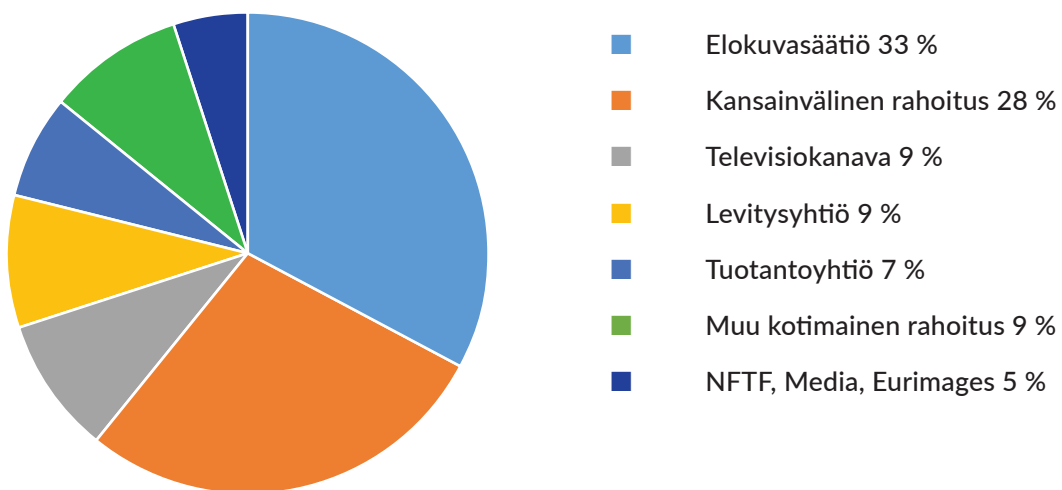
oli kolmannes pitkän näytelmäelokuvan ja 42 % dokumenttielokuvan keski budjetista. (*Elokuvavuosi 2015*, 8–9.)

Säätiön lisäksi suomalainen elokuva saa rahoituksensa useasta lähteestä. Vuonna 2015 ulkomaisen rahoituksen osuus oli 28 %; levitysyhtiöiden, televisiokanavien ja kotimaisen rahoituksen kunkin 9 %; tuotantoyhtiöiden 7 % sekä Pohjoismaisen rahaston, EU:n Mediaohjelman ja Eurimages-rahastojen yhteensä 5 % (*Elokuvavuosi 2015*, 9).

Elokuvasäätiön osuus on vaihdellut tutkittuna aikana vajaasta kolmanneksesta lähes puoleen. Vuosina 2013–2014 säätiön osuus oli 41–47 % ja vuosina 2011–2012 28–32 % pitkän näytelmäelokuvan keskimääräisistä tuotantokustannuksista. (Elokuvan vuositilastot.)

KUVA 2: Pitkän näytelmäelokuvan keskimääräinen tuotantobudjetti vuonna 2015 (*Elokuvavuosi 2015*).

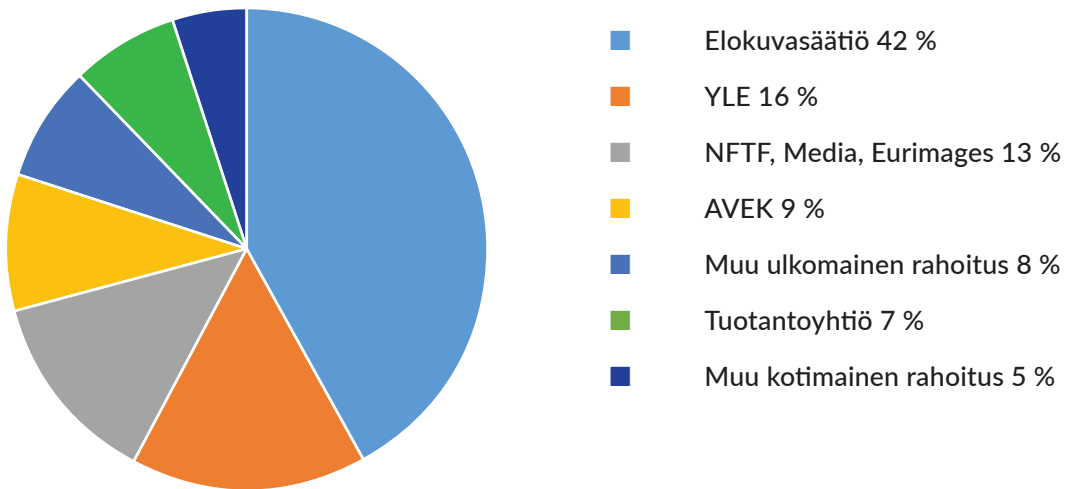
Keskimääräinen budjetti 1,9 miljoonaa euroa

Elokuvasäätiön osuus pitkän dokumenttielokuvan tuotantokustannuksista oli vuonna 2015 keskimäärin 42 %; televisiokanavien 16 %; Pohjoismaisen rahaston (NFTF), Mediarahaston ja Eurimages-rahaston 13 %; AVEKin 9 %; ulkomaisten rahoittajien 8 %; tuotantoyhtiöiden 7 % ja muiden kotimaisten rahoittajien 5 %. Muina tarkastelujakson vuosina elokuvasäätiö rahoitti dokumenttielokuvaa jokseenkin yhtä suurella osuudella kuin pitkää näytelmäelokuvaa: vuosina 2012–2014 37–43 % ja vuonna 2011 29 %. (Elokuvan vuositilastot.)

KUVA 3: Pitkän dokumenttielokuvan keskimääräinen tuotantobudjetti vuonna 2015 (Elokuvuvuosi 2015).

Keskimääräinen budjetti 316 000 euroa

Tutkittavien rahoittajien elokuvatuotantoon myöntämät euromäärät olivat hyvin erikokoisia tutkittuina vuosina³. Elokuvasäätiö tuki elokuvien valmistamista vuosittain noin vajaalla parilla kymmenellä miljoonalla eurolla. Yleisradio osti katselu-oikeuksia ja tilasi elokuvia vaihtelevilla summilla, noin 4–16 miljoonalla eurolla vuosittain. Pohjoismainen rahasto myönsi suomalaisen elokuvan tuotantoon noin miljoona euroa vuosittain. AVEKin tuotannon tuet dokumentti-, lyhyt- ja animaatioelokuvalle vaihtelivat vuosittain noin puolesta miljoonasta reiluun miljoonaan euroon. Taike myönsi elokuvataiteilijoille henkilökohtaisia apurahoja vuosina 2013–2015 vuosittain noin 740 000–840 000 euroa.

Tukisummat eivät kerro välttämättä rahoituksen merkityksestä elokuvatuotannossa. Esimerkiksi AVEKin verrattain pienet resurssit ovat erittäin tärkeitä dokumentti- ja lyhytelokuvatuotannossa, jossa budjetitkin saattavat olla pieniä. Myös Yleisradion ostot ovat erittäin tärkeitä elokuvatuotannoille, vaikkeivät ne välttämättä kataakaan suurta osuutta elokuvan kokonaiskustannuksista. Yleisradion voidaan katsoa olevan vaa’an kieli-asemassa, sillä julkisen palvelun laitoksena se on hyvin tavoiteltu rahoittaja. Sen asema perustuu muun muassa elokuvasäätiön tuotantotuen myöntämiskäytäntöihin, joiden mukaan tuotantotukea saadaksean elokuvalla on oltava sekä ammattimainen levitysyhtiö että televisiokanava. Elokuvasäätiön tuki-ohjeisto edellyttää vain levitysyhtiötä. Yleisradio on tavoiteltu rahoittaja myös siksi, että se ostaa vuosittain ennakkoon usean elokuvan esitysoikeudet (esim. vuonna 2014 15 elokuvaa; muut tv-yhtiöt vain muutaman) ja voi rahoittaa hyvin erilaisia tuotantoja. Tämä puolestaan perustuu siihen, että se julkisen palvelun yhtiönä on

³ Lukuihin sisältyvät tässä tutkimuksessa elokuvien valmistamiseen myönnettyt tuet. Tutkittavien organisaatioiden tuet elokuva-alalle kokonaisuutena ovat suuremmat.

velvollinen tarjoamaan monipuolisen ohjelmiston ja huomioimaan erilaiset yleisöt. Yleisradion suosiota lisää myös se, että Yleisradion katsotaan maksavan paremmin kuin muiden, vaikka rahamäärät ovatkin liikesalaisuus.

Edellä mainittujen tahojen lisäksi suomalaisen elokuvan rahoitus voi muodostua kansainvälisestä rahoituksesta, tuotanto- ja levitysyhtiöiden sekä yksityisten säätiöiden (esimerkiksi Koneen säätiön ja Kirkon mediarahaston) rahoituksesta (*Elokuvavuosi 2015*).

Rahoituksen hankkimisesta elokuvalla vastaa tuotantoyhtiö, joka neuvottelee rahoituksesta eri tahojen kanssa. Elokuvasäätiön tuen hankkiminen on keskeistä. Yleensä tuotantoyhtiö hakee elokuvalla ensin kehittelytukea, jota kullekin hankkeelle voidaan myöntää kaksi kertaa. Vuonna 2015 pitkä näytelmäelokuva saattoi saada enintään 150 000 euroa kehittämistukea. Elokuvasäätiön tuen hakuprosessi tulee tehdä sähköisellä hakukaavakkeella ja tuottaja voi saada palautetta hankkeesta vasta jätettyään hakukaavakkeen. Samanaikaisesti tuotantoyhtiö neuvottelee rahoitusmahdollisuuksista eri tahoilla. Elokuvasäätiön tuotantotuen saamiseksi tuottajalla tulee olla levittäjä ja televisiokanava, joka sitoutuu esittämään elokuvan. Kun tuotantoyhtiö on saanut elokuvasäätiöstä myönteisen tuotantotukipäätöksen, elokuvan valmistaminen voi käynnistyä. Vuonna 2015 tuotantotuki oli enintään miljoona euroa ja mahdollisesti aikaisemmin jaettu kehittelytuki sisällytettiin summaan. Varsinaisen tuotantotuen lisäksi elokuvalla voidaan myöntää myös 50/50-tuotantotukea. Tämä tuki voidaan myöntää, jos tuotantoyhtiö on onnistunut hankkimaan muilta rahoittajilta puolet elokuvan tuotantokustannuksista. Tällöin elokuvasäätiö voi myöntää toisen puolen tuotantokustannuksista. Tästä tulee tukimuodon nimi: 50/50-tuotantotuki. Elokuvan levitys- tai tuotantoyhtiö voi hakea elokuvalla elokuvasäätiöstä myös markkinointi- ja levitystukea. Aikaisemmin sille saatettiin myöntää myös jälkituotantotukea. Markkinointi- ja levitystuki sekä jälkituotantotuki eivät sisälly tässä tuotannon tukiin.

Tekijät

Vaikka naiset ovat ohjanneet elokuvia Suomessa jo ainakin 1930-luvulta saakka (Savolainen 2002), naisten katsotaan vakiinnuttaneen paikkaansa Suomessa elokuvatuotannon kentällä vasta 1990-luvulla (mm. Mitchell 2005). Minni Leskinen (2009, 21) on laskenut suomalaisten pitkien kokoillan elokuvien naisohjaajien määriä. Hänen mukaansa 1980-luvulla naisohjaajien osuus oli 9 % (14 kpl) ja nousi 1990-luvulla noin viidennekseen (35–36 kpl). Tämän jälkeen osuus on pysynyt jokseenkin samalla tasolla (Leskinen 2009, 21; *Elokuvan vuositilastot*). Vuosina 2011–2015 naisohjaajien elokuvien osuus oli 21 % kotimaisista pitkien elokuvien ensi-illoista, mikä on vuosittain tarkoittanut 6–10 elokuvaa (*Elokuvan vuositilastot*). Tämä on vähemmän kuin naisten osuus elokuvataiteilijoista. Kaija Rensujeffin (2015) mukaan vuonna 2010

naisten osuus elokuvataiteilijoista oli 43 %, kun se vuosikymmen aikaisemmin oli 36 %. Rensujeffin mukaan naisten osuus on noussut elokuva-alalla, vaikka elokuva on edelleen yksi kolmesta miesvaltaisesta taiteen alasta, sävel- ja rakennustaiteen lisäksi.

Suomen elokuvaohjaajaliitto on miesenemmistöinen. Sen 126 varsinaisesta jäsenestä on naisia 39 % ja 32 opiskelijajäsenestä 47 % (158 jäsenestä naisia on 65). Vuonna 2013 naisia oli jäsenistä 33 % (SELO, sähköpostit 1.2. ja 22.2.2017) ja vuonna 2003 34,4 % (Mitchell & Kanerva 2004, 80). Dokumenttikilta on valtakunnallinen foorumi dokumenttielokuva-alalla toimiville ammattilaisille, opiskelijoille, tuottajille ja kriitikoille. Sen 237 jäsenestä 48 % on naisia (Dokumenttikillan verkkosivut).

Käsikirjoittajien, tuottajien ja animaationtekijöiden järjestöt ovat naisenemmistöisiä. Käsikirjoittajien Killassa naisia on 55 % kaikkiaan 220 jäsenestä (Käsikirjoittajien Killan verkkosivut). Suomen elokuvatuottajien keskusliitossa on 57 jäsenyritystä ja niissä työskentelee 123 tuottajaa ja tuotantopäällikköä, joista 55 % on naisia (SEK, sähköposti 16.3. 2017). Animaatioklinikan eli Animaationtekijät ry:n 191 jäsenestä 56,5 % on naisia (Animaatioklinikan sähköposti 28.2.2017). Animaatioklinikka on animaatioalalla työskentelevien ja alasta kiinnostuneiden yhdistys.

Tasa-arvotutkimuksessa on tapana verrata alalla toimivien naisten ja miesten määriä alalle koulutettujen määrään ja katsoa, missä määrin naiset ja miehet integroituvat alan ammatteihin. Elokuva-alalla tällaisen vertailun tekeminen on hyvin vaikeaa, sillä alan ammatit eivät edellytä muodollista koulutusta, vaan alalla voi toimia jokainen riittävän kouliintunut henkilö, joka täyttää ammattikuntansa hyväksymät kriteerit. Esimerkiksi Suomen elokuvaohjaajien liitto edellyttää jäseniksi hyväksymiltään henkilöiltä, että he ovat ohjanneet taiteellisesti ja ammatillisesti riittävän tasokkaita elokuvia.

1990-luvulta lähtien elokuva-ammattilaisia on tullut Taideteollisen korkeakoulun, sittemmin Aalto-yliopiston elokuvakoulutuksen lisäksi myös useista eri ammattikorkeakouluista. Alalle luonteenomaista on, että ammattilaiset ovat ”moniammatillisia” tai ”yleisammattillisia” sikäli, että usein tietyn linjan suorittanut henkilö toimii myös monissa muissa alan tehtävissä. Mahdollista on, että esimerkiksi leikkaajalinjan suorittanut henkilö saattaa myös käsikirjoittaa ja ohjata elokuvia. Lisäksi alalla toimii esimerkiksi teatteritaustaisia ja ulkomailla kouluttuneita. Elokuvaustekniikan digitalisaation ja halpenemisen myötä itseoppineisuus on ilmeisesti yleistynyt.

Minni Leskisen (2009) ja Aino Toivosen (2011) ammattikorkeakoulututkintoa varten tehdyissä opinnäytteissä on kartoitettu Taideteollisen korkeakoulun elokuva-koulutukseen hyväksytyjen määriä vuosina 1998–2010 ja havaittu, että naisia oli lähes puolet koulutukseen hyväksytyistä. Leskisen (2009, 65) mukaan vuosina 1998–2004 Taideteollisessa korkeakoulussa fiktio-ohjausta opiskelemaan valituista 20 henkilöstä vajaa kolmannes (30 %) oli naisia, kun sen sijaan dokumenttielokuvaa opiskelemaan valituista enemmistö (68 %) oli naisia. Vuosina 1998–2004 dokumenttielokuvaan

valituista opiskelijoista 41 % oli naisia. Toivonen (2011, 10) puolestaan on laskenut, että vuosina 2005–2010 Taideteollisen korkeakoulun elokuvataiteen koulutusohjelmaan hyväksytyistä 97 opiskelijasta melkein puolet (45 %) oli naisia.

Suomessa naiset eivät ilmeisesti siirry teatterista elokuvaohjaajiksi samassa määrin kuin esimerkiksi Ruotsissa (Talvio 2016). Teatterikorkeakoulun ohjauksen koulutusohjelmaan hyväksytyistä 24 opiskelijasta enemmistö (58 %) oli naisia vuosina 2005–2010.

Kuten todettu, elokuva-alalle valmistutaan runsaasti myös ammattikorkeakouluista, mutta valmistuneiden elokuva-ammattilaisten määriä on vaikea selvittää muun muassa tilastoinnin yleisluonteisuuden vuoksi. Virallisissa tilastoissa käytetty tutkintoluokitus ei erottele elokuva-alaa riittävällä tarkkuudella. Esimerkiksi Kulttuuritilasto sisältää tiedot vain suoritetuista tutkinnoista ilman opiskelijan linjavalintoja (Kulttuuritilastojen taulukkopalvelu: 11.1 *Kulttuurialan uudet opiskelijat, opiskelijat ja tutkinnot sukupuolen mukaan v. 2006–2014*). Koulutukseen hyväksytyjä koskevien tietojen pohjalta näyttää siis siltä, että naisia on ollut vähintäänkin noin puolet alan koulutukseen hyväksytyistä viime vuosina.

Koulutustilastot ja jäsenosuudet ammattijärjestöissä eivät vielä kerro naistekijöiden paikoista yksityiskohtaisemmin elokuva-alalla. Raija Talvion (2016) mukaan vuosina 2011–2014 naisia oli puolta vähemmän pitkien elokuvien tekijöinä kuin heidän osuutensa oli ammattikunnassa: ohjaajista noin viidennes ja käsikirjoittajista noin neljännes oli naisia.

Integroitumista alalle ja urakehitystä voidaan tarkastella muun muassa analysoimalla esikoisohjaajia. Talvion (2016) analyysin mukaan näyttää siltä, että naisten ja miesten välillä on huomattavia eroja. Talvion mukaan vuosien 2005–2014 pitkän näytelmäelokuvien 57 esikoisohjaajasta vain viidennes oli naisia (12 naista, 45 miestä). Miesten keski-ikä (38 v.) oli hieman alhaisempi kuin naisten (40 v.) ja heidän ikäkaumansa huomattavasti laajempi: nuorin mies oli 23-vuotias ja vanhin 62-vuotias. Naiset olivat 32–49-vuotiaita. Miehet olivat myös päässeet esikoisohjaamaan nuorempina kuin naiset. Miehistä oli kahdeksan alle 30-vuotiaasta, naisissa ei yhtään. Yksikään 1980-luvulla syntynyt nainen ei ollut ohjannut pitkää näytelmäelokuvaa vuoteen 2016 mennessä. Miesten joukossa 1980-luvulla tai sitä myöhemmin syntyneitä oli seitsemän. Elokvakoulun käyneistä miehistä esikoisohjaaja oli keskimäärin 35-vuotias ja nainen 40-vuotias. Vuosina 2005–2014 esikoisohjanneista 45 miehestä alle 60 % (27) oli saanut alan koulutuksen ja 12 naisohjaajasta kymmenen (83%) oli saanut elokuvakoulutuksen. Muut olivat itseoppineita, teatterilaisia tai erilaisista televisioitehtävistä. Talvion analyysin pohjalta näyttää siis siltä, että sukupuolten välillä on huomattavia eroja uran alkuvaiheessa.

■ Yhteenveto

Vuosina 2011–2015 suomalainen elokuva eli siis voimakasta nousun kautta niin tuotantojen määrän, elokuvalla annetun julkisen tuen kuin yleisön suosionkin osalta. Elokuva-alalle kouluttautui ilmeisesti lähes yhtä paljon naisia ja miehiä, ja naisten osuus elokuvataiteilijoista oli noussut lähes puoleen (v. 2010 43 %). Naisten osuus pitkän näytelmäelokuvan esikoisohjaajista ja ylipäätään pitkän näytelmäelokuvan ohjaajista ei kuitenkaan ole noussut sitten 1990-luvun.

5 SUOMEN ELOKUVASÄÄTIÖ

Elokuvasäätiön tehtävänä on edistää ja kehittää suomalaista elokuva- ja audiovisuaalista kulttuuria Suomessa ja ulkomailla. Se on keskeisin elokuvan rahoittaja Suomessa.

Elokuvasäätiö edistää korkeatasoista, monipuolista ja omaperäistä suomalaista elokuvatuotantoa (*Suomen elokuvasäätiön toimintakertomus 2015*, 2). Säätiö myöntää tukea elokuvien ammattimaiseen tuotantoon sekä niiden esittämiseen ja levittämiseen erilaisissa jakelukanavissa. Säätiö vastaa myös kotimaisen elokuvan kulttuuriviennistä, edistää suomalaisten elokuvien ja elokuvantekijöiden kansainvälistymistä ja jakaa elokuvien kansainvälisen toiminnan tukea. Säätiö myöntää tukea valtakunnallisesti merkittävälle kansainvälisille elokuvafestivaaleille Suomessa.

Elokuvasäätiö on yksityinen vuonna 1969 perustettu säätiö, joka saa rahoituksen niin omaan toimintaansa kuin jakamiinsa tukiin Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista. Nämä varat ohjautuvat sille määrärahasta, joka on osoitettu valtion talousarviossa elokuvataiteen edistämiseen. Vuosina 2011–2015 säätiö sai kaikkiaan käyttöönsä vuosittain noin 24–26 miljoonaa euroa. Tästä summasta suurin osa jaettiin tukina. Tähän tutkimuksessa analysoituja tuotannon tukia se jakoi vuosittain noin 17,4–19,7 miljoonaa euroa, yhteensä noin 93,4 miljoonaa euroa.

Elokuvasäätiön tuki on julkista tukea, jonka käyttöä säätelevät valtioneuvostonlaki (688/2001), laki elokuvataiteen edistämisestä (28/2000), asetus elokuvataiteen edistämisestä (121/2000), Euroopan komission 26.11.2008 antama päätös Suomen elokuvatuotannon tukiohjelmasta sekä elokuvasäätiön oma tukiohjeisto. Tukea jaetaan hakemusten perusteella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan toimiala ohjaa elokuvasäätiön toimintaa. Ministeriö nimittää säätiön hallituksen, hallitus toimitusjohtajan ja toimitusjohtaja muut toimihenkilöt, mm. tuotantoneuvojat. Aikana, jota tämä tutkimus koskee, toimitusjohtajana työskenteli Irina Krohn. Toimitusjohtajan kausi on viisi vuotta ja hänet voidaan nimittää enintään kahdeksi kaudeksi. Toimitusjohtajan kaudet rajattiin kahteen vuonna 2011, jolloin Krohn oli toiminut ensimmäisen kautensa toimitusjohtajana. Elokuussa 2016 SESin johtajana aloitti Lasse Saarinen.

Krohnin aikana elokuvasäätiössä otettiin käyttöön esittelijäkäytäntö. Tämä tarkoittaa sitä, että elokuvien tuista päättää toimitusjohtaja tukipäätöskokouksissa tuotantoneuvojen esittelystä. Käytännössä tuista on päätetty tuotantoneuvojen ehdotusten mukaan ja toimitusjohtaja on vain pyytänyt tarkennuksia esityksiin (Krohnin haastattelu 24.5.2016). Vaikka elokuvasäätiö on yksityinen säätiö, tuotantoneuvojat toimivat virkavastuulla. Tämä tarkoittaa sitä, että heidän tulee noudattaa työssään mm. hallintolakia ja toimia tasapuolisesti ja läpinäkyvästi kaikkia asiakkaita kohtaan (Muikku 2014, 12, 41).

Krohnin aikana nimitettiin ensimmäinen nainen pitkien näytelmäelokuvien tuotantoneuvojaksi. Tutkimusajankohtana työskenteli kaksi naista ja kaksi miestä

tuotantoneuvojina. Elokuvasäätiön toimintakertomuksissa julkaistaan vuosittain tasa-arvotilasto tukia hakeneiden ja saaneiden määristä. Hakemuksen tekeminen sähköiseen järjestelmään on pakollinen osa tukihakemusprosessia.

Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteiksi otettiin elokuvasäätiön tukimuodoista tuet, joita elokuvalla voidaan myöntää sen valmistelu- ja valmistamisvaiheessa ja joiden tarkoituksena on tukea elokuvan valmistamista. Näitä tukia ovat käsikirjoitusapuraha, yksittäisen elokuvan kehittämistuki, tuotantotuki ja 50/50-tuotantotuki, ja niitä kutsutaan tässä työssä tuotannon tuiksi. Elokuvasäätiön tilastoissa tuotantotukeen on sisällytetty myös 50/50-tuki, mutta tässä näitä tukia tarkastellaan erikseen. Vuodesta 2015 on myönnetty myös useamman elokuvan kehittämistukea eli ns. slate-tukea. Vuonna 2015 myönnettyä kolmea slate-tukea (à 150 000 €) ei sisällytetty tähän tarkasteluun.

Käsikirjoitusapuraha

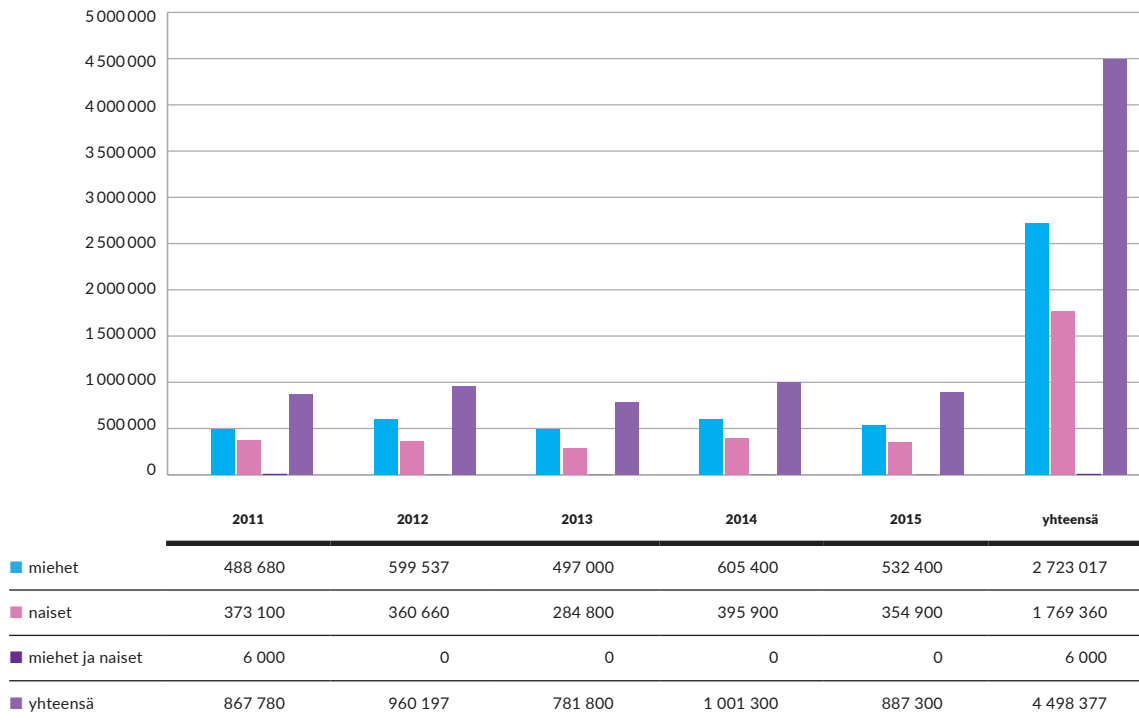
Käsikirjoitusapurahaa myönnetään ammattimaiseen käsikirjoitustyöhön henkilölle tai työryhmälle käsikirjoitustyösuunnitelman mukaiseen työhön. Apurahaa voidaan myöntää käsikirjoittamisen lisäksi aiheen taustoittamis- ja kartoittamistyöhön. Vuonna 2015 tukea voitiin myöntää enintään 13 000 euroa yhtä käsikirjoitusta kohden. Elokuvasäätiön toimintakertomuksen (2015, 15) mukaan naisten osuus käsikirjoitusapurahaa hakeneista on ollut keskimäärin 36,4 % tarkasteluvuosina ja heidän osuutensa apurahaa saaneista on ollut keskimäärin 40,6 %. Naiset ovat siis saaneet apurahoja jonkun verran useammin kuin ovat hakeneet.

Elokuvasäätiön myöntämästä noin 4,5 miljoonasta eurosta⁴ naisille myönnettiin 429 apurahaa ja miehille 633 apurahaa. Yksi apuraha myönnettiin nais-miesryhmälle. Miesten osuus oli siis 61 % (n. 2,7 milj. euroa) ja naisten 39 % (n. 1,8 milj. euroa) tarkasteltuina vuosina. Nais- ja mieskäsikirjoittajatyöryhmien osuus apurahoista oli 6 000 euroa. Naiskäsikirjoittajat saivat siis hieman vähemmän apurahaeuroista (39 %) kuin heidän osuutensa oli myönnteisistä päätöksistä (40, 4 %).

Sukupuolten osuudet pysyivät varsin muuttumattomina vuodesta toiseen. Naisten osuudet vaihtelivat 36 prosentista 43 prosenttiin. Kahtena viimeisenä tarkasteluvuonna (2014–2015) naisten osuus oli 40 % myönnettyistä käsikirjoitusapurahoista.

4 Elokuvasäätiö myönsi 4 498 377 euroa käsikirjoitusapurahaa kyseisinä vuosina.

KUVA 4: Elokuvasäätiön myöntämien käsikirjoitusapurahojen jakautuminen vuosina 2011–2015 (€).

Viiden vuoden aikana miehet saivat vajaan miljoona euroa enemmän käsikirjoitusapurahoja kuin naiset eli keskimäärin 190 731 euroa vuosittain. Naisten apurahan keskikoko oli 4 124 euroa ja miesten 4 302 euroa. Miesten apurahat olivat siis keskimäärin 178 euroa suurempia. Naisten apuraha oli 96 % miesten apurahasta eli voidaan sanoa, että naisten apuraha euro oli 96 senttiä.

Elokuvagenrettäin eniten apuraha euroja käsikirjoitukseen sai pitkä näytelmäelokuva (n. 2,9 milj. euroa eli 63 %), seuraavaksi eniten dokumenttielokuva (17 %), sitten lyhytnäytelmäelokuva (8 %), tv-sarjat (6 %), lyhyet animaatioelokuvat ja animaatiosarjat (3 %) sekä pitkät animaatioelokuvat (3 %).

Mieskäsikirjoittajat saivat suurimman osan pitkien ja lyhyiden näytelmäelokuvien sekä dokumenttielokuvien apurahoista, yhteensä 2 495 542 euroa. Naiset saivat suurimman osan tv-sarjojen sekä lyhyiden ja pitkien animaatioelokuvien apurahoista, yhteensä 299 950 euroa.

Lyhyiden näytelmäelokuvien apuraha euroista miehet saivat 71 %, pitkien näytelmäelokuvien 64 % ja dokumenttielokuvien apuraha euroista 56 %. Mieskirjoittajien suurempi osuus näytelmäelokuvien käsikirjoitusapurahoista näyttää vakiintuneelle. Pitkien näytelmäelokuvien käsikirjoitusapurahoista he saivat vuosittain 62–67 %, lyhyiden näytelmäelokuvien apurahoista 68–79 % vuosina 2011–2014 ja 54 % vuonna 2015.

Dokumenttielokuvien käsikirjoitusapurahaeurot jakautuivat tasaisemmin, mutta naisten osuus oli niissäkin pienempi. Miesten osuudet vaihtelivat vuosittain 51 prosentista 64 prosenttiin ja naisten 36 prosentista 49 prosenttiin.

Televisiosarjojen ja animaatioelokuvien käsikirjoitusapurahojen saajina naiset olivat enemmistönä. Naiset saivat 61 % pitkien animaatioelokuvien käsikirjoitusapurahoista, 56 % televisiosarjojen ja 55 % animaatiosarjojen ja lyhyiden animaatioelokuvien käsikirjoitusapurahoista. Kahtena viimeisenä tarkasteluvuonna (2014–2015) naiskäsikirjoittajat saivat 59–60 % tv-sarjojen apurahoista, 55–56 % animaatiosarjojen ja lyhyiden animaatioelokuvien apurahoista ja puolet pitkien animaatioelokuvien apurahoista.

Miesten apurahat olivat keskimäärin suurempia kuin naisten kaikissa keskeisissä genreissä. Pitkän näytelmäelokuvan käsikirjoittamiseen mieshakija sai keskimäärin 277 euroa suuremman apurahan. Miesten apurahat olivat keskimäärin 5 070 euroa ja naisten 4 793 euroa pitkää elokuvaa varten. Lyhyen näytelmäelokuvan käsikirjoittamiseen mieshakija sai puolestaan keskimäärin 170 euroa suuremman apurahan. Mieskäsikirjoittajan keskimääräinen apuraha oli 2 183 euroa ja naiskäsikirjoittajan 2 013 euroa. Dokumenttielokuvassa ero oli 142 euroa. Naiset saivat käsikirjoitusapurahaa keskimäärin 4 018 euroa dokumenttielokuvaa varten ja miehet 4 159 euroa.

TAULUKKO 7: *Naisten keskimääräiset osuudet elokuvasäätiön käsikirjoitusapurahoista vuosina 2011–2015.*

Naisten keskimääräinen osuus hakijoista	36,4 %
Naisten keskimääräinen osuus saajista	40,6 %
Naisten keskimääräinen osuus apurahaeuroista	39 %

Elokuvasäätiön toimintakertomuksen (2015, 15) mukaan naisten osuus käsikirjoitusapurahaa hakeneista on ollut keskimäärin 36,4 % ja saaneista 40,6 % tarkasteltuina vuosina eli naiset ovat saaneet apurahoja jonkun verran useammin kuin ovat hakeneet. Apurahaeuroista naiset saivat kuitenkin hieman vähemmän (39 %) kuin heidän osuutensa oli apurahan saajista, mutta enemmän kuin heidän osuutensa oli hakijoista. Naisten apurahat olivat keskimäärin hieman pienempiä kuin miesten apurahat.

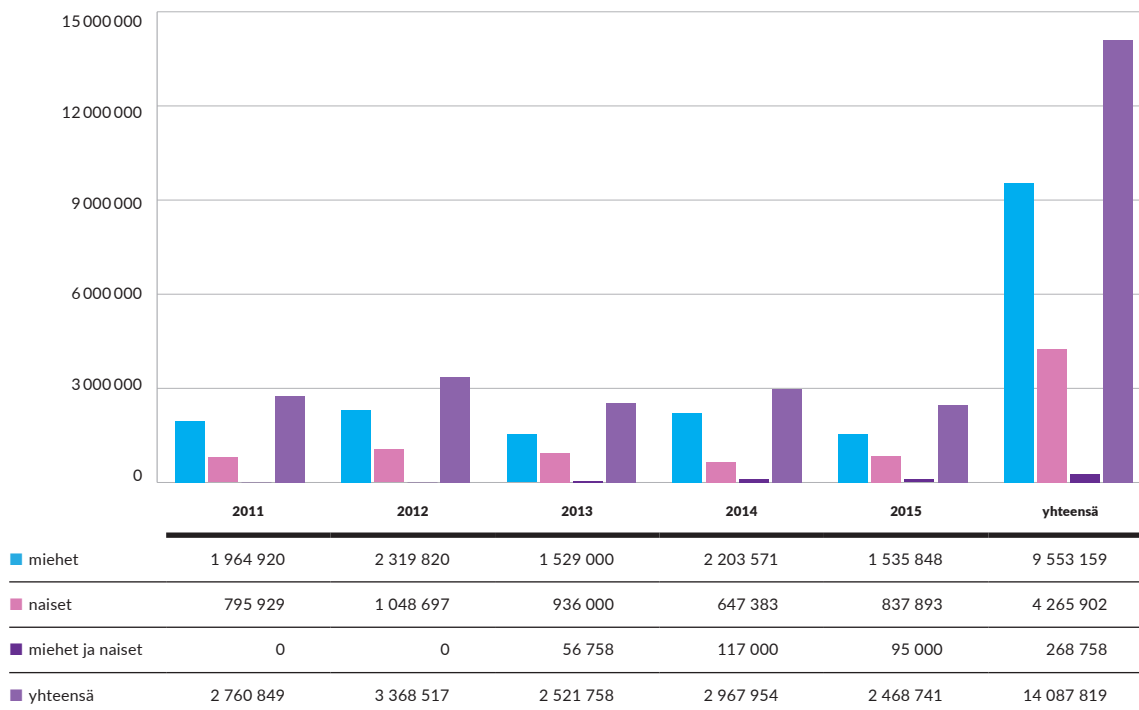
Yksittäisen elokuvan kehittämistuki

Kehittämistukea voidaan myöntää tuotantoyhtiölle (Suomessa rekisteröity yhteisö). Tuen kohteena voi olla mm. käsikirjoituksen kirjoittaminen ja edelleen kehittäminen, tuotantosuunnitelmat sekä muut kustannusarvion ja rahoitusjärjestelyjen edellyttämät toimenpiteet. Vuonna 2015 tuen enimmäismäärä oli 150 000 euroa.

Sama elokuva voi saada useamman kerran kehittämistukea. Tavallista on, että elokuvalla myönnetään kaksi kertaa kehittämistukea. Kehittämistuen myöntövaiheessa tuottajalla ei vielä ole välttämättä tiedossa ohjaajaa tai ohjaaja voi vaihtua prosessin aikana. Tämän vuoksi ohjaajien osuuksia ei ole analysoitu tässä. Myös elokuvan nimi saattaa muuttua prosessin aikana ja samalle elokuvalla on voitu myöntää kehittämistukea eri nimillä. Seuraavassa analysoidaankin kehittämistukipäätöksiä ja katsotaan, missä suhteessa mies- ja naistuottajat saivat elokuville kehittämistukea sekä missä määrin nais- ja mieskäsikirjoittajien tekstit menestyivät kehittämistukia jaettaessa.

Miestuottajien hakemukset saivat 68 % eli noin 9,6 miljoonaa euroa vuosina 2011–2015 myönnettyistä kehittämistuista. Naistuottajien hakemukset saivat 30 % eli noin 4,3 miljoonaa euroa. Hakemukset, joissa oli sekä nais- että miestuottajia saivat 2 % eli 268 758 euroa. Kaikkiaan elokuvasäätiö jakoi reilut 14 miljoonaa euroa kehittämistukea vuosina 2011–2015.

KUVA 5: Kehittämistuen (SES) jakautuminen tuottajan sukupuolen mukaan vuosina 2011–2015 (€).

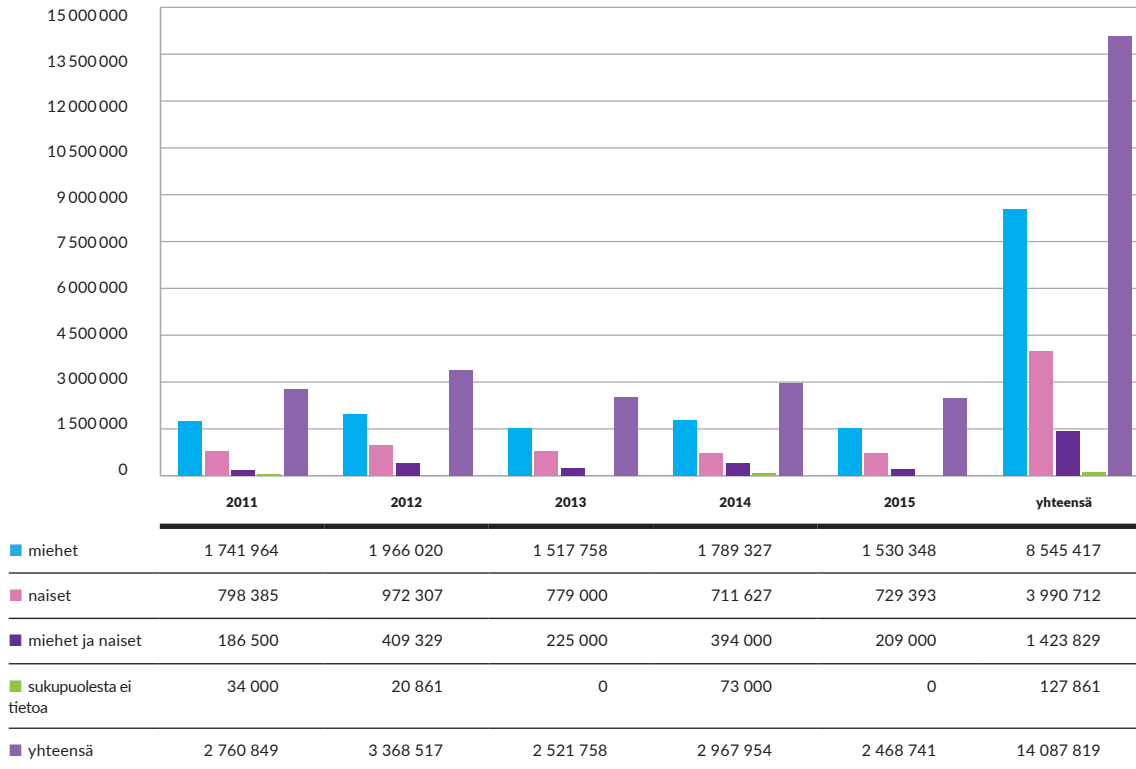
Miestuottajien osuudet vaihtelivat vuosittain 62 prosentista 74 prosenttiin ja naistuottajien osuudet 22 prosentista 37 prosenttiin.

Suurin osa (61 %) kehittämistuesta eli noin 8,5 miljoonaa euroa myönnettiin tarkastelujaksolla miesten käsikirjoittamille elokuville. Naisten käsikirjoittamat

elokuvat saivat tuesta 28 % eli vajaa 4 miljoonaa euroa. Työryhmät, joissa oli sekä naisia että miehiä, saivat kehittämistuesta 10 % eli 1,4 miljoonaa euroa.

KUVA 6: Kehittämistuen (SES) jakautuminen käsikirjoittajan sukupuolen mukaan vuosina 2011–2015 (€).

Käsikirjoittajien sukupuolijakauma pysyi vuodesta toiseen samanlaisena. Miesten käsikirjoittamien elokuvien osuus kehittämistuesta on noin 60 prosenttia (58–62 %) ja naisten noin 30 prosenttia (29–31 %).

Pitkät näytelmäelokuvat ja dokumenttielokuvat olivat suurimmat kehittämistuen saajat. Naistuottajien pitkät näytelmäelokuvat saivat vuosittain keskimäärin 25,8 % genrelle myönnetystä kehittämistuesta, naistuottajien dokumenttielokuvat 36,6 % ja lyhyet näytelmäelokuvat 38,5 %.

Naiskäsikirjoittajien pitkät näytelmäelokuvat saivat vuosittain keskimäärin 28,4 % genrelle myönnetystä kehittämistuesta, dokumenttielokuvat 33,4 % ja lyhyet näytelmäelokuvat 21,2 %.

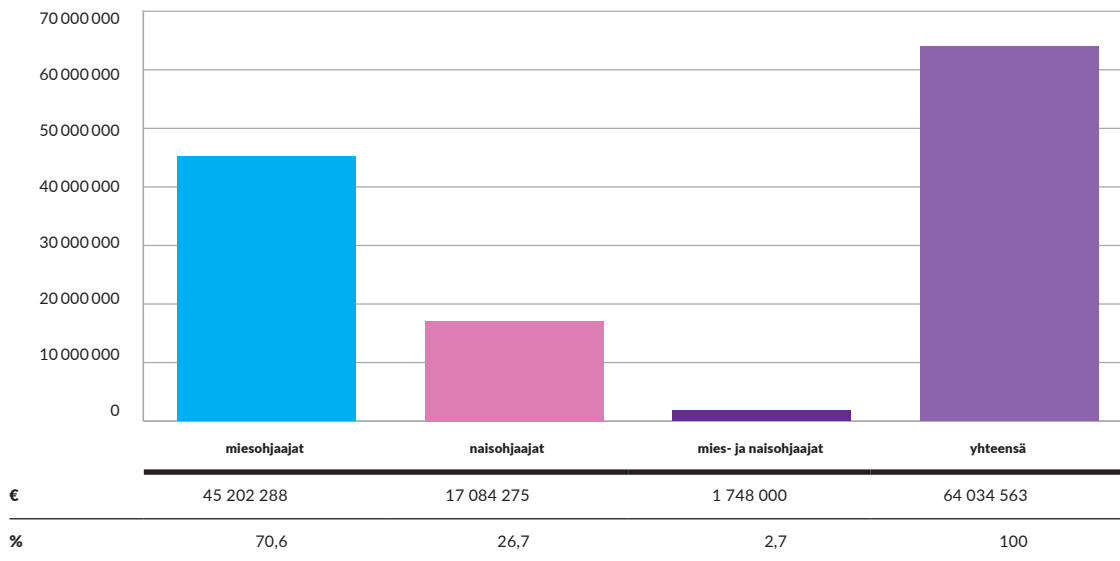
Tuotantotuki

Tuotantotuki (tuotannon ennakkotuki) myönnetään tuotantoyhtiölle. Myöntämisen ehtona on, että elokuvalla on taattu ammattimainen ja vastikkeellinen levitys, joka mahdollistaa elokuvalla mahdollisimman laajan yleisön ja näkyvyyden

elokuvateattereissa, televisiossa, tallennejakelussa tai muun julkisen esitys- ja jakelumuodon kautta. Mahdollisesti aiemmin myönnetty kehittämistuki lasketaan osaksi tuotannon ennakkotukea. Vuonna 2015 tuotantotuen enimmäismäärä oli miljoona euroa.

Miesten ohjaamat elokuvat saivat 71 % eli noin 45,2 miljoonaa euroa vuosina 2011–2015 jaetuista tuotantotuista. Naisten ohjaamat elokuvat saivat 27 % eli noin 17 miljoonaa euroa. Yhteensä tuotantotukea jaettiin reilut 64 miljoonaa euroa.

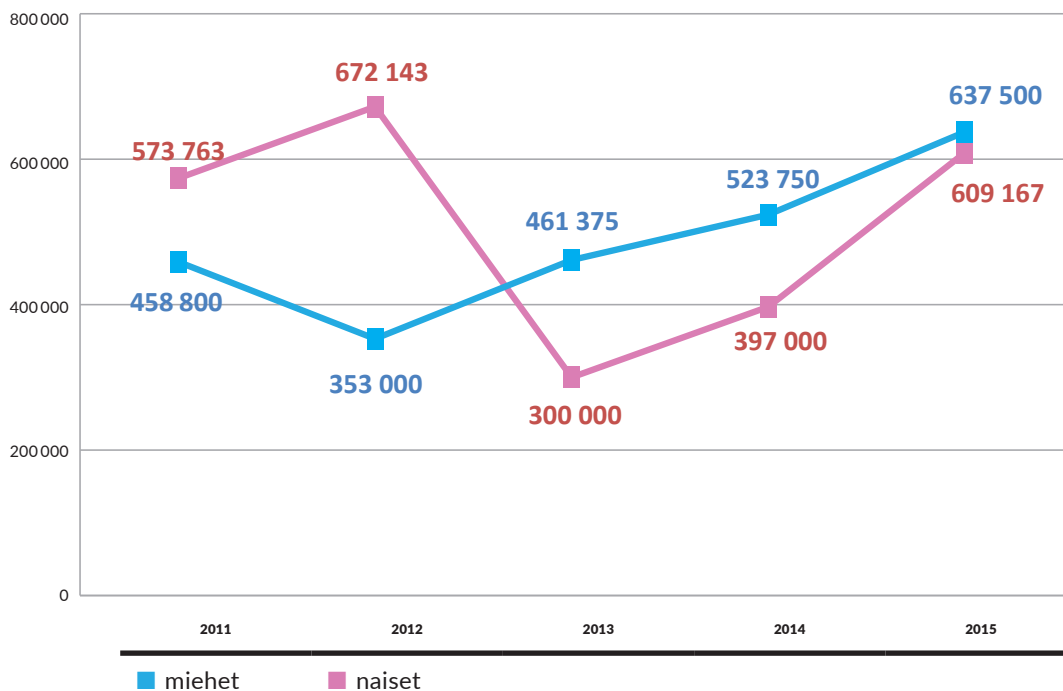
KUVA 7: Tuotantotuen (SES) jakautuminen naisten ja miesten ohjaamille elokuville vuosina 2011–2015 (€).

Naisten ohjaamien elokuvien osuus tuotantotuesta vaihteli suuresti vuosittain. Alimmillaan se oli vuonna 2013, jolloin se oli vain 12 %. Edellisenä vuonna naisten ohjaamien elokuvien osuus sen sijaan lähenteli puolta tuotantotuesta (43 %). Miesten ohjaamat elokuvat saivat vähintään reilut puolet (57 % v. 2012) tuotantotuesta ja enimmillään 83 % (v. 2014).

Naisten ohjaamat pitkät näytelmäelokuvat saivat tuotantotukea kuitenkin keskimäärin 81 745 euroa enemmän kuin miesten ohjaamat. Kaikissa muissa genreissä naisohjaajien elokuvien keskimääräinen tuki oli pienempi.

KUVA 8: Naisten ja miesten ohjaamien vähintään miljoona euroa maksaneiden pitkien näytelmäelokuvien (75 kpl) keskimääräinen tuotantotuki vuosina 2011–2015 (€).

Ilmeisesti naisohjaajien elokuvien suurempi keskimääräinen tuotantotuki tarkasteltuina vuosina liittyy elokuvasäätiön vuonna 2009 käynnistämään kokeiluun, jossa tuettiin pienen budjetin ”aikalaiselokuvia”. Elokuväsäätiön toimintakertomuksen mukaan näissä elokuvissa pyrittiin löytämään ajankohtaisia aiheita tai uusia tuotantotapoja ja erityistä painoa annettiin uudelleenlaiseen elokuvalliseen hahmotukseen pyrkiville suunnitelmille (*Suomen elokuvasäätiön toimintakertomus 2010*, 10). Vuonna 2011 painotus siirtyi aikaisempaa enemmän vahvan, oman elokuvansa tuottajanakin toimineen, ohjaaja-käsikirjoittajan ympärille rakentuneisiin tuotantoihin (*Suomen elokuvasäätiön toimintakertomus 2011*, 12).

Pitkän näytelmäelokuvan keskimääräinen tuotantobudjetti vaihteli tutkittuina vuosina noin 1,3 miljoonasta eurosta 1,9 miljoonaan euroon. Kaikkiaan tuettiin kuuttatoista pitkää alle 500 000 euron budjetilla tehtyä näytelmäelokuvaa. Näistä pienen budjetin aikalaiselokuvista vain kaksi oli naisten ohjaamia. Vuonna 2012 sai tukea kahdeksan alle puolen miljoonan euron pitkää näytelmäelokuvaa ja niistä kaksi tehtiin jopa alle 40 000 eurolla. Budjetiltaan vähintään miljoonan euron pitkissä näytelmäelokuvissa (75 kpl) keskibudjetit olivat 1,4–2,6 miljoonaa euroa tutkittuina vuosina. Miesten ohjaamien elokuvien (55 kpl) keskibudjetit olivat 1,4–3,4 ja naisten (20 kpl) 1,4–1,8 miljoonaa euroa. Näyttää siis siltä, että jos naiset eivät toisaalta juuri ohjanneet pienen budjetin elokuvia, eivät he toisaalta myöskään tehneet suurten budjettien elokuviakaan, vaan liikkuivat lähellä keskiarvoa.

TAULUKKO 8: *Tuotantotuen keskimääräinen koko (€) ja tuettujen elokuvien määrät vuosina 2011–2015.**

Genre	Naisohjaajat		Miesohjaajat	
	Keski- määräinen tuki (€)	Elokuvia	Keski- määräinen tuki (€)	Elokuvia
Dokumentti- elokuva	54 897	53	62 583	98
Animaatio- sarja ja lyhyt- animaatioelo- kuva	36 571	7	49 510	21
Lyhyt näytelmä- elokuva	45 571	21	55 187	58
Pitkä animaatio- elokuva	140 000	1	700 000	1
Pitkä näytelmä- elokuva	466 093	25	384 348	86
TV-sarja	90 000	5	103 333	9
Yhteensä	–	112	–	273

* Taulukossa ei ole naisten ja miesten yhdessä ohjaamia elokuvia.

Pitkät näytelmäelokuvat saivat tuotantotuesta tarkastelujaksolla 72 % eli lähes 46 miljoonaa euroa. Miesten ohjaamat elokuvat saivat tästä summasta 72 % eli reilut 33 miljoonaa euroa. Naisten ohjaamat elokuvat puolestaan saivat 27 % eli reilut 12 miljoonaa euroa. Vuosittain naisten ohjaamien pitkien näytelmäelokuvien osuus tuotantotuesta vaihteli erittäin paljon (7–49 %) eli 600 000 eurosta noin 4,7 miljoonaan euroon. Miesten ohjaamien pitkien näytelmäelokuvien osuus vaihteli 51 prosentista 91,5 prosenttiin eli 4,9 miljoonasta eurosta 8,5 miljoonaan euroon. Miesten ohjaamat pitkät näytelmäelokuvat saivat siis jokaisena vuonna vähintään puolet näytelmäelokuvien tuotantotuesta, kun naisten ohjaamat elokuvat saivat korkeintaan puolet tuesta.

Dokumenttielokuvat saivat tuotantotuesta 15 % eli noin 9,3 miljoonaa euroa. Naisten ohjaamien dokumenttielokuvien saama tuki oli noin kolmannes (31 %) eli noin 2,9 miljoonaa euroa dokumenttielokuvien tuotantotuesta ja miesten ohjaamien kaksi kolmannesta (66 %) eli noin 6,1 miljoonaa euroa. Naisten ohjaamien elokuvien osuus oli tarkastelujaksolla 26–39 %, miesten ohjaamien puolestaan 59–71 %.

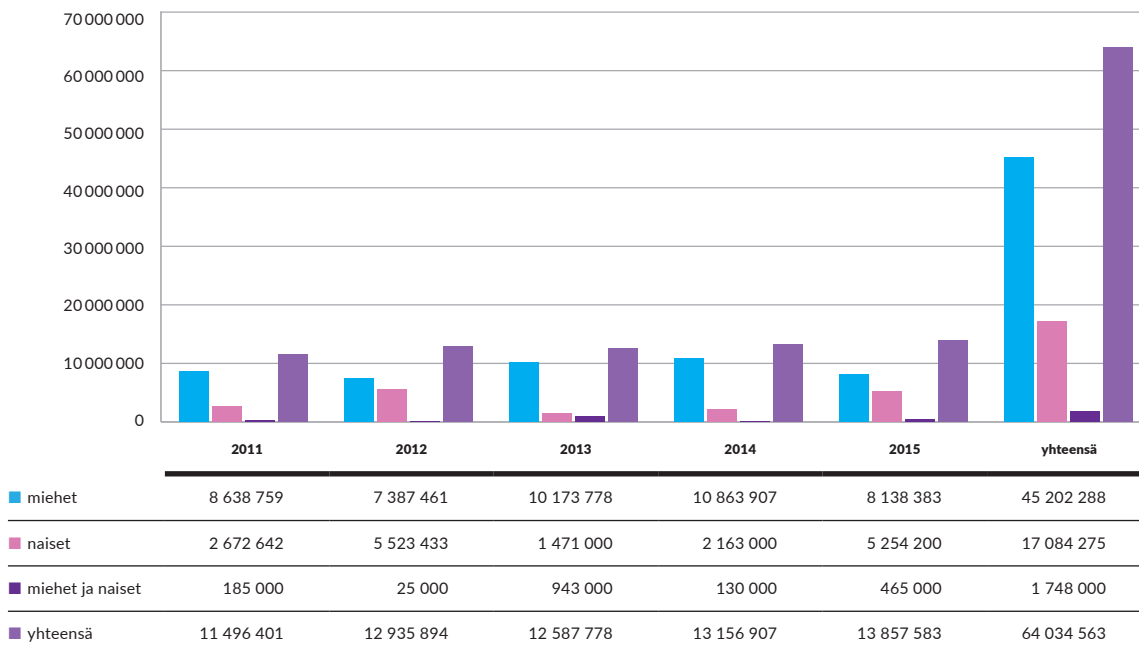
Naisohjaajien elokuvat eivät siis saaneet yhtenäkkään vuonna edes puolia dokumenteille myönnetystä tuotantotuesta; miesohjaajien elokuvat sen sijaan saivat jokainen vuosi vähintäänkin reilut puolet.

Lyhyet näytelmäelokuvat saivat tarkasteluajalla tuotantotuesta 7 % eli reilut 4 miljoonaa euroa. Naisten ohjaamat elokuvat saivat tästä vajaan neljänneksen (23 %) eli vajaan miljoona euroa. Miesten ohjaamat elokuvat saivat 77 % eli noin 3,2 miljoonaa euroa. Naisten ohjaamien elokuvien tuotantotukiosuudet vaihtelivat 12 prosentista 19 prosenttiin, paitsi vuonna 2014, jolloin naisten ohjaamien elokuvien osuus oli poikkeuksellisesti puolet (49,5 %). Miesten ohjaamien elokuvien tuotantotukiosuudet olivat hyvin vakiintuneet: ne vaihtelivat 83 prosentista 88 prosenttiin, paitsi vuonna 2014, jolloin niiden osuus oli puolet (50,5 %) lyhyille näytelmäelokuville myönnetystä tuotantotuesta.

Sekä lyhyet ja pitkät animaatioelokuvat että tv-sarjat saivat kumpainkin vain 2 % tuotantotuesta, mikä tarkoitti noin 1,4–1,5 miljoonaa euroa genreä kohden. Animaatiosarjoista ja lyhyistä animaatioelokuvista naisten ohjaamia oli 17 % ja miesten 68 %. Naisten ja miesten yhdessä ohjaamien osuus oli 15 %. Naisten ohjaamien elokuvien tuotantotukiosuus oli 0–42 %, miesten 57–86 %.

Säätiö teki 14 myönteistä tuotantotukipäätöstä tv-sarjoille vuosina 2011–2015. Kaikkiaan niille myönnettiin noin 1,4 miljoonaa euroa. Naisten ohjaamien sarjojen osuus summasta oli 33 % eli 450 000 euroa ja miesten osuus oli 67 % eli 930 000 euroa.

KUVA 9: Tuotantotuen (SES) vuosittainen jakautuminen naisten ja miesten ohjaamille elokuville vuosina 2011–2015 (€).

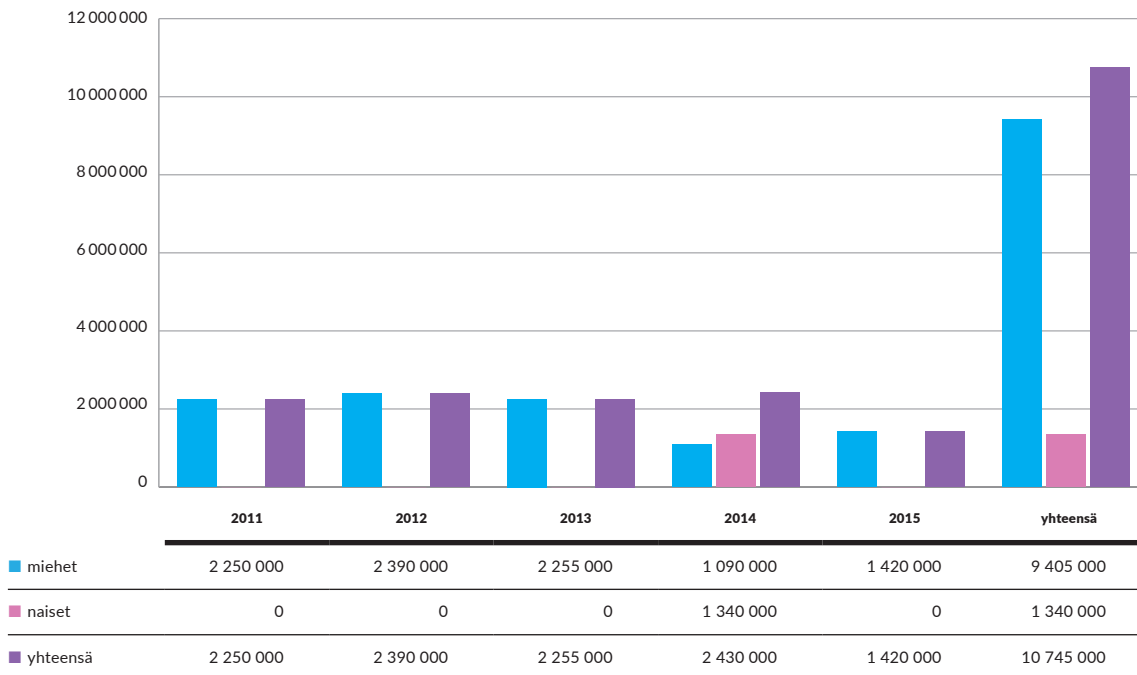

50/50-tuotantotuki

50/50-tuotantotuen tavoitteena on etsiä elokuvatuotannoille uusia rahoittajia ja nopeuttaa päätöksentekoprosessia ja tuotantoon pääsyä hankkeille, joilla on jo koossa osa rahoituksesta. Tuotantoyhtiö voi hakea tämän tukimuodon kautta tukea hankkeelle, jonka rahoituksesta vähintään 50 prosenttia on rahoituspäätöksin tai sitovin aiekirjein vahvistunut. Elokuvasäätiön maksimituki hankkeelle oli 50 prosenttia tuotantokustannuksista vuonna 2015.

Vuosina 2011–2015 elokuvasäätiö jakoi 50/50-tuotantotukea vajaat 11 miljoonaa euroa. Tukea sai 17 pitkää näytelmäelokuva. Tuesta 88 % jaettiin miesten ohjaamille elokuville ja 12 % naisten ohjaamille. Miesten ohjaamat elokuvat saivat noin 9,4 miljoonaa ja naisten ohjaamat noin 1,3 miljoonaa euroa. Molemmat naisten ohjaamat elokuvat saivat tuen vuonna 2014.

KUVA 10: 50/50-tuotantotuen jakautuminen naisille ja miehille vuosina 2011–2015 (€).

Elokuvasäätiön toimintakertomuksen (2015, 16–17) mukaan naiskäsikirjoittajien, -tuottajien ja -ohjaajien elokuvat saivat jonkun verran useammin tuotantotukea, joka siis sisälsi myös 50/50-tuen, kuin niiden osuus oli tuotantotukea hakeneista. Sen sijaan naisten ohjaamien elokuvien osuus näistä tuotantotukieuroista oli 24,6 % eli se oli pienempi kuin naisten ohjaamien elokuvien osuus tuotantotukea hakeneista ja saaneista elokuvista.

TAULUKKO 9: Naisten ohjaamien elokuvien keskimääräiset osuudet tuotantotuesta (ml. 50/50-tuki) vuosina 2011–2015.

Keskimääräinen osuus hakeneista	29 %
Keskimääräinen osuus saaneista	32 %
Keskimääräinen osuus tuotantotuesta (ml. 50/50-tuki)	24,6 %

■ Yhteenveto

Tämä tutkimus osoitti, että miesten tekemille elokuville myönnettiin suurin osa rahoituksesta kaikissa tutkituissa tukimuodoissa vuosina 2011–2015. Käsikirjoitustuesta 61 % myönnettiin mieskäsikirjoittajille, kehittämistuesta 68 % miestuottajien ja 61 % mieskäsikirjoittajien elokuville, tuotantotuesta 71 % miesohjaajien elokuville ja 50/50-tuotantotuesta 88 % miesohjaajien elokuville.

Käsikirjoitus- ja tuotantotuen, kun jälkimmäiseen sisällytettiin 50/50-tuki, osalta lukuja suhteutettiin tukia hakeneiden ja saaneiden osuuksiin. Elokuvasäätien omat selvitykset ovat osoittaneet, että naiset hakivat vähemmän kuin miehet käsikirjoitusapurahoja, mutta heille myönnettiin jonkun verran useammin apurahoja (*Suomen elokuvasäätien toimintakertomus 2015*, 15). Tämä tutkimus osoitti, että naiset saivat jokseenkin saman verran käsikirjoitusapurahaeuroista (39 %) kuin heidän osuutensa oli apurahan saajista (40,4 %), mutta enemmän kuin heidän osuutensa oli hakijoista (36,4 %). Naisten apurahojen keskimääräinen koko oli jonkun verran pienempi kuin miesten kaikissa keskeisissä genreissä. Keskimäärin naisten käsikirjoitusapurahaeuro oli 96 senttiä.

Naisten ohjaamat elokuvat olivat vähemmistönä tuotantotuen (ml. 50/50-tuki) hakijoiden ja saajien joukossa (*Suomen elokuvasäätien toimintakertomus 2015*, 15) ja naisten ohjaamat elokuvat saivat myös vähemmän tuotantotukieuroista (ml. 50/50-tuki) (24,6 %) kuin niiden osuus oli tuotantotukea hakeneista (29 %) ja saaneista elokuvista (32 %). Kun tarkasteluun ei sisällytetty 50/50-tuotantotukea, naisten ohjaamat pitkät näytelmäelokuvat saivat keskimäärin enemmän tuotantotukea kuin miesten ohjaukset. Tämä selittyy ns. aikalaiselokuvakokeilulla, jossa miehet ohjasivat useita elokuvia erittäin pienillä budjeteilla. Naisten ohjaukset olivat lähinnä keskibudjetin elokuvia. Kaikissa muissa genreissä paitsi pitkissä näytelmäelokuviissa naisten ohjaamat elokuvat saivat tuotantotukea keskimäärin vähemmän kuin miesten ohjaukset.

Yksi ongelma sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta on, että naiset ovat vähemmistönä tukien hakijoiden joukossa. Käsikirjoitustuen haki-joissa naisten osuus vaihteli 36 prosentista 42 prosenttiin; tuotantotukea hakeneiden tuottajien joukossa naisten osuus oli 28–39 % ja naisohjaajien osuus 29–36 % tutkittuina vuosina (*Suomen elokuvasäätiön toimintakertomus 2015*, 15–17).

Arvio

Myönteistä sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta:

- Vuosittainen raportointi tukia hakeneista ja saaneista sukupuolen mukaan.
- Tuotantoneuvojina työskentelee saman verran naisia ja miehiä.
- Käsikirjoitusapurahaeurojen jakautuminen jokseenkin samassa suhteessa kuin sukupuolten osuudet ovat olleet myönteisissä tukipäätöksissä.

Kehitettävää sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta:

- Vuosittaisen tasa-arvoraportoinnin kehittäminen siten, että luvut suhteutuvat myös tukien euromääriin.
- Tuotantotukien kehittäminen samansuuruisiksi naisten ja miesten ohjaamille elokuville.
- Käsikirjoitusapurahojen kehittäminen samansuuruisiksi molemmille sukupuolille.
- Naisten osuuden kasvattaminen tukia hakevien joukossa.

6 YLEISRADIO

Yleisradio on valtion omistama julkista palvelua harjoittava osakeyhtiö liikenne- ja viestintäministeriön hallinnon alalla. Yhtiö saa rahoituksensa lähes kokonaan verotuloista. Yhtiön tehtävänä on tuoda monipuolinen ja kattava julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmisto siihen liittyvine oheis- ja lisäpalveluineen jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin.

Yleisradion toimintaa säätelee laki Yleisradio Oy:stä (1380/1993), jonka mukaan julkisen palvelun ohjelmatoiminnan tulee erityisesti muun muassa tuottaa, luoda, kehittää ja säilyttää kotimaista kulttuuria, taidetta ja virikkeellistä viihdettä ja ottaa ohjelmistossa huomioon sivistys- ja tasa-arvonäkökohdat sekä painottaa lapsille ja nuorille suunnattuja ohjelmistoja. Ohjelmiston tulee myös tukea suvaitsevaisuutta ja monikulttuurisuutta sekä huolehtia ohjelmatarjonnasta vähemmistö- ja erityisryhmille.

Julkisen palvelun velvoitteiden lisäksi Yleisradiolla on audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin mukaan velvoite varata suurin osa vuosittaisesta lähetysajastaan (johon ei sisällytetä uutisia, urheilua ja kilpailunomaisia viihdeohjelmia) eurooppalaisille ohjelmille sekä tilata ohjelmia riippumattomilta eurooppalaisilta tuottajilta (tietoyhteiskuntakaari 917/2014, § 209 ja § 210). Ohjelmista 19 % pitää olla näiltä ns. indie-tuottajilta. Eurooppalaisiin ohjelmiin ja tuottajiin sisällytetään myös suomalaiset ohjelmat ja tuottajat. Vuoteen 2014 asti liikenne- ja viestintäministeriö seurasi vuosittain televisiotarjontaa ja julkaisi verkkosivuillaan raportin *Suomalainen televisiotarjonta*. Vuodesta 2015 alkaen raporttia ei ole enää julkaistu.

Yleisradion esittämistä ohjelmista yli puolet oli kotimaisia vuonna 2014 (*Suomalainen televisiotarjonta 2014*, 28). Yleisradio hankkii kotimaiset ohjelmansa kolmella eri tavalla: a) tuottaa itse, b) osallistuu ulkopuolisen tuotantoyhtiön valmisteilla olevan tuotannon rahoittamiseen yhdessä muiden rahoittajien kanssa, c) tilaa ulkopuoliselta yhtiöltä tuotteen, jonka rahoittamiseen saattaa osallistua myös muita tahoja.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Yleisradion draamaosaston ja Yhteisrahoitteisten tuotantojen -toiminnon yhdessä muiden tahojen kanssa rahoittamia elokuvia ja sarjoja sekä niiden tilaamia elokuvia ja sarjoja ulkopuolisilta tuotantoyhtiöiltä. Ensin mainittuja kutsutaan tässä ennakko-ostoiksi ja jälkimmäisiä tilauksiksi⁵.

Ennakko-ostot muodostuvat lähinnä pitkistä ja lyhyistä näytelmäelokuvista, dokumenteista ja tv-sarjoista. Tilaukset puolestaan muodostuvat lähinnä tv-sarjoista

5 Tässä käsitteiden käyttö poikkeaa jonkun verran Yleisradion sisällä käytetystä terminologiasta. Yleisradiossa ennakko-ostoiksi kutsutaan hankkeita, joiden rahoittamiseen Yle osallistuu yhdessä muiden rahoittajien – usein elokuväsäätiön kanssa. Tilaustuotannoiksi puolestaan kutsutaan Ylen ulkopuoliselta tuottajalta tilaamia hankkeita, joissa Yle on yleensä suurin rahoittaja ja joihin joissakin tapauksissa (jotkut pitkät sarjat) tuottaja on saanut myös elokuväsäätiön tukea.

ja dokumenteista. Yhtiön sisäiset tuotannot jätettiin tarkastelun ulkopuolelle tuotanto- ja rahoitusprosessien erilaisuuden vuoksi.

Yleisradion draamaosasto, jonka osana toimii Yhteisrahoitteisten tuotantojen -toiminto, vastaa kotimaisten elokuvien ja sarjojen ennakko-ostoista ja tilauksista osana Yleisradion Luovien sisältöjen -kokonaisuutta.

Yleisradio rahoitti vuosina 2011–2015 reilulla 26 miljoonalla eurolla elokuvia ja sarjoja, joita elokuvasäätiö tuki. Lisäksi draamaosasto tilasi vajaalla 20 miljoonalla eurolla elokuvia ja sarjoja av-alan tuotantoyhtiöiltä. Näitä tuotantoja saattoivat rahoittaa myös muut tahot, muun muassa säätiöt.

Esimerkiksi vuonna 2015 kaikkien televisiokanavien yhteenlaskettu osuus oli keskimäärin 9 % eli 170 100 euroa pitkien fiktioelokuvien keskimääräisistä tuotantokustannuksista (1 890 000 miljoonaa euroa). Tämä tarkoittaa, ettei televisiokanavien eikä myöskään Yleisradion osuus pitkien näytelmäelokuvien rahoittajana ole taloudellisesti erityisen suuri. Sen sijaan pitkien dokumenttielokuvien keskimääräisistä tuotantokustannuksista (316 000 €) Yleisradion osuus oli 16 % eli 50 560 euroa (*Elokuvavuosi 2015*, 9.). Vaikka Yleisradion merkitys ei ole taloudellisesti aina erityisen suuri yksittäiselle tuotannolle, se on ollut, kuten aikaisemmin todettu, erityisessä asemassa sikäli, että julkisen palvelun yhtiönä se tarjoaa tekijöille laajemmat mahdollisuudet sisältöjen suhteen.

Ennakko-ostot

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin 342⁶ Yleisradion ennakko-ostamaa elokuvaa ja tv-sarjaa vuosina 2011–2015. Ennakko-ostoista suurin osa oli dokumentteja (153 kpl). Noin neljännes oli pitkiä näytelmäelokuvia (82 kpl) ja viidennes lyhyitä näytelmäelokuvia (73 kpl). Animaatiosarjoja ja -lyhytelokuvia Yleisradio ennakko-osti 24 ja tv-sarjoja kymmenen.

Yleisradio käytti ennakko-ostoihin noin 26,2⁷ miljoonaa euroa vuosina 2011–2015. Lähes puolet Ylen ennakko-ostorahoituksesta ohjautui pitkälle näytelmäelokuvalle (47 %) ja noin neljännes (26 %) tv-sarjoille. Dokumenttielokuvalle ohjautui noin 18 % rahoituksesta.

Naiset ja miehet elokuvien tekijöinä

Selvä enemmistö Yleisradion ennakko-ostoista oli miesten ohjaamia (69 %), tuottamia (66 %) ja käsikirjoittamia (60 %). Naisten ohjaamien tuotantojen osuus oli 28 %. Vuosina 2014–2015 naisohjaajien tuotantojen osuus oli kolmannes ja vuosina

6 Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin kolme pitkää animaatioelokuvaa aineiston anonymiteetin säilyttämiseksi.

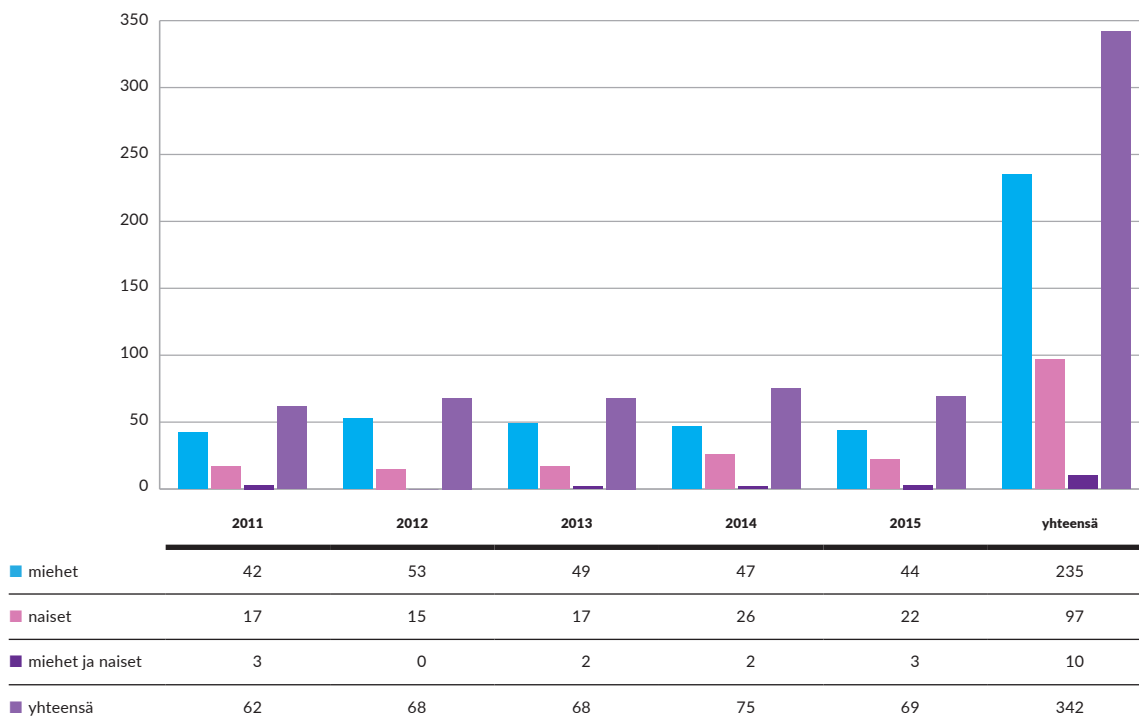
7 Summaan ei sisälly aineiston ulkopuolelle rajattuihin kolmeen pitkään animaatioon käytetty rahamäärä.

2011–2013 noin neljännes. Tuotannoista oli kolmannes (33 %) naisten tuottamia ja vajaa kolmannes (30,5 %) naisten käsikirjoittamia.

Naisten ohjaamien tuotantojen osuus oli suurin tv-sarjoissa, joita Yleisradio ennakko-osti kymmenen ja joista naiset ohjasivat kuusi. Dokumenttielokuvista naisten ohjaamia oli kolmannes (33 %), lyhyistä näytelmäelokuvista ja animaationsarjoista ja -lyhytelokuvista neljännes (25–26 %) ja pitkistä näytelmäelokuvista noin viidennes (22 %).

Suurimmillaan naistuottajien osuus oli lyhyissä näytelmäelokuvissa ja animaationsarjoissa ja -lyhytelokuvissa (38,5–37,5 %). Viisi kymmenestä tv-sarjasta oli naisten käsikirjoittamia. Naisten tuottamien pitkien näytelmäelokuvien osuus ennakko-ostoista oli 26 % ja dokumenttielokuvien 32 %.

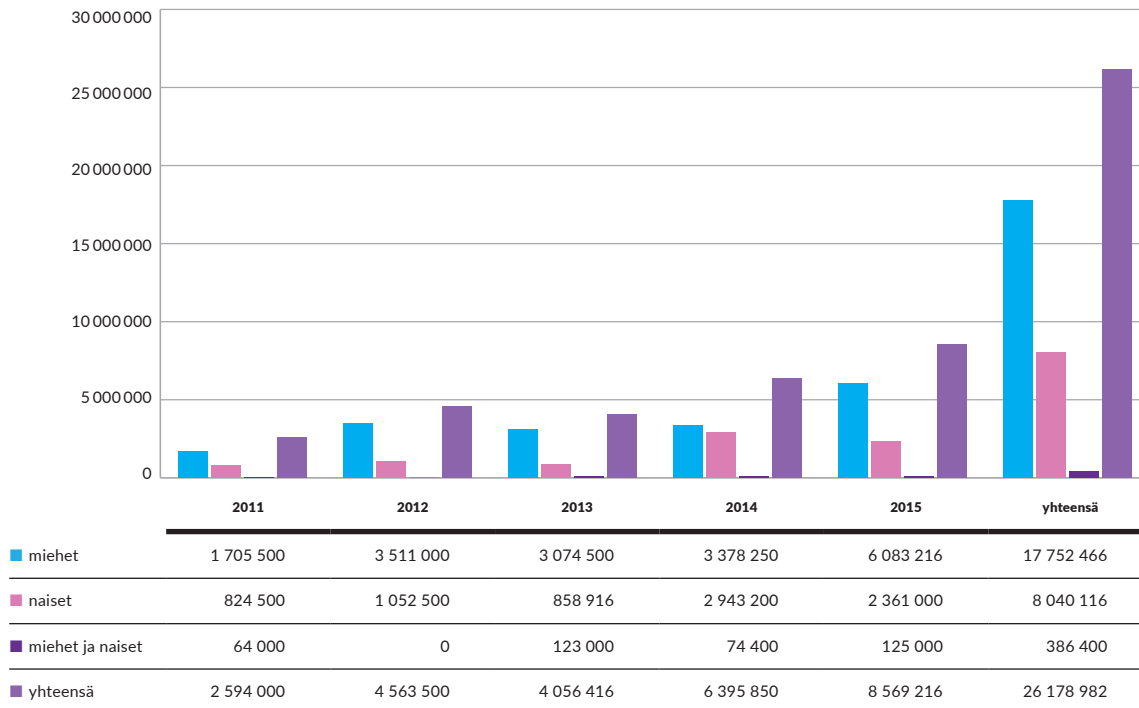
KUVA 11: Yleisradion ennakko-ostot ja ohjaajien sukupuoli vuosina 2011–2015 (lkm).

Naisten ja miesten tekemien elokuvien osuudet rahoituksesta

Suurin osa ennakko-ostorahasta ohjautui miesten ohjaamille (68 %), tuottamille (63 %) ja käsikirjoittamille (56 %) elokuville. Naisten ohjaamat elokuvat saivat rahoituksesta vajaan kolmanneksen (31 %), naisten tuottamat vajaan neljänneksen (23 %) ja käsikirjoittamat reilun neljänneksen (28 %). Puolessa tv-sarjoista (51 %) oli molempia sukupuolia tuottajina ja käsikirjoittajina noin joka kolmannessa (35 %).

KUVA 12: Yleisradion ennakko-ostojen euromäärät ja ohjaajien sukupuoli vuosina 2011–2015 (€).

Miesten ohjaamat elokuvat saivat suurimman osan ennakko-ostorahoituksesta kaikissa genreissä. Pienimmillään ero oli tv-sarjoissa, joissa 58 % genren rahoituksesta meni miesten ohjauksille. Muissa genreissä miesten ohjaukset saivat 69–77 % kunkin genren rahoituksesta. Myös miesten tuottamat elokuvat hallitsivat vastaavalla tavalla eri genrejä. Ainoan poikkeuksen muodostivat tv-sarjat, joissa rahoituksesta puolet (51 %) kohdentui sarjoille, joissa oli sekä naisia että miehiä tuottajina. Toisen puolen saivat lähes kokonaan miestuottajien sarjat (41 %). Myös miesten käsikirjoitukset keräsivät suurimman osan rahoituksesta kaikissa muissa genreissä paitsi tv-sarjoissa. Niissä rahoitus jakautui jokseenkin tasan naisten ja miesten sekä erikseen että yhdessä kirjoittamille tuotannoille.

Elokvien keskimääräiset rahoitusosuudet

Vaikka Yleisradio ennakko-osti huomattavasti vähemmän naisten ohjaamia elokuvia, se osallistui keskimäärin suuremmalla summalla naisten ohjaamien pitkien näytelmäelokuvien ja tv-sarjojen rahoitukseen. Näytelmäelokuvissa ero oli 46 593 ja tv-sarjoissa 51 610 euroa. Sen sijaan miesten ohjaamista elokuvista maksettiin kaikissa muissa genreissä keskimäärin enemmän kuin naisten ohjaamista elokuvista.

Taulukko 10: Yleisradion ennakko-ostojen keskimääräiset hinnat ja ohjaajan sukupuoli vuosina 2011–2015.

Genre	Naisohjaajat		Miesohjaajat	
	lkm	€/elokuva	lkm	€/elokuva
Pitkä näytelmäelokuva	18	186 528	62	139 935
Dokumenttielokuva	50	25 954	98	32 571
Lyhyt näytelmäelokuva	19	20 000	54	22 579
Animaatiosarja ja lyhyt animaatioelokuva	6	20 333	15	41 700
Tv-sarja	4	(ei julkinen)	6	(ei julkinen)
Yhteensä	97	–	235	–

Yleisradio osallistui myös naisten tuottamien pitkien näytelmäelokuvien rahoitukseen keskimäärin suuremmilla summilla kuin miesten tuottamien elokuvien. Sen sijaan kaikissa muissa genreissä miesten tuottamat elokuvat saivat keskimäärin enemmän rahaa.

TAULUKKO 11: Yleisradion ennakko-ostojen keskimääräiset hinnat ja tuottajan sukupuoli vuosina 2011–2015 (€).

Genre	Naistuottajat		Miestuottajat	
	lkm	€/elokuva	lkm	€/elokuva
Pitkä näytelmäelokuva	21	169 405	61	142 033
Dokumenttielokuva	49	26 173	102	32 492
Lyhyt näytelmäelokuva	28	15 357	44	26 540
Animaatiosarja ja lyhyt animaatioelokuva	9	27 489	15	37 633
Tv-sarja	2	(ei julkinen)	5	(ei julkinen)
Yhteensä	109	–	227	–

Myös naisten käsikirjoittamat pitkät ja lyhyet näytelmäelokuvat saivat keskimäärin enemmän rahoitusta Yleisradiosta kuin miesten käsikirjoittamat näytelmäelokuvat.

Taulukko 12: Yleisradion ennakko-ostojen keskimääräiset hinnat ja käsikirjoittajan sukupuoli vuosina 2011–2015.

Genre	Naiskäsikirjoittajat		Mieskäsikirjoittajat	
	lkm	€/elokuva	lkm	€/elokuva
Pitkä näytelmäelokuva	19	164 079	53	150 642
Dokumenttielokuva	52	25 090	90	32 267
Lyhyt näytelmäelokuva	22	26 455	45	20 994
Animaatiosarja ja lyhyt animaatioelokuva	6	20 333	15	40 500
Tv-sarja	5	(ei julkinen)	3	(ei julkinen)
Yhteensä	104	–	206	–

■ Yhteenveto – ennakko-ostot

Suurin osa Yleisradion ennakko-ostojen kautta rahoitetuista elokuvista oli siis miesten ohjaamia, tuottamia ja käsikirjoittamia kaikissa genreissä ja myös suurin osa (68 %) ennakko-ostorahoituksesta ohjautui näille elokuville.

Ennakko-ostoeuroista käytettiin lähes puolet pitkiin näytelmäelokuvaan (47 % käytetyistä euroista), neljännes (26 %) tv-sarjoihin ja vajaa viidennes (18 %) dokumenttielokuvaan. Kappalemääräisesti dokumentit olivat selvästi suurin ryhmä (153), sitten pitkät näytelmäelokuvat (82) ja lyhyet näytelmäelokuvat (73).

Vaikka naisten tekemien elokuvien määrä oli selvästi pienempi, naisten ohjaamat pitkät näytelmäelokuvat ja tv-sarjat, naisten tuottamat pitkät näytelmäelokuvat ja naisten käsikirjoittamat pitkät ja lyhyet näytelmäelokuvat saivat keskimäärin enemmän rahoitusta Yleisradiosta kuin miesten vastaavat tuotannot. Sen sijaan naisten ohjaamista dokumenttielokuvista, lyhyistä näytelmäelokuvista ja animaatioelokuvista maksettiin keskimäärin vähemmän kuin miesten ohjaamista.

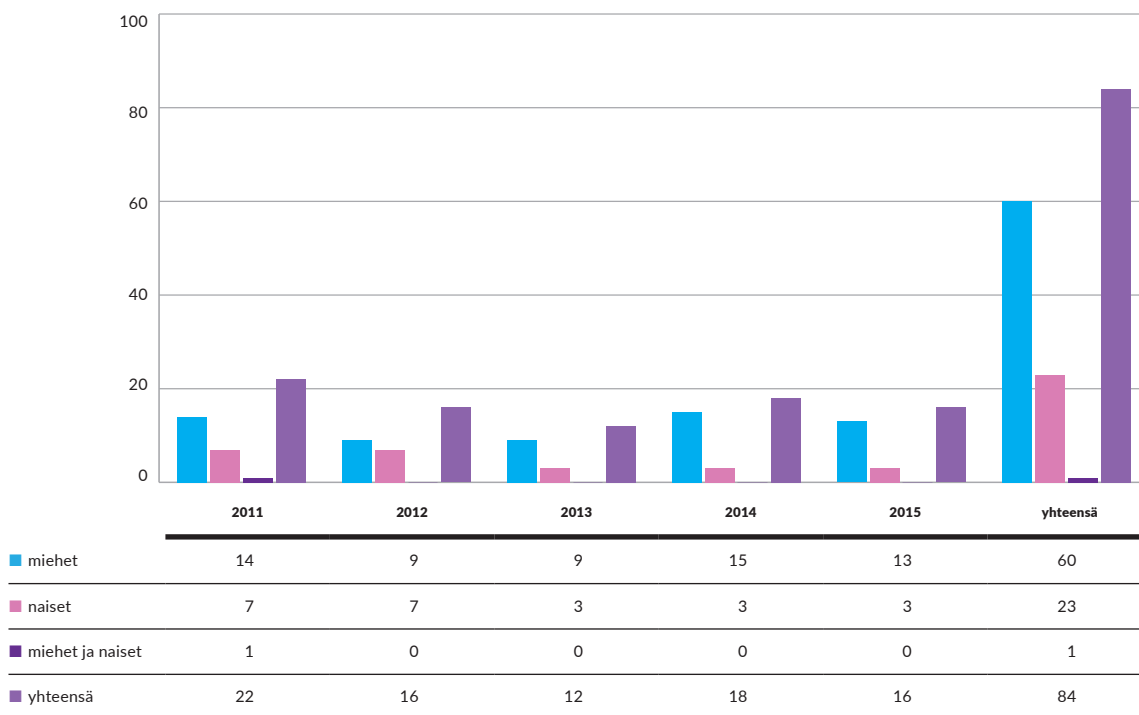
Tilaukset

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin 84⁸ Yleisradion vuosina 2011–2015 tilaamaa elokuvaa ja tv-sarjaa. Dokumenttielokuvia oli tilattu 56, tv-sarjoja 16 ja lyhyitä näytelmäelokuvia 12 nimikettä. Niistä oli maksettu noin 19,5 miljoonaa⁹ euroa. Noin 18,1 miljoonaa euroa oli käytetty tv-sarjoihin, noin 1,2 miljoonaa euroa dokumenttielokuviin ja lyhyisiin näytelmäelokuviin 134 034 euroa.

Nais- ja miestekijöiden osuudet tilaustuotannoista

Kuten yhteistuotannoistakin, myös tilaustuotannoista suurin osa oli miesten ohjaamia, tuottamia ja käsikirjoittamia. Naisten käsikirjoittamien tuotantojen osuus oli 33 % ja niin naisten tuottamien kuin ohjaamienkin tuotantojen osuus oli 27 %. Yhdeksässä tuotannossa (11 %) oli sekä naisia että miehiä tuottajina ja kahdeksassa (10 %) käsikirjoittajina.

KUVA 13: Yleisradion tilaamat elokuvat ja sarjat vuosina 2011–2015 (lkm).

Yleisradion tilaamat 16 tv-sarjaa olivat miesten ohjaamia (vain yhdessä sarjassa oli mukana myös naisohjaaja). Sen sijaan sarjojen käsikirjoittajina ja tuottajina oli useita naisia. Vain kolme tuotantoa oli pelkästään miesten tuottamaa ja vain viisi pelkästään miesten käsikirjoittamaa.

8 Aineiston ulkopuolelle rajattiin yksi pitkä näytelmäelokuva aineiston anonymitietin säilyttämiseksi.

9 Summaan ei sisälly aineiston ulkopuolelle rajatun pitkän näytelmäelokuvan rahoitus.

TAULUKKO 13: Yleisradion tilaamien tv-sarjojen, dokumenttielokuvien ja lyhyiden näytelmäelokuvien käsikirjoittajat, ohjaajat ja tuottajat (lkm) vuosina 2011–2015.

	Ammatti	Nainen	Mies	Nainen ja mies	Yhteensä
Tv-sarjat	Ohjaaja	0	15	1	16
	Käsikirjoittaja	4	5	7	16
	Tuottaja	5	3	8	16
Dokumenttielokuvat	Ohjaaja	19	37	0	56
	Käsikirjoittaja	20	35	1	56
	Tuottaja	13	42	1	56
Lyhyet näytelmäelokuvat	Ohjaaja	4	8	0	12
	Käsikirjoittaja	4	8	0	12
	Tuottaja	5	7	0	12

Taulukko 14: Yleisradion tilausten käsikirjoittajat, ohjaajat ja tuottajat (lkm) vuosina 2011–2015.

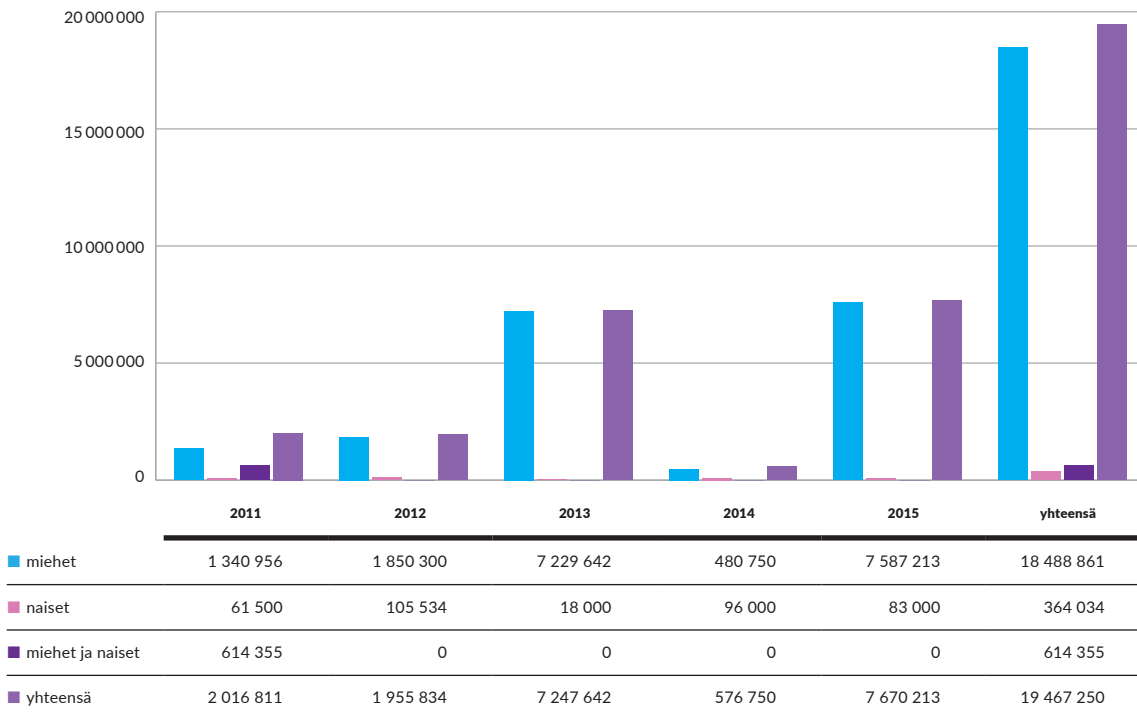
	Nainen	Mies	Nainen ja mies	Yhteensä
Käsikirjoittaja	28	48	8	84
Ohjaaja	23	60	1	84
Tuottaja	23	52	9	84

Rahoituksen jakautuminen naisten ja miesten tilaustuotannoille

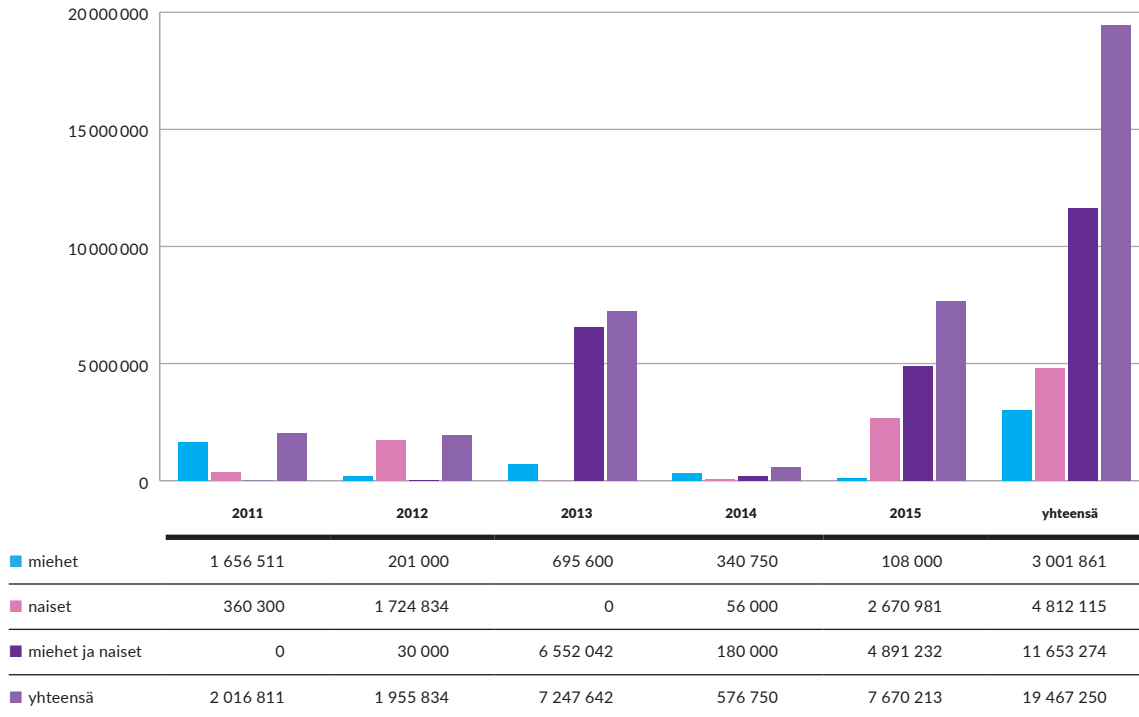
Suurin osa tilauksiin käytetyistä noin 19,5 miljoonasta eurosta kohdistui miesten ohjaamille tuotannoille (95 %).

KUVA 14: Naisten ja miesten ohjaamien tuotantojen osuus Yleisradion tilauksiin käyttämistä euroista vuosina 2011–2015 (€).

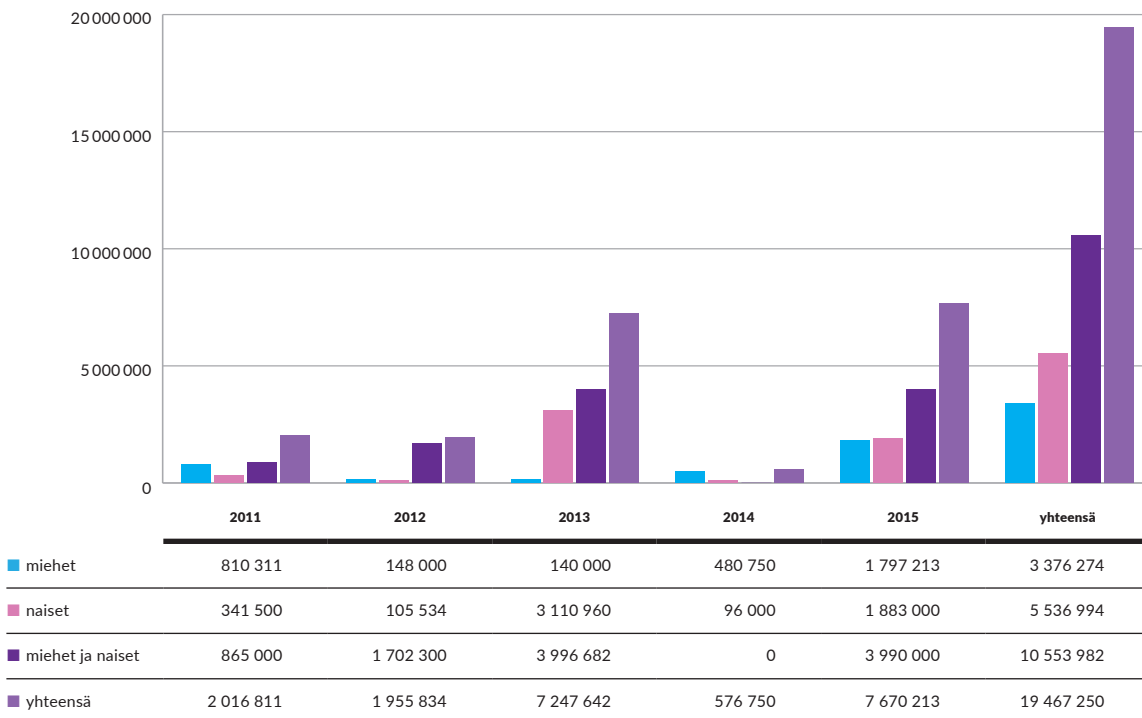

Tuotannot, joissa oli sekä naisia että miehiä käsikirjoittajina ja tuottajina, olivat enemmistönä tilatuissa tuotannoissa eli rahasta suurin osa kohdistui tuotannoille, joita olivat tuottaneet ja käsikirjoittaneet molemmat sukupuolet.

KUVA 15: Naisten ja miesten tuottamien tuotantojen osuus Yleisradion tilauksiin käyttämistä euroista vuosina 2011–2015 (€).

KUVA 16: Naisten ja miesten käsikirjoittamien tuotantojen osuus Yleisradion tilauksiin käyttämistä euroista vuosina 2011–2015 (€).

Yleisradion tilaamat tv-sarjat olivat miesten ohjaamia ja myös tv-sarjojen noin 18,1 miljoonaa tilauseuroa kohdistui lähes yksinomaan miesten ohjauksille (97 %). Sarjat, joissa oli sekä naisia että miehiä tuottajina ja käsikirjoittajina, saivat sarjojen tilauseuroista yli puolet.

Dokumenttielokuvien noin 1,2 miljoonasta tilauseurosta vajaa kolmannes meni naisten ohjaamille (29 %) ja käsikirjoittamille (31 %) ja vajaa neljännes (23 %) naisten tuottamille elokuville. Lyhyiden näytelmäelokuvien 134 034 tilauseurosta 14 % meni naisten ohjaamille ja käsikirjoittamille elokuville. Naisten tuottamille lyhytelokuville ohjautui 23 %.

Tilaustuotantojen keskimääräiset hinnat

Kuten todettu, Yleisradion tilaamissa sarjoissa ei ollut naisten ohjauksia. Miesten ohjaamista dokumenttielokuvista ja lyhyistä näytelmäelokuvista maksettiin keskimäärin enemmän kuin naisten ohjaamista elokuvista: dokumenttielokuvista keskimäärin 4 349 ja lyhyistä näytelmäelokuvista keskimäärin 9 616 euroa enemmän.

Taulukko 15: Yleisradion tilausten keskimääräiset hinnat ja ohjaajan sukupuoli.

Ohjaaja	Nainen		Mies		Nainen ja mies	
	lkm	€/elokuva	lkm	€/elokuva	lkm	€/elokuva
Dokumenttielokuva	19	18 158	37	22 507	0	0
TV-sarjat	0	0	15	1 168 864	1	(ei julkinen tieto)
Lyhyet näytelmäelokuvat	4	4 759	8	14 375	0	0
Yhteensä	23	–	57	–	1	–

Naisten tuottamista dokumenttielokuvista ja tv-sarjoista maksettiin keskimäärin enemmän kuin miesten tuottamista. Sen sijaan miesten tuottamista lyhyistä näytelmäelokuvista maksettiin enemmän kuin naisten tuottamista. Useimpia sarjoja tuottivat sekä naiset että miehet. Niistä maksettiin keskimäärin enemmän kuin naisten tai miesten tuottamista.

Naisten ja miesten tuottamista dokumenttielokuvista maksettiin keskimäärin jotakuinkin yhtä paljon. Sen sijaan naisten tuottamista tv-sarjoista maksettiin 229 098 euroa enemmän kuin miesten tuottamista. Miesten tuottamista lyhyistä näytelmäelokuvista puolestaan maksettiin keskimäärin 8 507 euroa enemmän kuin naisten tuottamista.

TAULUKKO 16: Yleisradion tilausten keskimääräiset hinnat ja tuottajan sukupuoli.

Tuottaja Tilaus- tyyppi	Nainen		Mies		Nainen ja mies	
	lkm	€/elokuva	lkm	€/elokuva	lkm	€/elokuva
Dokumentti- elokuva	13	21 077	42	20 998	1	(ei julkinen tieto)
Tv-sarjat	5	901 416	3	672 318	8	1 452 909
Lyhyet näytelmä- elokuvat	5	6 207	7	14 714	0	0
Yhteensä	23	–	52	–	9	–

Miesten käsikirjoittamista dokumenttielokuvista Yleisradio maksoi keskimäärin 4 171 ja miesten käsikirjoittamista lyhyistä näytelmäelokuvista keskimäärin 9 616 euroa enemmän kuin naisten käsikirjoittamista elokuvista. Sen sijaan naisten käsikirjoittamista tv-sarjoista Yleisradio maksoi keskimäärin 734 566 euroa enemmän kuin miesten käsikirjoittamista. Eniten maksettiin kuitenkin sarjoista, joita käsikirjoittivat molemmat sukupuolet.

TAULUKKO 17: Yleisradion tilausten keskimääräiset hinnat ja käsikirjoittajan sukupuoli.

Käsikir- joittaja Tilaus- tyyppi	Nainen		Mies		Nainen ja mies	
	lkm	€/elokuva	lkm	€/elokuva	lkm	€/elokuva
Dokumentti- elokuva	20	18 250	35	22 421	1	(ei julkinen tieto)
Tv-sarjat	4	1 228 240	5	493 674	7	1 503 712
Lyhyet näytelmä- elokuvat	4	4 759	8	14 375	0	0
Yhteensä	28	–	48	–	8	–

■ Yhteenveto - tilaukset

Yleisradion tilauksista suurin osa oli miesten ohjaamia, tuottamia ja käsikirjoittamia tuotantoja. Naiset olivat ohjanneet ja tuottaneet niistä reilun neljänneksen (27 %) ja käsikirjoittaneet kolmanneksen. Tilauksiin käytetyistä euroista 95 % kohdistui miesten ohjaamille tuotannoille. Tuotannot olivat kuitenkin usein naisten ja miesten tuottamia ja käsikirjoittamia.

Nimikkeittäin Yleisradio tilasi eniten dokumenttielokuvia. Niistä kolmannes (34 %) oli naisten ohjaamia ja 29 % dokumenttielokuvien tilauksiin käytetyistä euroista ohjautui näille elokuville. Naisten ohjaamista dokumenttielokuvista maksettiin siis vähemmän. Naisen ohjaamasta dokumenttielokuvasta maksettiin keskimäärin 4 349 euroa vähemmän kuin miehen ohjaamasta.

Yleisradion tilaustuotannoissa keskeisen osan rahallisesti muodostivat tv-sarjat. Ne olivat miesten ohjaamia, mutta sekä naiset että miehet käsikirjoittivat ja tuottivat niitä. Naisten tuottamista samoin kuin naisten käsikirjoittamista sarjoista maksettiin keskimäärin huomattavasti enemmän kuin miesten, mutta eniten maksettiin sarjoista, joita tuottivat ja käsikirjoittivat molemmat sukupuolet.

Tulokset osoittavat, että tilattujen tv-sarjojen ohjaaminen oli voimakkaasti sukupuolittunutta, kun sen sijaan niiden käsikirjoittamiseen ja tuottamiseen osallistuivat niin naiset kuin miehetkin. Se että sarjoista, joita naiset ja miehet olivat tuottaneet ja käsikirjoittaneet, oli maksettu keskimäärin enemmän kuin muista sarjoista, liittyyneeseen siihen, että niiden joukossa oli parhaalla katseluaajalla lähetettäviä, moniosaisia aikuisille suunnattuja sarjoja, joihin yhtiö halusi panostaa.

Miehet ohjasivat, tuottivat ja käsikirjoittivat suurimman osan lyhyistä näytelmäelokuvista. Lisäksi miesten elokuvista maksettiin keskimäärin selvästi enemmän kuin naisten tuotannoista. Yleisradion tilaustuotantojen rahoitus kohdistui etenkin lyhyiden näytelmäelokuvien osalta selvästi miestekijöille.

On huomattava, että erot tuotantojen hinnoissa eivät välttämättä johdu suoraan tekijöiden sukupuolesta. Sen sijaan tuotantojen aiheilla ja toteutustavoilla saattaa olla yhteys sukupuoleen. Tässä tutkimuksessa ei ollut kuitenkaan mahdollista tarkastella tuotantoja tästä näkökulmasta.

■ Yhteenveto - Yleisradio

Yleisradio käytti ennakko-ostoihin ja tilauksiin yhteensä noin 45,6 miljoonaa euroa. Tästä summasta se käytti naisten ohjaamiin elokuviin ja tv-sarjoihin vajaan viidenneksen (18 %) ja miesten ohjaamiin neljä viidenestä (79 %).

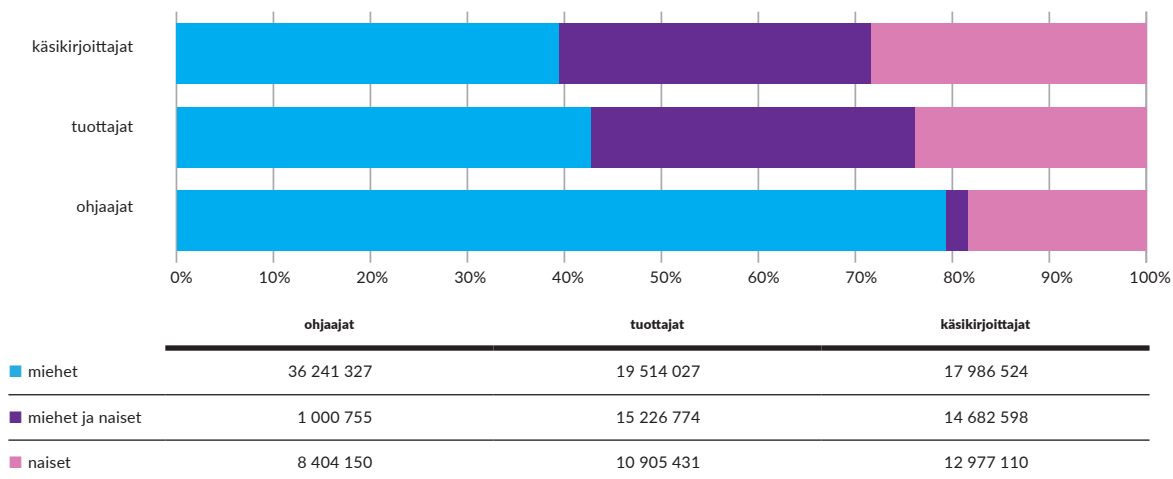
Naisten käsikirjoittamiin elokuviin kului 28 %, molempien sukupuolten käsikirjoittamiin 32 % ja miesten käsikirjoittamiin 39 % ennakko-ostojen ja tilaustuotantoihin käytetystä rahasta.

Naisten tuottamiin elokuviin käytettiin noin neljännes (24 %), molempien sukupuolten tuottamiin kolmannes (33 %) ja miesten tuottamiin 43 %.

Yleisradion taloudelliset resurssit ohjautuivat siis suurimmaksi osaksi miesten ohjaamille elokuville ja sarjoille. Eniten naiset saivat taloudellisia resursseja käyttöönsä käsikirjoittajina.

Useassa tv-sarjassa tuottajina ja käsikirjoittajina oli molempia sukupuolia. Mikäli kyseisten tuotantojen eurosummat jaetaan tasan molemmille sukupuolille, tasoittaa se sukupuolten välisiä eroja. Näin laskettaessa naiskäsikirjoittajille ohjautui 45 % (20 318 409 €) ja mieskäsikirjoittajille 55 % (25 327 823 €) rahasta. Naistuottajille ohjautui 41 % (18 518 818 €) ja miestuottajille 59 % (27 127 414 €).

KUVA 17: Yleisradion ennakko-ostot ja tilaukset (n. 45,6 milj. €) ammateittain vuosina 2011–2015 (€).

Ennakko-ostot ja tilaukset yhteenlukiin Yleisradio käytti eniten rahaa tv-sarjoihin. Naiset olivat ohjanneet suurimman osan ennakko-ostetuista tv-sarjoista, mutta eivät ensimmäistäkään tilatuista tv-sarjoista. Tämä viittaa sukupuolittuneeseen rakenteeseen. Naisten ohjaamista (ennakko-ostetuista) tv-sarjoista maksettiin keskimäärin enemmän kuin miesten

ohjaamista. Tilattujen tv-sarjojen osalta keskimäärin eniten maksettiin sarjoista, joissa oli molempia sukupuolia tuottajina ja käsikirjoittajina.

Toiseksi eniten Yleisradio käytti rahaa pitkiin näytelmäelokuvaan, jotka kaikki olivat ennakko-ostoja. Näistä noin joka viides oli naisen ohjaama. Naisten ohjaamista pitkistä näytelmäelokuvista maksettiin keskimäärin jonkun verran enemmän kuin miesten ohjaamista elokuvista.

Kolmanneksi eniten rahaa käytettiin dokumentteihin. Dokumentit olivat kappalemääräisesti suurin ryhmä niin ennakko-ostoissa kuin tilaus-tuotannoissa. Enemmistö dokumenteista oli molemmissa ryhmissä miesten ohjaamia ja miesten dokumenteista myös maksettiin keskimäärin enemmän. Naisten ohjaamia dokumenteista oli noin kolmannes

Lyhyisiin näytelmäelokuvaan Yleisradio käytti rahaa alle kaksi miljoonaa euroa ja tästä suurimman osan ennakko-ostoihin. Ennakko-ostoista naisten ohjaamia oli neljännes ja tilauksista puolet. Keskimäärin naisten ohjaamista lyhytelokuvista maksettiin vähemmän.

Animaatiosarjoja ja -lyhytelokuvia Yleisradio ennakko-osti vajaalla miljoonalla eurolla. Näistä naisten ohjauksia oli alle puolet ja niistä maksettiin keskimäärin vähemmän kuin miesten ohjauksista.

Arvio

Myönteistä sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta:

- Sekä tilattujen että ennakko-ostettujen sarjojen käsikirjoittajina ja tuottajina on molempia sukupuolia, vaikkei välttämättä samassa määrin.
- Ennakko-ostettujen sarjojen ohjaajina oli molempia sukupuolia.

Kehitettävää sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta:

- Yhtiön tulisi seurata, missä määrin rahoitus kohdistuu naisten ja miesten tekemiin elokuvaan.
- Yhtiön tulisi huolehtia siitä, että sukupuolet saavat yhtä paljon mahdollisuuksia eri genrejen tekijöinä ja eri ammattirooleissa.
- Yhtiön tulisi seurata, minkälaisissa rooleissa sukupuolet esiintyvät tuotannoissa ja mitä aiheita tuotannot käsittelevät.

7 POHJOISMAINEN ELOKUVA- JA TELEVISIORAHASTO (NFTF)

Pohjoismainen elokuva- ja televisiorahasto (NFTF) on vuonna 1990 perustettu Norjan lainsäädännön alainen säätiö, joka saa varansa pohjoismaisilta jäseniltään. Rahaston muodostavat Pohjoismaiden ministerineuvosto, pohjoismaiset elokuva-säätiöt ja -instituutit sekä joukko pohjoismaisia tv-asemia, joista Suomesta mukana on Yleisradio. Pohjoismaiden ministerineuvosto nimeää viisijäsenisen johtokunnan, yhden edustajan kustakin Pohjoismaasta. Rahoitettavilta elokuvahankkeilta odotetaan suurta yleisöpotentiaalia ensisijaisesti Pohjoismaissa. Rahasto suosii lapsille ja nuorille suunnattuja hankkeita.

Rahaston tehtävänä on edistää korkeatasoista pohjoismaista elokuva- ja televisio-tuotantoa. Se myöntää loppurahoitusta näytelmäelokuvien, tv-elokuvien ja -sarjojen sekä luovien dokumenttielokuvien tuotantoon. Se myös edistää levitystä ja versiointia Pohjoismaissa ja elokuvakulttuurihankkeita. Rahaston tuki on loppurahoitusta, mikä edellyttää elokuvahankkeelta vahvistettua kansallista rahoitusta. Rahaston antama rahoitus on lainaa, joka tulee maksaa takaisin tietyin ehdoin, mikäli elokuva menestyy taloudellisesti.

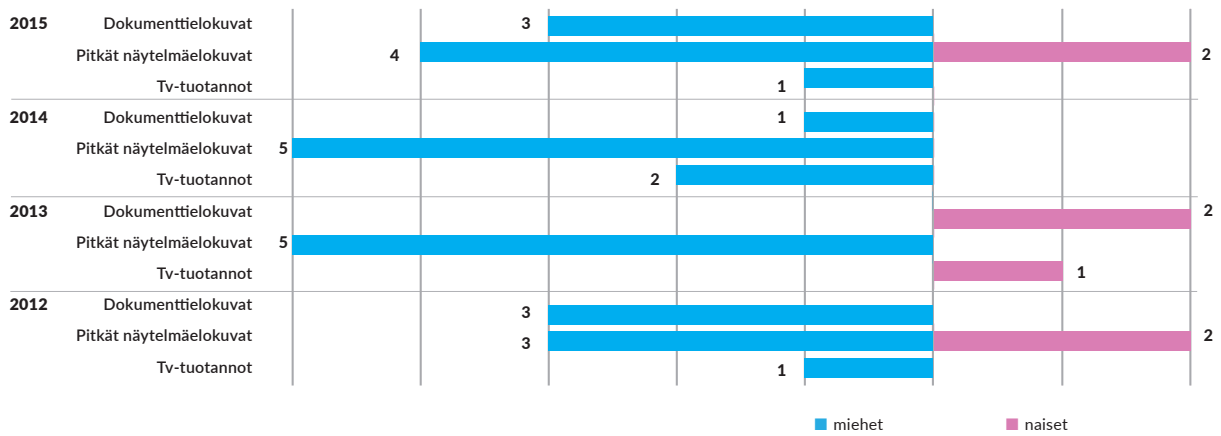
Sähköinen hakemus jätetään rahastolle jollakin skandinaavisella kielellä tai englanniksi. Hakemuksia käsitellään jatkuvasti ja käsittelyaika on noin 4–6 viikkoa. Toimitusjohtaja päättää tuista ja vastaa johtokunnalle päätöksistään. Suomea johtokunnassa on edustanut vuosina 2014–2016 elokuväsäätiön tuotantoneuvoja Hannu Tuomainen. Rahaston toimitusjohtajana on vuodesta 2013 toiminut suomalainen Petri Kemppinen. Päätökset tehdään kokonaisarvioinnin pohjalta, jossa huomioidaan sekä taiteelliset ja taloudelliset perusteet että yleisöpotentiaali.

Suomalaisten elokuvien tuet ja tekijät

Vuosina 2012–2015 rahasto myönsi tukea 35 suomalaiselle elokuvalla. Näistä 21 oli pitkiä näytelmäelokuvia, 9 dokumentteja ja 5 tv-tuotantoja. Suomalaisista elokuvista 7 (20 %) oli naisten ohjaamia, pitkiä näytelmäelokuvista 4, dokumenteista 2 ja tv-tuotannoista 1 oli naisten ohjaamia. Naisten ohjaamat pitkät näytelmäelokuvat saivat rahoituksen vuosina 2012 ja 2015, dokumentit ja tv-tuotanto vuonna 2013. Vuosina 2012–2015 pohjoismaisten naisohjaajien elokuvat muodostivat 22 % rahaston myönnoistä eli suomalaisten naisohjaajien osuus suomalaisten elokuvien rahoituksesta oli lähes samansuuruinen.

KUVA 18: Pohjoismaiselta elokuva- ja televisiorahastolta tukea saaneet suomalaiset elokuvat vuosina 2012–2015 (lkm).

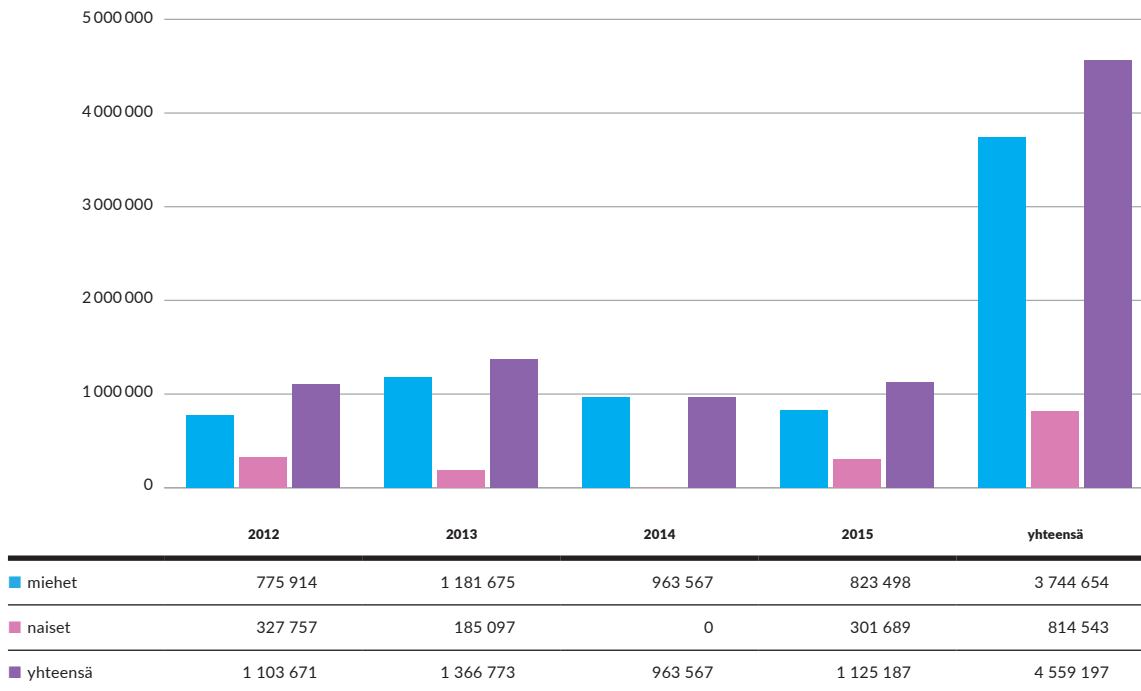

Suomalaisten elokuvien saamasta rahoituksesta 82 % (noin 3,7 milj. €) myönnettiin miesten ohjaamille elokuville ja 18 % (814 543 €) naisten ohjaamille elokuville. Naisten ohjaamat elokuvat saivat siis jonkun verran vähemmän rahoitusta kuin niiden osuus oli elokuvien kokonaismäärästä. Vuonna 2014 yksikään suomalaisen naisohjaajan elokuva ei saanut rahoitusta. Muina vuosina naisohjaajien elokuvien osuudet vaihtelivat 13,5 prosentista 30 prosenttiin.

Pitkät näytelmäelokuvat saivat suurimman osuuden suomalaisille elokuville myönnetystä rahoituksesta. Naisten ohjaamien neljän näytelmäelokuvan osuus suomalaisten näytelmäelokuvien rahoituksesta oli 17,5 % eli se oli hieman pienempi kuin naisten ohjauksien osuus (19 %) pitkistä elokuvista. Naisten ohjaamat näytelmäelokuvat saivat rahoitusta kahtena vuonna, vuosina 2012 ja 2015.

Suomalaisille tv-tuotannoille ja dokumenttielokuville myönnettiin rahoitusta jokseenkin saman verran. Vain kahden suomalaisen naisohjaajan dokumenttielokuvat saivat rahoitusta Pohjoismaisesta rahastosta ja vain yhden suomalaisen naisohjaajan tv-tuotanto sai rahoitusta. Elokuvat saivat tukea vuonna 2013. Naisten ohjaukset saivat 26 % suomalaisille tv-tuotannoille myönnetystä rahoituksesta ja 12 % suomalaisille dokumenttielokuville myönnetystä rahoituksesta. Tv-tuotanto sai siis enemmän rahoitusta kuin sen osuus (20 %) oli suomalaisten tv-tuotantojen määrästä ja dokumenttiohjaukset puolestaan saivat vähemmän rahoitusta kuin niiden osuus (22 %) oli suomalaisista dokumenteista.

KUVA 19: Suomalaisten elokuvien saama rahoitus Pohjoismaiselta elokuva- ja televisiorahastolta vuosina 2012–2015 (€).

Summat muunnettu Norjan kruunuista (NOK) Suomen Pankin antamien vuosikurssien (keskiarvo) mukaisesti (tarkistettu 14.1.2017). http://www.suomenpankki.fi/fi/tilastot/valuuttakurssit/Pages/tilastot_valuuttakurssit_valuuttakurssit_short_fi.aspx

Pohjoismainen rahasto on raportoinut vuodesta 2015 lähtien vuosikertomuksessaan, missä määrin tukea hakeneissa ja saaneissa tuotannoissa on naisia ja miehiä ohjaajina, tuottajina ja käsikirjoittajina. Raportti ei sisällä maakohtaista eikä rahallista erittelyä. Vuonna 2015 tukea hakeneissa tuotannoissa naisohjaajia oli 33 % ja tukea saaneissa 35 % eli naisohjaajien elokuvat saivat tukea jokseenkin yhtä usein kuin niille oli tukea haettukin (*Nordisk Film & TV Fond. Årsrapport 2015*, 30).

■ Yhteenveto

Miesten ohjaamat elokuvat saivat enemmistön Pohjoismaisen rahaston suomalaisille elokuville myöntämästä tuesta. Naisohjaajien pitkät näytelmäelokuvat saivat vain muutaman kerran rahoitusta, eivät edes vuosittain. Suomalaiset naisohjaajat saivat suomalaisen elokuvan rahoituksesta lähes yhtä paljon (18 %) kuin heidän osuutensa oli suomalaisista ohjaajista (20 %). Naisten ohjaukset saivat suurimman rahallisen osuuden tv-tuotannoissa. Pohjoismainen rahasto raportoi vuosikertomuksessaan elokuväsäätiön tapaan naisten ja miesten osuudet tukea saaneista ja hakeneista.

▶ Arvio

Myönteistä sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta:

- Pohjoismainen rahasto raportoi vuosikertomuksessaan tukea hakeneiden ja saaneiden tekijöiden määrät ja osuudet sukupuolen mukaan.
- Pohjoismaisella tasolla naisohjaajat saivat jokseenkin yhtä usein rahoitusta kuin heidän osuutensa oli hakijoista vuonna 2015.
- Suomalaiset naisohjaajat saivat suomalaisten elokuvien saamasta rahoituksesta jokseenkin yhtä paljon kuin heidän elokuviensa osuus oli suomalaisista elokuvista.

Kehitettävää sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta:

- Raportointia on kehitettävä siten, että se on myös maakohtaista ja että lisäksi rahallisen tuen osuudet raportoidaan vuosittain.
- On kiinnitettävä huomiota suomalaisten naisohjaajien pieneen määrään tukea saaneiden suomalaisten joukossa ja pohdittava, millä tavalla heidän osuuttaan voidaan kasvattaa.
- On kiinnitettävä huomiota siihen, että nais- ja miesohjaajat saisivat eri genreissä elokuvilleen rahoitusta jokseenkin samassa suhteessa kuin heidän elokuviaan on tuettujen joukossa.

8 AUDIOVISUAALISEN KULTTUURIN EDISTÄMISKESKUS (AVEK)

Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus eli AVEK on osa tekijänoikeusjärjestö Kopiostoa. AVEK tukee audiovisuaalista kulttuuria tekijänoikeusvaroilla. Varat ovat pääasiassa peräisin hyvitysmaksusta, jota vuoden 2014 loppuun saakka perittiin muun muassa dvd-levyistä ja digitaalisista videotallentimista. Tällä hetkellä hyvitysmaksu on valtion talousarvioon sisältyvä määräraha, joka on tarkoitettu tekijöille hyvitykseksi teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön.

AVEK myöntää tukea lyhyt-, dokumentti- ja animaatioelokuvien sekä mediataideteosten tuotantoon. Lisäksi se myöntää tukea elokuvan eri lajityyppien kehittelyyn ja kulttuurivientiin, audiovisuaalisen alan tekijöiden jatko- ja täydennyskoulutukseen sekä festivaalien ja tapahtumien järjestämiseen. AVEK jakaa tukea myös opetus- ja kulttuuriministeriön sille myöntämällä varoilla kulttuuristen sisältöjen ja kulttuuriryrittäjyyden kehittämiseen.

AVEKin kymmenjäseninen johtokunta tekee kaikkia tukimuotoja koskevat yleiset linjaukset. Johtokunnan toimikausi on kaksi vuotta. Sen sihteerinä toimi tutkittuna aikana AVEKin pääsihteeri Juha Samola. AVEKin tuotannon tuista päättävät tuotantoneuvojat. Lyhyt-, dokumentti- ja animaatioelokuvilla sekä mediataiteella on kummallakin oma tuotantoneujansa.

Tässä tutkimuksessa AVEKin tukimuodoista tutkittiin dokumentti-, animaatio- ja lyhytelokuvalle suunnattuja käsikirjoitus-, ennakkovalmistelu-, tuotanto- ja jälkituotantotukia, joita kutsutaan tuotannon tuiksi.

AVEKin ohjeiden mukaan sisällölliset ja taiteelliset kriteerit ratkaisevat tuen myöntämisen. Teosten käyttötarkoitus voi olla televisio- tai elokuvateatteriesitys, tallennejakelu tai jokin muu julkinen esitys- ja jakelumuoto. AVEK ei tue yritysten, laitosten ja yhteisöjen esittelyohjelmia tai tilaustuotantoja, harrastuspohjalta valmistettavia ohjelmia eikä laitehankintoja.

Käsikirjoitustuki myönnetään henkilökohtaisena apurahana. Ennakkovalmistelu-, tuotanto- ja jälkituotantotukea myönnetään vain tuotantoyhtiölle. Kansainvälisissä yhteistuotannoissa tuki myönnetään kotimaiselle osatuottajalle.

Jokaisesta tuotannon vaiheesta tehdään erillinen päätös, eikä yhtä tuotantovaihetta koskeva myönteinen tukipäätös velvoita AVEKia myöntämään hankkeelle myöhemmin muuta tukea.

Tuet ovat haettavissa ilman kiinteitä määräaikoja. Hakemus tehdään lyhyt- ja dokumenttielokuvien sähköisessä hakujärjestelmässä tai tulostettavalle hakulomakkeelle.

Tässä tutkimuksessa tekijöillä tarkoitetaan henkilöitä, joiden nimissä tukihakemus on jätetty. Yleensä nämä henkilöt ovat elokuvien ohjaajia ja/tai käsikirjoittajia.

Tuotannon tuet

AVEK jakoi elokuville tuotannon tukina tarkasteluaikana noin neljä miljoonaa euroa. Vuosittainen tukisumma vaihteli vajaasta puolesta miljoonasta eurosta noin 1,1 miljoonaan euroon. Suurimmillaan se oli vuonna 2015 ja alimmillaan vuonna 2014.

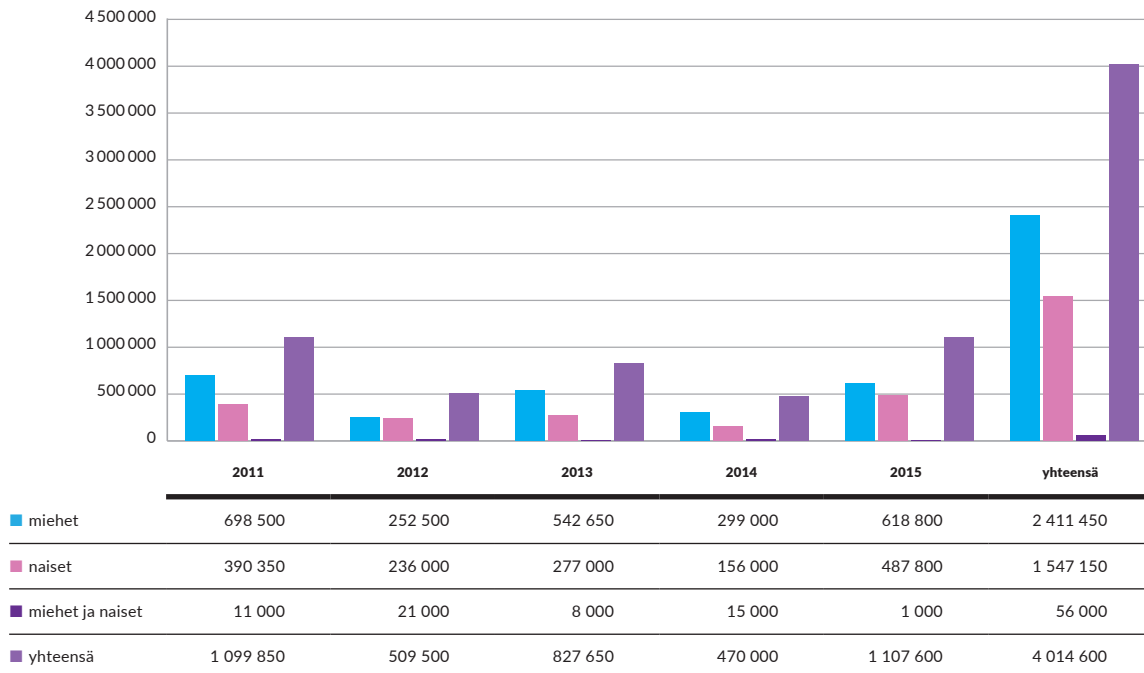
Naiset saivat tarkasteltuna aikana tukieuroista 39 % (1 547 150 euroa) ja miehet 60 % (2 411 450 euroa). Nais-miesryhmät saivat prosentoin eli 56 000 euroa. AVEK teki 394 myönteistä tuotannon tukipäätöstä vuosina 2011–2015. Myönteisistä päätöksistä naisten tekemien elokuvien osuus oli 36,5 % (144 kpl), miesten 59 % (232 kpl) ja nais-miesryhmien 4,5 % (18 kpl).

TAULUKKO 18: *Naisten ja miesten osuudet AVEKin myöntämistä tuista 2011–2015.*

	Naiset	Miehet	Naiset ja miehet
Osuus myönteisistä tukipäätöksistä	36,5 %	59 %	4,5 %
Osuus apurahaeuroista	39 %	60 %	1 %

Naisten tekemien elokuvien keskimääräinen tuki oli 10 744 euroa ja miesten 10 394 euroa. Naistekijöiden elokuvien saama tuki oli siis keskimäärin hieman suurempi (350 euroa).

KUVA 20: *Naisten ja miesten osuudet AVEKin vuosina 2011–2015 myöntämistä tuotannon tuista (€).*

Käsikirjoitustuki

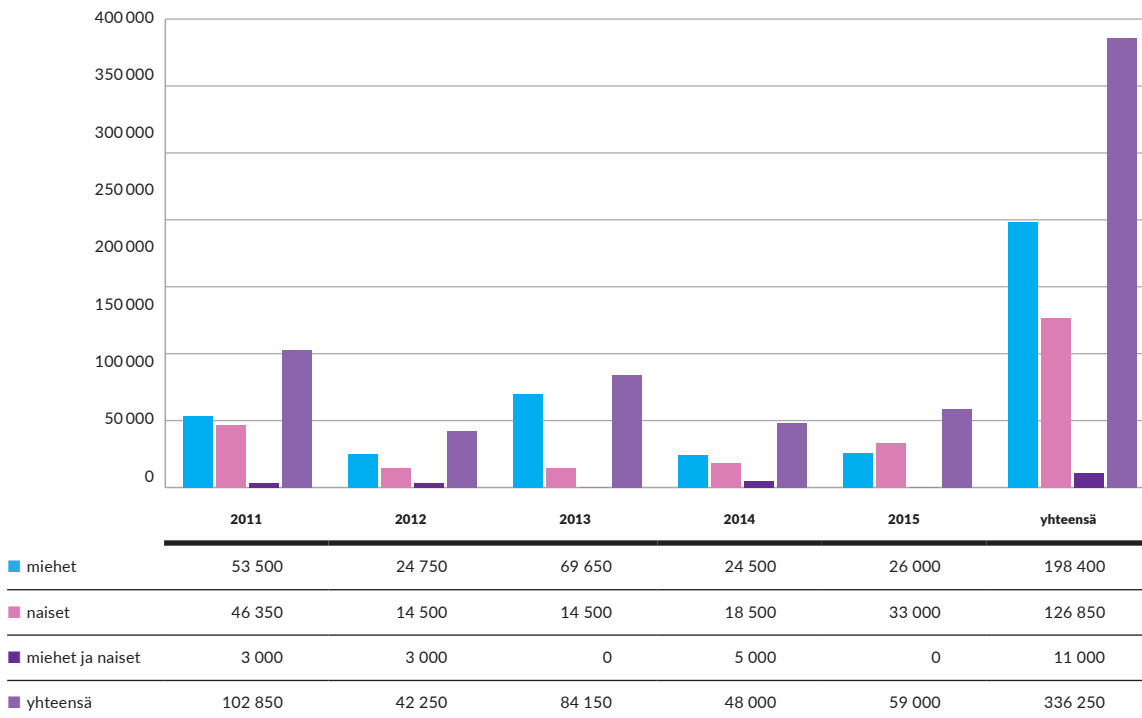
Käsikirjoitustuki myönnetään käsikirjoituksen kirjoittamiseen sekä sen saattamiseen lopulliseen muotoonsa. Käsikirjoitusapuraha myönnetään henkilökohtaisena apurahana. AVEK jakoi käsikirjoitusapurahoina 336 250 euroa vuosina 2011–2015.

Miehet saivat käsikirjoituseuroista 59 %, naiset 38 % ja nais-miesryhmät 3 %. Mieskäsikirjoittajat saivat käsikirjoitusapurahoista enemmän kuin heidän osuutensa oli myönnoistä ja naiset saivat puolestaan vähemmän. Myönnoistä miesten osuus oli 56 %, naisten 40 % ja nais-miesryhmien 4 %. Naisten apurahat olivat keskimäärin 330 euroa pienemmät kuin miesten ja naisten keskimääräinen apuraha oli 183 euroa alle apurahan keskiarvon. Keskimääräinen käsikirjoitusapuraha oli 3 002 euroa.

Dokumenttielokuvan tekijät saivat apurahasummasta eniten eli 66 %, lyhytelokuvan tekijät 27 % ja animaatioelokuvan tekijät 7 %. Naisten apurahat olivat pienempiä kuin miesten kaikissa elokuvagenreissä. Dokumenttielokuvassa ero oli 62 euroa, animaatioelokuvassa 87 euroa ja lyhytelokuvassa peräti 1098 euroa. Naisten apuraha oli vain 71 % miesten apurahasta lyhytelokuvassa.

Naisdokumentaristit saivat 42 % (92 000 €), miehet 54,5 % (120 400 €) ja nais-miesryhmät 3,5 % (8 000 €) dokumenttielokuville jaetusta tuesta. Sukupuolten osuudet vaihtelivat paljon vuosittain. Naiset ja miehet saivat apurahaeuroista yhtä suuren osan kuin heidän elokuviensa osuudet olivat myönteisistä tukipäätöksistä.

KUVA 21: AVEKin myöntämät käsikirjoitustuet vuosina 2011–2015 (€).

Lyhytelokuvan käsikirjoitustuet ohjautuivat hyvin selvästi miehille. He saivat apurahaeuroista 70 % (64 000 €) tarkastelujaksolla. Naisten osuus oli reilu neljännes eli 26 % (24 000 €). Miesten tekemät lyhytelokuvat muodostivat 63 % lyhytelokuvan myönteisistä apurahapäätöksistä eli miesten lyhytelokuvakäsikirjoitukset saivat enemmän rahaa kuin niiden osuus oli myönteisistä päätöksistä. Naisten elokuville myönnettiin kolmannes apurahoista, mutta vain neljännes apurahaeuroista.

Yhdeksän animaatioelokuvaa sai käsikirjoitustukea 24 850 euroa. Tästä naisten osuus oli 10 850 euroa (44 %) ja miesten osuus 14 000 euroa (56 %). Naiset ja miehet saivat apurahaeuroista yhtä suuren osuuden kuin heidän elokuviensa osuus oli myönteisistä päätöksistä.

TAULUKKO 19: AVEKin myöntämä keskimääräinen käsikirjoitusapuraha elokuvaa kohden vuosina 2011–2015 (€).

	Miehet	Naiset	Miehet ja naiset	Keskiarvo
Dokumenttielokuva	2 937	2 875	2 667	2 900
Lyhytelokuva	3 765	2 667	3 000	3 370
Animaatioelokuva	2 800	2 713	0	2 761
Kaikki elokuvat	3 149	2 819	2 750	3 002

Taulukko 20: AVEKin myöntämät käsikirjoitustuet: sukupuolten osuudet myönteisistä apurahapäätöksistä ja euromääräisistä apurahasummista genren mukaan.

	Miehet		Naiset		Miehet ja naiset	
	Osuus myönteisistä päätöksistä	Osuus apurahoista	Osuus myönteisistä päätöksistä	Osuus apurahoista	Osuus myönteisistä päätöksistä	Osuus apurahoista
Dokumenttielokuva	54 %	54,5 %	42 %	42 %	4 %	3,5 %
Lyhytelokuva	63 %	70 %	33 %	27 %	4 %	3 %
Animaatioelokuva	56 %	56 %	44 %	44 %	0 %	0 %
Kaikki elokuvat	56 %	59 %	40 %	38 %	4 %	3 %

Ennakkovalmistelutuki

Ennakkovalmistelutuki myönnetään tuotantoyhtiölle tuotannon valmistelukustannuksiin. AVEK jakoi tuotantoyhtiöille 1 109 500 euroa ennakkovalmistelutukea vuosina 2011–2015. Naisten ja miesten tekemät elokuvat saivat jotakuinkin yhtä paljon summasta: naisten elokuvat 46 % (509 000 €), miesten 51 % (567 500 €) ja nais-miestyöryhmien 3 % (33 000 €).

Ennakkovalmistelutukia myönnettiin vuosina 2011–2015 kaikkiaan 133 kappaletta: naisten elokuville 44 (33 %), miesten 76 (57 %) ja nais-miesryhmien elokuville 13 kappaletta. Naisten tekemät elokuvat saivat siis suhteellisesti enemmän ennakkovalmistelutukea kuin niiden osuus oli myönneistä päätöksistä.

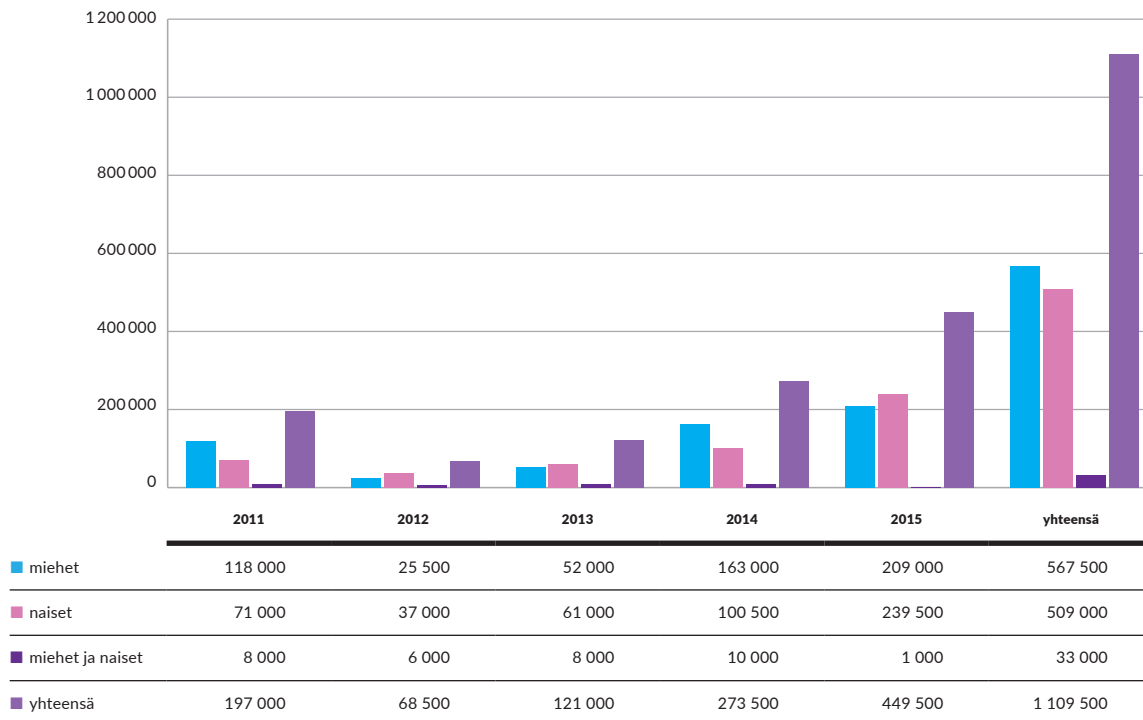
Lähes kaikki ennakkovalmistelutuet myönnettiin dokumenttielokuville (115 kpl). Ne saivat myös rahallisesti suurimman osan eli reilut miljoona euroa. Naisdokumentaristit saivat 44 % (448 500 €) ja miehet 53 % (542 000 €). Naisten osuudet vaihtelivat vuosittain 37 prosentista 56 prosenttiin ja miesten 32 prosentista 62 prosenttiin. Naisten dokumenttielokuvat saivat keskimäärin 13 191 euroa ja miesten 7 971 euroa.

Kaksitoista lyhytelokuvaa sai ennakkovalmistelutukea yhteensä 55 500 euroa. Naiset ja miehet saivat ennakkovalmistelutukea yhtä monelle lyhytelokuvalle, mutta naisten elokuvat saivat suuremman osan tuesta: naisten elokuvien osuus oli 65 % (36 000 €) ja miesten 35 % (19 500 €). Keskimäärin naisten tekemät lyhytelokuvat saivat 6 000 euroa ja miesten 3 250 euroa. Ennakkovalmistelutukea myönnettiin lyhytelokuville vaihtelevasti. Vuosina 2011 ja 2013 sitä ei jaettu niille lainkaan. Naiset saivat tukea vuosina 2014 ja 2015; miehet vuosina 2012 ja 2014.

Kuusi animaatioelokuvaa sai ennakkovalmistelutukea, yhteensä 30 500 euroa. Näistä neljä oli naisten ja kaksi miesten tekemää. Naiset saivat 80 % (24 500 €) ja miehet 20 % (6 000 €) tuesta. Keskimäärin naisten animaatioelokuvat saivat 6 125 euroa ja miesten 3 000 euroa. Ennakkovalmistelutuen jakaminen animaatioelokuville vaihteli vuosittain. Vuosina 2013 ja 2014 sitä ei jaettu lainkaan. Vuonna 2011 kaikki tuen saajat olivat miehiä, ja vuosina 2012 ja 2015 kaikki tuen saajat olivat naisia.

KUVA 22: AVEKin myöntämät ennakkovalmistelutuet vuosina 2011–2015 (€).

Yli puolet ennakkovalmistelutuista myönnettiin siis kappalemääräisesti (57 %) miesten tekemille elokuville, mutta naisten elokuvat saivat keskimäärin enemmän tukea kaikissa genreissä kuin miesten tekemät elokuvat.

Tuotantotuki

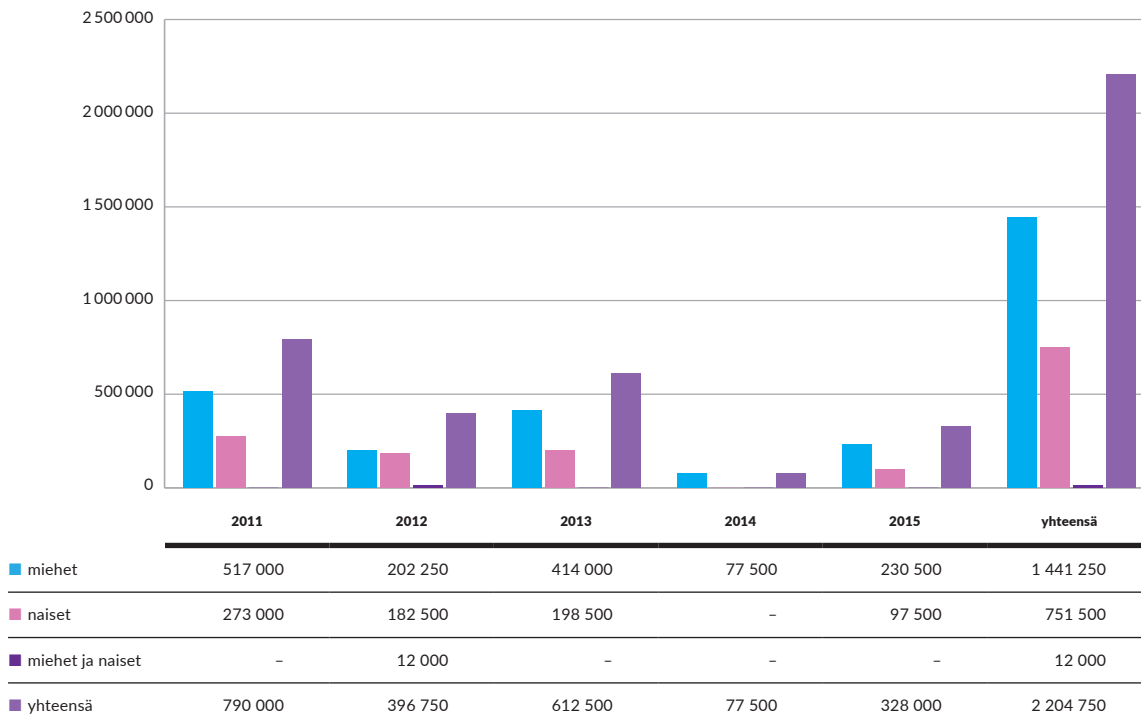
Tuotantotuki myönnetään tuotantoyhtiölle varsinaisiin tuotantokustannuksiin. Tuotantotukea ei yleensä myönnetä kattamaan kaikkia tuotantokustannuksia. Tuotantotuki muodosti suurimman tukimuodon: tuotantotukea myönnettiin 2 204 750 euroa tutkittuna aikana. Naiset saivat tästä summasta kolmanneksen (34 %) eli 751 500 euroa, miehet noin kaksi kolmannesta (65 % eli 1 441 250 €) ja nais-miesryhmät prosentin (12 000 €). Myönteisiä tukipäätöksiä tehtiin 120 kappaletta, joista 78 (65 %) miesten, 41 (34 %) naisten ja yksi nais-miesryhmän elokuville. Naisten ja miesten tekemät elokuvat saivat siis tukea samassa suhteessa kuin niiden osuudet olivat myönteisistä päätöksistä.

Elokuvagenreistä dokumenttielokuva sai eniten tuotantotukea, yhteensä 1 700 750 euroa. Naisdokumentaristit saivat tästä 34 % (586 500 €) ja miehet 65 % (1 102 250 €). Myönteisistä tukipäätöksistä naisten osuus oli 34 % ja miesten 65 %. Ne siis saivat samassa suhteessa rahoitusta kuin niitä oli myönneiden tukipäätösten joukossa. Myös keskimääräiset tuotantotukisummat olivat jokseenkin yhtä suuret: naisten keskimäärin 20 946 euroa ja miesten 20 797 euroa.

Lyhytelokuvat saivat tuotantotukea 411 000 euroa tarkastelujaksolla. Naiset saivat tästä summasta 28 % (115 000 €) ja miehet 72 % (296 000 €). Naisten elokuvien osuus myönteisistä tukipäätöksistä oli 32 % ja miesten 68 % eli naisten elokuvat saivat jonkun verran vähemmän ja miesten enemmän tukea kuin niiden osuus oli myönteisistä tukipäätöksistä. Naisten lyhytelokuvat (10 kpl) saivat keskimäärin 11 500 euroa ja miesten elokuvat (21 kpl) keskimäärin 14 095 euroa tuotantotukea.

Seitsemän animaatioelokuvaa sai 93 000 euroa tuotantotukea tutkittuna aikana. Naisten elokuvat saivat jonkin verran enemmän: niiden osuus oli 54 % (50 000 €) ja miesten elokuvien osuus oli 46 % (43 000 €). Myös naisten elokuvien keskimääräinen tukisumma oli suurempi: miesten animaatioelokuvat (4 kpl) saivat keskimäärin 10 750 euroa ja naisten (3 kpl) 16 667 euroa.

KUVA 23: AVEKin myöntämät tuotantotuet vuosina 2011–2015 (€).

Jälkituotantotuki

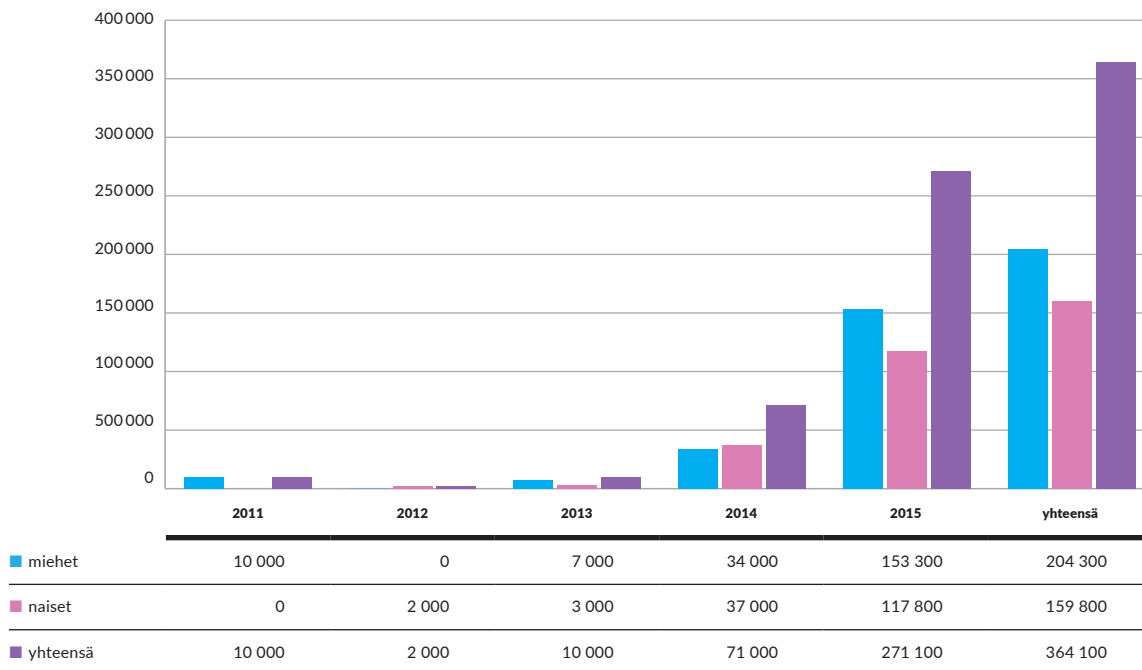
Jälkituotantotukea voidaan myöntää tuotantoyhtiölle erityisistä syistä teoksen valmiiksi saattamiseen. AVEK jakoi jälkituotantotukea 364 100 euroa 29 elokuvalla tutkittuna aikana. Tästä summasta naiset saivat 44 % (159 800 €) ja miehet 56 % (204 300 €). Naisten elokuvien osuus kaikista myönteisistä jälkitukipäätöksistä oli 48 % (14 kpl) ja miesten 52 % (15 kpl). Naisten elokuvat saivat siis jälkituotantotukea jonkun verran vähemmän ja miesten elokuvat jonkun verran enemmän kuin niiden osuus oli myönteisistä tukipäätöksistä.

Jälkituotantotuki jaettiin lähes kokonaan dokumenttielokuville (92 %). Naisdokumentaristit saivat 44 % (147 800 €) ja miehet 56 % (188 500 €) tukisummasta. Miesdokumentaristien elokuvat saivat jälkituotantotukea keskimäärin 15 708 euroa ja naisten 13 436 euroa.

Lyhytelokuvan jälkituotantotukea naistekijät (2 kpl) saivat yhteensä 10 000 euroa ja miehet (3 kpl) 15 800 euroa.

Animaatioelokuva sai jälkituotantotukea vain vuonna 2012 ja summa oli 2000 euroa. Saajina olivat naispuoliset tekijät.

KUVA 24: AVEKin myöntämät jälkituotantotuet vuosina 2011–2015 (€).

■ Yhteenveto

AVEKin jakamasta noin neljästä miljoonasta tuotannon tukieurosta naisten ja miesten tekemät elokuvat saivat jotakuinkin samassa suhteessa rahaa kuin niiden osuudet olivat myönteisistä tukipäätöksistä. Itse asiassa naisten elokuvat saivat hieman enemmän. Naisten elokuvien osuus myönteisistä tukipäätöksistä oli 36,5 % ja niiden osuus tukieuroista oli 39 %.

Suurin osa tukieuroista myönnettiin miehille (60 %) ja miehet saivat suurimman osan tukieuroista kaikissa tukimuodoissa. Koska AVEK ei tilastoi hakijoiden sukupuolta, ei hakeneiden ja tukea saaneiden määriä voitu suhteuttaa.

Tuotantotukea, suurinta tukimuotoa, naiset ja miehet saivat suhteessa saman verran kuin heidän osuutensa olivat myönteisistä tukipäätöksistä.

Sen sijaan miestekijät saivat suhteessa enemmän rahaa elokuvakäsikirjoituksilleen ja elokuviensa jälkituotantoon kuin naiset. Naistekijät puolestaan saivat suhteessa enemmän tukea elokuviensa ennakkovalmisteluun.

Huomiota kiinnittivät suuret erot sukupuolten välillä lyhytelokuvien käsikirjoittamiseen ja tuotantotukeen sekä elokuvien ennakkovalmistelutukeen myönnettyissä summissa. Tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollista selvittää erojen syitä. Havaitut erot eivät johdu välttämättä suoranaisesti sukupuolesta vaan mahdollisesti esimerkiksi elokuvien toteutustavasta. Avoimeksi jää myös kysymys, miksi naisten osuus oli pienempi kaikissa tukityypeissä tukea saaneiden tekijöiden joukossa. Eivätkö naiset olleet hakeneet samassa määrin vai eikö heille ollut myönnetty samassa määrin apurahoja? Se että tukia hakeneiden ja tukia saaneiden osuuksia ei voitu verrata, muodosti merkittävän puutteen arvioinnissa. AVEK on kuitenkin muuttamassa toimintatapojaan siten, että tulevaisuudessa vertailu on mahdollinen.

Arvio

Myönteistä sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta:

- Kokonaisuutena tarkastellen tuotannon tukia myönnettiin naisille ja miehille jotakuinkin samassa suhteessa kuin heidän osuutensa oli myönteisten tukipäätösten saajista ja naisten ja miesten keskimääräinen tukisumma oli jokseenkin yhtä suuri tuotannon tuissa.
- Tuotantotukea, suurinta tukimuotoa, myönnettiin naisille ja miehille samassa suhteessa kuin heidän osuutensa oli myönteisten päätösten saajista.

Kehitettävää sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta:

- On kerättävä tieto hakijoiden sukupuolesta, suhteutettava se myönteisten tukipäätösten määriin ja eurosummiin sekä raportoitava tulokista säännöllisesti ja julkisesti.
- On pohdittava syitä sukupuolten välisiin eroihin tukien saajina ja mietittävä, millä tavalla rahoittaja mahdollisesti voi vaikuttaa erojen poistamiseen. Sukupuolten välillä havaittiin selkeät erot lyhytelokuvien käsikirjoitus- ja tuotantotukien sekä elokuvien ennakkovalmistelutukien keskimääräisissä summissa.

9 TAITEEN EDISTÄMISKESKUS (TAIKE)

Taiteen edistämiskeskus (Taike) on opetus- ja kulttuuriministeriön tulosohejauksessa toimiva taiteen edistämisen asiantuntija- ja palveluvirasto, joka aloitti toimintansa vuoden 2013 alussa. Taike jatkaa vuonna 1968 perustetun Taiteen keskustoimikunnan toimintaa.

Päätökset elokuvataiteen apurahoista tehdään nykyisin Audiovisuaalisessa taidetoimikunnassa. Lisäksi alueelliset taidetoimikunnat päättävät alueellisista apurahoista. Audiovisuaalisen taidetoimikunnan tehtävänä on tukea alalla toimivien taiteilijoiden työskentelyä sekä pitää yllä valtakunnallista elokuvakulttuuria. Näitä tehtäviä se toteuttaa jakamalla apurahoja taiteilijoille. Se myöntää myös elokuvan laatutuen. Muista yhteisötuista (mm. elokuvatapahtumien järjestämiseen ja elokuvakeskusten toimintaan) päättää virasto.

Audiovisuaaliseen taidetoimikuntaan kuuluu elokuvataidejaosto, mediataidejaosto sekä valo- ja äänitaidejaosto. Ne vertaisarvioivat oman alansa hakemuksia ja valmistelevat niistä tehtäviä päätöksiä. Kausina 2013–2014 ja 2015–2016 toimikunnan puheenjohtajana toimi Jouko Aaltonen. Molemmilla kausilla toimikunnassa oli yhtä paljon nais- ja miesjäseniä. Toimikunnan jäsenet vaihtuvat kahden vuoden välein.

Audiovisuaalinen taidetoimikunta jakoi vuonna 2015 elokuvataiteilijoille henkilökohtaisia apurahoja 740 262 euroa ja yhteisötukia elokuva-alan toimijoille hieman vajaat 1,4 miljoonaa euroa. Summat ovat pysyneet jokseenkin samansuuruisina vuosina 2013–2015.

Seuraavassa analysoidaan henkilökohtaisten apurahojen jakautumista elokuvataiteilijoille. Henkilökohtaisia apurahoja ovat taiteilija-apurahat, kohdeapurahat, monikulttuurisuusapurahat, matka-apurahat, alueelliset työskentelyapurahat ja alueelliset kohdeapurahat (ml. lastenkulttuurin kohdeapurahat).

Valtion taiteilija-apurahoja koskevan lain mukaan apurahoista päätettäessä otetaan huomioon alueelliset ja kielelliset seikat. Myös nuorille tai uransa alussa oleville sekä jo luovan suorituskyyksensä osoittaneille taiteilijoille on myönnettävä apurahoja. Taiken ohjeistuksen mukaan huomiota kiinnitetään myös toimikuntien mahdollisiin painopistealueisiin ja sukupuolten tasa-arvoiseen kohteluun. Toimikunnat tekevät kuitenkin itsenäisesti päätöksensä.

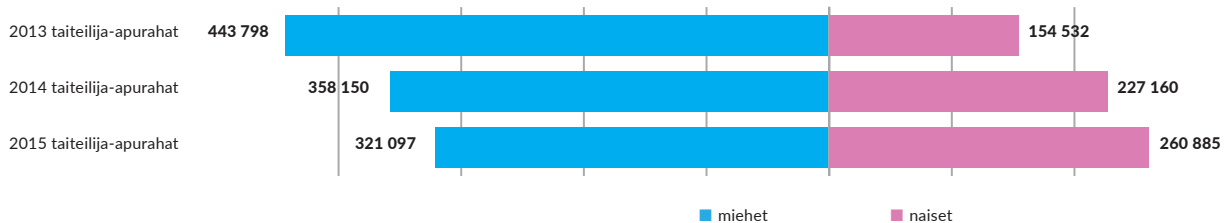
Taiteilija-apurahat on tarkoitettu eri alojen ammattitaiteilijoille ja taidearvostelijoille työskentelyyn. Niiden pituudet vaihtelevat puolesta vuodesta viiteen vuoteen. Jaossa on myös kymmenvuotisia, ns. taiteilijaprofessoreja erittäin ansioituneille taiteilijoille. Päätökseen vaikuttaa aikaisempi toiminta ja työsuunnitelma. Vuonna 2015 verottoman apurahan suuruus oli 1 672 euroa kuukaudessa. Alueelliset taidetoimikunnat jakavat myös taiteilijoille työskentelyapurahoja.

Kohdeapurahat ja alueelliset kohdeapurahat on tarkoitettu yksittäisen hankkeen toteuttamiseen taiteilijoille ja työryhmille. Projektin laatu, vaikuttavuus, talous ja toteutus ovat arviointikriteerejä.

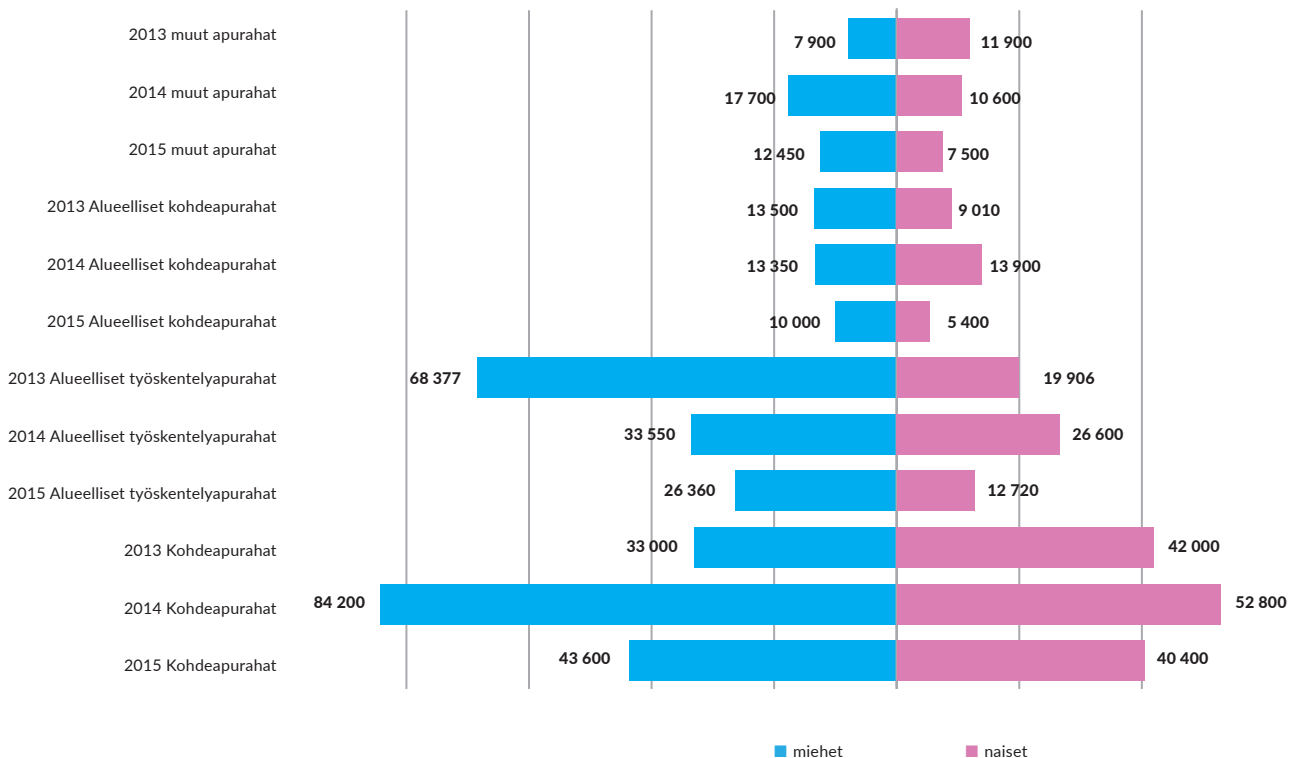
Monikulttuurisuusapurahat on tarkoitettu taiteilijoille ja työryhmille yksittäisten projektien toteuttamiseen. Tarkoituksena on vahvistaa siirtolaisten ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien taiteilijoiden mahdollisuuksia harjoittaa taiteellista toimintaa ja osallistua tasavertaisesti Suomen taide-elämään, tukea monikulttuurisuutta, kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja rasminvastaisuutta edistäviä taide- ja kulttuuriprojekteja Suomessa. Hakemusta arvioidaan samantyyppisin kriteerein kuin kohdeapurahoja.

Matka-apurahat ja residenssiapurahat on tarkoitettu ulkomaille tapahtuvaan työskentelyyn ja kansainväliset apurahat kansainvälisen yhteistyön luomiseen.

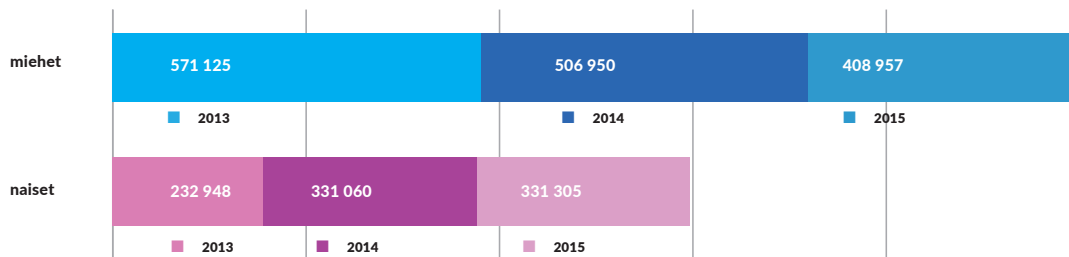
KUVA 25: Taiken elokuvataiteilijoille myöntämät taiteilija-apurahat 2013–2015 (€).

KUVA 26: Taiken elokuvataiteilijoille myöntämät muut kuin taiteilija-apurahat 2013–2015 (€).

KUVA 27: Taiken elokuvataiteilijoille myöntämät apurahat vuosina 2013–2015 (€).

Suurin osa vuosien 2013–2015 elokuvataiteilijoille tarkoitettujen apurahojen hakijoista oli miehiä ja myös suurin osa apurahaeuroista myönnettiin miehille. Naisten osuus kaikista Taiken elokuvataiteilijoille myöntämistä apurahoista nousi vuosina 2013–2015 lähes puoleen. Vuonna 2015 se oli 45 %. Nousu vuoteen 2013 verrattuna oli 16 prosenttiyksikköä.

Taiteilija-apurahoissa, jotka muodostavat rahallisesti suurimman osuuden henkilökohtaisista apurahoista, naisten osuus nousi 26 prosentista 45 prosenttiin. Kohdeapurahoista naiset saivat 48 % vuonna 2015. Muissa apurahatyypeissä sukupuolten osuudet ovat vaihdelleet vuosittain.

Taiteen edistämiskeskuksen ilmoituksen mukaan vuonna 2013 elokuvataiteen apurahojen hakijoista 46 % oli naisia ja saajista 48 %. Vuonna 2014 apurahojen hakijoista oli 46 % ja saajista 43 %. Vuonna 2015 apurahojen hakijoista 44 % oli naisia ja saajista 47 %. Naiset saivat siis jokseenkin yhtä usein apurahoja kuin heitä oli hakijoina.

■ Yhteenveto

Naisten osuus Taiken elokuvataiteilijoille myöntämistä apurahoista oli noussut lähes puoleen kolmen tarkasteluvuoden aikana ja naisten osuus apurahojen saajista oli jokseenkin yhtä suuri kuin heidän osuutensa oli apurahojen hakijoista. Heidän osuutensa oli myös jokseenkin yhtä suuri kuin naisten osuus elokuvataiteilijoista (v. 2010 43 %). Tällä tavalla suhteutettuna sukupuolten tasa-arvo näyttää toteutuvan.

Kolmen vuoden tarkastelujakso on liian lyhyt aika arvioida tilanteen pysyvyyttä. Sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta myönteistä on, että sukupuolten tasa-arvo, alueellisuuden ja kielellisten tekijöiden ohella, on osa Taiken julkilausuttua ohjeistusta ja vuosittaista raportointia, vaikka laki ei velvoitakaan sitä sukupuolten tasa-arvon osalta.

 Arvio**Myönteistä sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta**

- Sukupuolten tasa-arvo on osa julkilausuttua ohjeistusta ja vuosittain raportoidaan apurahoja hakeneista ja saaneista sukupuolen mukaan.
- Naiset ja miehet saivat elokuvataiteen apurahoja jokseenkin samassa suhteessa kuin heidän osuutensa oli hakijoista.

Kehitettävää sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta

- Lain valtion taiteilija-apurahasta tulisi velvoittaa apurahoista päättäviä huomioimaan myös sukupuolten tasa-arvo alueellisten ja kielellisten tekijöiden ohella.
- Syiden pohtiminen siihen, miksi naisten osuus ei ole puolet elokuvataiteen apurahojen hakijoiden joukossa ja millä tavalla voitaisiin vaikuttaa siihen, että naisten osuus nousisi hakijoiden joukossa.

10 ARVIOINTIA: SUKUPUOLTEN TASA-ARVO JA ELOKUVATUOTANTO

Yksi tämän tutkimuksen tehtävä oli arvioida, minkälaiset tekijät ja tilanteet saattavat tuottaa eroja ja mahdollisesti myös epätasa-arvoa sukupuolten välille elokuvatuotannon rahoitusprosesseissa. Näitä kohtia kutsutaan kriittisiksi pisteiksi. Aineiston tuottamiseksi haastateltiin niin rahoittajia kuin elokuvien tekijöitä.

Tekijät eivät nähneet tuen tai torjunnan ilmaisuja sukupuolittuneina. He kertoivat saaneensa tukea ja myönteistä suhtautumista niin naisilta kuin miehiltäkin, samoin kuin he olivat kohdanneet kielteistä ja ei-toivottavaa käytöstä molempien sukupuolten taholta. Kritiikin kohteeksi nousi joissakin tapauksissa rahoittajien suhtautuminen tekijään ja hänen hankkeitaan kohtaan ja vuorovaikutusta saatettiin kuvata ongelmalliseksi. Myös rahoittajat olivat kohdanneet hyvin vaativia vuorovaikutustilanteita.

Elokvien sisällöt

Monet tekijöistä katsoivat, että rahoittajat saattavat pitää naisten, etenkin nuorten naisten tarinoita marginaalisina ja vähemmän kiinnostavina, kun taas miesten tarinoita saatetaan helpommin pitää yleispätevinä ja kiinnostavina. Tällainen näkemys sopii yhteen ajatuksen kanssa siitä, että nainen on kulttuurimme ”toinen” eli että elämme mieskeskeisessä, myös patriarkaaliseksi kutsutussa, kulttuurissa, jossa mies edustaa ihmistä yleensä ja nainen poikkeusta (de Beauvoir 1949 / suom. 2009 ja 2011). Koska ei ole itsestään selvää, että ihminen on täysin tietoinen oman kulttuurinsa luonteesta, vaan saattaa toistaa myös sen kielteisiä puolia tiedostamattaan, on mahdollista, että mieskeskeisyys toistuu myös elokuva-suunnitelmien arvioinnissa. Arviointihan perustuu viime kädessä inhimilliseen harkintaan. Opinnäytteessään Emma Kunnas (2015, 24) laski, että vuosina 2004–2014 suomalaisen pitkän näytelmäelokuvan päähenkilöistä vain 34 % oli naisia, miehiä 66 % ja molempia sukupuolia 4 %. Yleisradion uutistoimituksen Kavin tietokannasta tekemän laskelman mukaan naiset ovat näyttelleet vain kolmasosan suomalaisten elokuvien kaikista rooleista vuosina 1907–2016 eikä naisten osuus ole juuri muuttunut. Vuonna 2016 naisten osuus oli 38 %. (Yleisradion uutiset 23.3.2017.)

Edellinen liittyy myös keskusteluun pääosan esittäjien sukupuolesta. On tärkeää, että nimenomaan elokuvien päärooleissa esiintyy naisia, miehiä ja muita sukupuolia mm. siksi, että usein päärooli rakennetaan monipuolisemmaksi ja rikkaammaksi kuin sivuroolit. Epätasa-arvo syntyy, jos pääroolit tehdään suurimmaksi osaksi yhdelle sukupuolelle. Tällöin elokuvissa todennäköisesti kerrotaan muiden sukupuolten maailmasta vähemmän ja vähemmin vivahtein. Myös muille sukupuolille kuin naisille ja miehille tulee olla tilaa päähenkilöiden joukossa.

Hyvin monessa haastattelussa tuli esille epämiellyttävän naispäähenkilön käsite ja useat haastateltavat kertoivat, että sitä oli käytetty perusteena heidän suunnitelmiansa kritiikille. Epämiellyttävä naishenkilö näytti assosioituvan eri tavoin: toisaalta se saattoi viitata esimerkiksi aktiiviseen ja seksuaalisuuttaan ilmaisevaan naiseen, toisaalta se saattoi viitata esimerkiksi flegmaattiseen, ei-päämäärätietoiseen naiseen. Tämä viittaa siihen, ettei ehkä ole löydettävissä yhteneväisiä ominaisuuksia tällaiselle henkilöahmolle mutta että rahoitusneuvotteluissa on legitiimiä vaatia naispäähenkilöltä miellyttävyyttä. Tällaista perustelua on vaikea ymmärtää. Päähenkilöltä voitaneen vaatia kiinnostavuutta, mutta henkilön epämiellyttävyyys on kyseenalainen kriteeri rajoittaa naiseuden esittämistä elokuvissa.

Jotkut tekijöistä olivat myös kokeneet, että esimerkiksi heteronormista poikkeavan seksuaalisuuden tai maahanmuuttajuuden esiin tuomiseen saatettiin suhtautua penseästi. Yleisesti ottaen tekijät kaipasivat suurempaa moninaisuutta elokuvien aiheisiin ja henkilöihin. Moninaiseen elokuvaan kuuluu muun muassa erilaisten sukupuolien, seksuaalisuuksien sekä erilaisten sosiaalisten ja kulttuuristen taustojen käsittely.

Tekijöiden ominaisuudet

Suomessa pitkien näytelmäelokuvien ohjaajista viime vuosina vain noin viidennes on ollut naisia (Talvio 2016; Toivonen 2011, 10). Tämä on epäsuhta, joka vaatii korjaamista. Vaikka ei voitaisikaan osoittaa, että tekijän sukupuoli tai muu ominaisuus vaikuttaisi välttämättä suoraan teokseen, useimmat hyväksyvät ajatuksen, että teoksen tekijä tuo tai ainakin pyrkii tuomaan teokseen oman näkemyksensä, joka puolestaan perustuu hänen tietoonsa, kokemuksiinsa ja näkemyksiinsä maailmasta. Sukupuolittuneessa maailmassa voidaan olettaa, että myös tieto ja kokemukset maailmasta saattavat olla tavalla tai toisella sukupuolittuneita (ks. esim. Rolin & al. 2016). Tämän vuoksi on tärkeää, että myös taiteen ja kulttuurin tekijät yleensä, kuten myös elokuvantekijät, muodostuvat moninaisesta joukosta ihmisiä ja että noin puolet tekijöistä eri elokuva-ammateissa on naisia – ja että he myös saavat edellytyksiä käyttää osaamistaan. Muuten vaarana on, että resursseiltaan vahvempi osapuoli alkaa esittää maailmaa resursseiltaan vähempiosaisten puolesta eli että esimerkiksi naisista kertovat elokuvat ovatkin miesten tekemiä. Ilmiötä on nimitetty kulttuuriseksi omimiseksi (ks. esim. Saarikoski 2016).

Haastateltavat olivat myös törmänneet näkemyksiin, joiden mielestä vain tietynlainen tekijä pystyy tekemään tietynlaisia elokuvia ja luomaan tietynlaisia henkilöahmoja. Tällaista ajattelua voidaan nimittää olemusajatteluksi eli ikään kuin tekijän ominaisuudet suoraviivaisesti määrittäisivät sen, mitä hänen työnsä sisältävät. Jotkut haastateltavat olivat törmänneet ajatukseen, etteivät he olleet sopivia tekemään elokuvia esimerkiksi nuorista miehistä tai nuori nainen ei ollut kelvollinen tekemään elokuvaa vanhasta naisesta. Näissä tapauksissa näyttää siltä, että arvioija

oli unohtanut, että elokuva on kulttuurinen rakennelma, ei tekijän tiettyjen ominaisuuksien suora heijastuma.

Tekijän ja rahoittajan välinen vuorovaikutus

Joillekin tekijöille saattaa olla jossain määrin epäselvää, millä tavalla rahoituspäätökset syntyvät elokuvasäätiössä. Tuotantoneuvojen työtä sopii ehkä kuvaamaan manageroinnin käsite. Heidän tehtävänä on hallinnoida ja organisoida elokuvien rahoituspäätöksiä siten, että elokuvapolitiikalle asetetut päämäärät toteutuvat. Konkretisoituina keskeiset päämäärät ovat viime vuosina olleet kaksi miljoonaa teatterikatsojaa, kansainvälisiä festivaalimenestyksiä, yksi lastenelokuva vuodessa ja mahdollisuuksien antaminen uusille tekijöille. Nämä päämäärät mielessään tuotantoneuvojat ikään kuin ”suodattelevat” tukihakemuksia muuttuvien tilanteiden mukaan. Tukihakemuksia käsitellään muutamissa kokouksissa vuoden aikana. Tuotantoneuvojat joutuvat työssään järjestämään rahoitusta useille elokuville useiden vuosien ajan ja näin ollen rahoituspäätösten käsittely riippuu muun muassa siitä, minkälaisessa vaiheessa eri elokuvat ovat ja mitkä ovat niiden tarpeet rahoituksen suhteen kulloinkin. Esimerkiksi kansainvälisten rahoitusjärjestelyjen edistyminen vaikuttaa tilanteeseen. Kaikesta tästä seuraa se, ettei elokuva ehkä saa myönteistä tukipäätöstä siksi, että sen tukipäätös ikään kuin ajoittuu väärin suhteessa muihin elokuviin. Toisaalta tuotantoneuvojat pystyvät myös vaikuttamaan siihen, että elokuva tulee sille mahdollisimman otolliseen aikaan rahoituksesta päättävään kokoukseen. Sähköiseen järjestelmään jätetyt hakemukset viedään tukipäätöksiä tekeviin kokouksiin tuotantoneuvojan ja tuottajan yhteisesti sopimana ajankohtana.

Rahoituksesta päättämiseen liittyy yleensä henkilökohtainen tapaaminen (tai useampia) rahoittajan, tuottajan ja ohjaajan kesken. Ilmeistä on, että nämä tapaamiset saattavat olla hyvin jännitteisiä molempien osapuolten näkökulmasta ja molemmat osapuolet saattavat kokea tilanteissa niin innostavaa ajatusten vaihtoa kuin esimerkiksi epäasiallista kielen käyttöä.

Rahoitusneuvottelussa hakijaosapuoli on positiossa, jossa hän pyytää rahoitusta (usein suuria summia) rahoittajalta ja rahoittaja puolestaan on päättävässä asemassa. Tässä suhteessa osapuolet eivät ole tasavertaisessa tilanteessa, vaikka myös rahoittaja toki on riippuvainen tekijöistä sikäli, että hän tarvitsee elokuvia, joita rahoittaa ja viedä eteenpäin.

Yksi vuorovaikutukseen vaikuttava tekijä on tila, jossa osapuolet kohtaavat. Vuorovaikutus rahoittajan ja hakijan välillä ei välttämättä tapahdu pelkästään toimistoissa, vaan joissakin tapauksissa tapaamisia saatetaan sopia myös työtilojen ulkopuolelle, esimerkiksi ravintoloihin. Toisaalta erilaiset alan tilaisuudet, esimerkiksi festivaalit, ovat paikkoja, joissa osapuolet saattavat kohdata ennalta suunnittelemana ja keskustelu saattaa kääntyä myös hankkeisiin. ”Kokkareilla” käytetään myös

alkoholia. Muutamat haastateltavat toivat ilmi, että he kokivat saaneensa loukkaavaa palautetta työstään juuri epämuodollisissa tilanteissa.

Henkilökohtaisissa tapaamisissa on aina kyse neuvottelutilanteesta, jossa kyse on myös molempien osapuolten neuvottelutaidoista. Tilanteissa ei ole ulkopuolisia läsnä eikä tilanteita tallenneta. Lienee selvää, että kokeneempi osapuoli on näissä tilanteissa todennäköisesti vahvemmilla ja tilanteet ovat erittäin vaativia etenkin aloitteleville tekijöille. Jotkut haastateltavat kertovat kohdanneensa esimerkiksi tahallista väärinymmärrystä, mikä viittaa jopa kiusaamisen mahdollisuuteen. Kokeneemmat tekijät saattoivat puolestaan nauraa saamilleen neuvoille – etenkin jos ne tulivat henkilöltä, jolla ei ollut kokemusta elokuvan tekemisestä. Toisaalta jotkut muistivat vähemmän kokeneempina itkeneensä saamansa palautteen tai kohtelun vuoksi.

Elokuvasäätiön ja AVEKin tukijärjestelmiin tekijät suhtautuivat sinänsä myönteisesti. Elokuvasäätiön päätöksentekoprosessia kohtaan kritiikkiä herätti erityisesti rahoituspäätösten myöhäinen ajankohta, mikä aiheuttaa sen, että tekijät kokevat elokuvien valmisteluvaiheen jäävän usein liian lyhyeksi. Lisäksi se, että käytäntö on, että elokuvasäätiön tuen saadakseen elokuville genrestä riippumatta on hankittava levittäjäksi myös televisiokanava (vaikka tukiohjeisto ei tätä edellytäkään). Käytännössä tämä tarkoittaa, että tekijöillä ovat vaihtoehtoina Suomessa vain joko mainosrahoitteiset televisiokanavat tai Yleisradio. Koska mainosrahoitteiset kanavat rahoittavat lähinnä viihteellisiä elokuvia, muunlaista elokuvaa haluavan tekijän ainoaksi vaihtoehdoksi jää Yleisradio. Näin ollen Yleisradiolle muodostuu vaa’an-kieliasema, jossa se päättää siitä, minkälaisia elokuvia tehdään. Vaatimusta televisiokanavalevityksestä pidettiin erityisen kohtuuttomana etenkin lyhytelokuvan osalta.

Elokuvasäätiössä tuotantoneuvojat palkataan kolmen vuoden määräajaksi. Tuotantoneuvoja voidaan palkata tämän jälkeen vielä kahdeksi vuodeksi, mikä tarkoittaa sitä, että sama tuotantoneuvoja voi olla tehtävässään viisi vuotta yhteen menoon. Pitkän elokuvan kahden tuotantoneuvojan toimikaudet alkavat ja päättyvät samaan aikaan. Vastaava tilanne on myös muiden tuotantoneuvojen kohdalla. Monet tekijät katsoivat, että elokuvasäätiön tuotantoneuvojen kausien kesto on varsin pitkä.

Elokuvasäätiön tuotantoneuvojan vaihtuminen tarkoittaa elokuvantekijälle sitä, että hän joutuu aloittamaan uudelleen neuvottelut elokuvansa rahoituksesta, sillä edellisen tuotantoneuvojan kanssa sovitut asiat eivät sido seuraajaa. Tuotantoneuvojan vaihtuminen kesken elokuvan valmistelun saattaa pitkittää huomattavasti prosessia. Tekijät kokevat tämän hyvin epäoikeudenmukaisena.

Yleisradion tilaajien ja tuottajien pysyvyyttä puolestaan pidettiin ongelmallisena ja sitä, että varsin rajattu joukko ammattilaisia tekee keskeisiä ratkaisuja useita vuosia. Yleisradion tilaajat ja tuottajat työskentelevät toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissa ja alan henkilöstön määrä on hyvin pieni. Myöskään esimerkiksi organisaation sisäistä tehtävien kierrätysjärjestelmää ei ole.

Tekijät pitivät itsestään selvänä, että sosiaaliset suhteet, tunnettuus ja julkisuus vaikuttavat mahdollisuuksiin tehdä elokuvia ja saada rahoitusta. He eivät kritisoi-neet tätä, vaan katsoivat sen olevan osa normaalia elämää.

Hyvin suorasukainen kielenkäyttö on mitä ilmeisimmin tapana suuressa osaa suomalaista elokuvatuotantoa ja esimerkiksi rahoittajatkin saattavat kuvata hankkeita varsin kansanomaisesti. Kovin suorasukainen kielenkäyttö tuskin on kuitenkaan omiaan luomaan toista osapuolta kunnioittavaa ilmapiiriä eivätkä kaikki elokuva-am-mattilaisetkaan halua neuvotella hankkeista yksioikoisen kielen varassa.

Haastatteluissa ei noussut teemaksi seksuaalinen häirintä neuvottelutilanteissa, mutta sen sijaan tuotantoprosesseissa sitäkin saattaa ilmetä.

Näkemys yleisöstä

Niin tekijöiden kuin rahoittajienkin käsitys yleisöistä saattoi olla hapuileva. Ei ollut aivan varmaa, että sukupuoli, kuten esimerkiksi ikä ja asuinpaikka, olisi ymmärretty yhtenä yleisöjä mahdollisesti rakentavana tekijänä. Naisyleisö saatettiin myös nähdä jonakin täysin erillisenä joukkona erotuksena ”muusta yleisöstä”. Näin ollen ei ole myöskään ehkä ihme, että esimerkiksi naiselokuvan ja feministisen elokuvan käsit-teet saattoivat olla vieraita.

■ Yhteenveto

Elokuvan valmistamisessa on siis useita kohtia, joissa saattaa syntyä eroja ja eriarvoisuutta. Kriittisinä pisteinä sukupuolten tasa-arvon näkö-kulmasta näyttäytyivät etenkin tarinat ja päähenkilöt. Keiden tarinoita kerrotaan? Minkälaisia ovat päähenkilöt? Pidetäänkö tärkeänä, että niin naisten kuin miestenkin ja ylipäätään erilaisten ihmisten tarinat saavat sijaa valkokankaalla? Koetaanko naisten tarinat tärkeiksi ja naispäähenkilöt kiinnostaviksi?

Keskeistä on myös mahdollisuuksien antaminen naisille ja ylipää-tään moninaiselle joukolle elokuvantekijöitä. Myös muuttuvista rahoitus-tilanteista viestiminen tekijöille on keskeistä. Kriittisiä pisteitä ovat myös rahoittajien ja tekijöiden välinen vuorovaikutus sekä näkemys yleisöistä: nähdäänkö naiset katsojina, joille kannattaa tehdä elokuvia?

11 VIELÄ MATKAA TASA-ARVOON

Tässä selvityksessä on pyritty vastaamaan kysymykseen, toteutuuko sukupuolten tasa-arvo suomalaisen elokuvan julkisessa rahoituksessa. Lisäksi on arvioitu laajemmin mahdollisia epätasa-arvoa tuottavia tekijöitä.

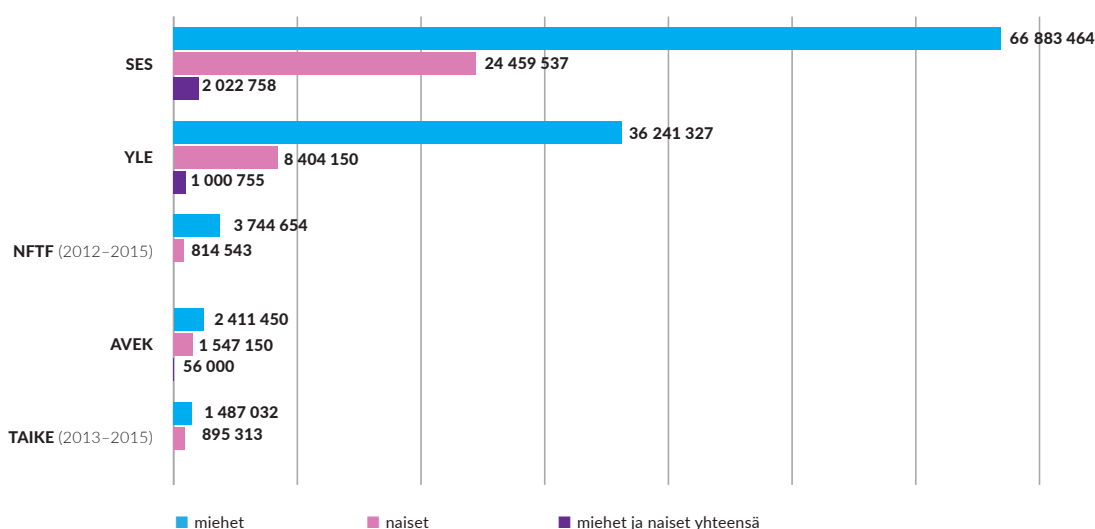
Sukupuolten tasa-arvoa on lähestytty taloudellisena resurssikysymyksenä: onko naisilla ja miehillä käytössään yhtä paljon julkista rahoitusta elokuviensa tekemiseen? Ilman julkista rahoitusta Suomessa on vaikea tehdä elokuvia.

Tehtävän suorittamiseksi on selvitetty hallinnollis-lainsäädännöllistä kehystä, elokuvalla annettavan julkisen rahoituksen jakautumista naisille ja miehille, tehty katsaus tutkittujen rahoittajien tasa-arvoraportointiin ja annettu arvio teemoista, jotka saattavat tuottaa epätasa-arvoa sukupuolten välille elokuva-alalla.

Hallinnollis-lainsäädännöllisen katsauksen ja hallitusohjelman pohjalta työssä on todettu, että sukupuolten tasa-arvon aktiivinen edistäminen ja sukupuolittuneen työnjaon lieventäminen kuuluvat viranomaistoimintaan myös kulttuurin toimialalla. Erityisesti Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman kohta J edellyttää Suomelta naisten asemaa mediassa ja mediatuotannossa parantavia toimenpiteitä.

Tässä analysoidusta noin 150 miljoonasta eurosta naisten ohjaamille elokuville ja naispuolisille elokuvataiteilijoille ohjautui neljännes (24 %). Vastaavasti miesten ohjaamille elokuville ja miespuolisille elokuvataiteilijoille ohjautui kolme neljänestä (74 %). Kokonaisuutena katsottuna naiset saivat siis käyttöönsä huomattavasti vähemmän taloudellisia resursseja kuin miehet. Tässä merkityksessä sukupuolten tasa-arvo ei toteutunut.

KUVA 28: Naisten ja miesten osuudet elokuvan julkisesta rahoituksesta vuosina 2011–2015 (€).

TAULUKKO 21: *Naisten ja miesten osuudet tutkitusta rahoituksesta.*

Rahoittaja	Miehet	Naiset	Nainen ja mies	Yhteensä	Yhteensä euroja
SES	72 %	26 %	2 %	100 %	93 365 759 €
Yle	79 %	18 %	2 %	100 %	45 646 232 €
NFTF (2012–2015)	82 %	18 %	–	100 %	4 559 197 €
Avek	60 %	39 %	1 %	100 %	4 014 600 €
Taike (2013–2015)	62 %	38 %	–	100 %	2 382 345 €
Yhteensä	74 %	24 %	2 %	100 %	149 968 132 €

Kun naisten osuutta rahoituksesta verrataan naisten osuuteen elokuvataiteilijoista (43 % v. 2010) tai arvioon naisten osuudesta alalle koulutetuista (noin puolet), tilanne näyttää edelleen hyvin epätasaiselle.

Elokuvasäätiön myöntämää rahoitusta suhteutettiin tukea hakeneiden ja saaneiden määriin tuotanto- ja käsikirjoitustukien osalta. Tämä selvitys osoitti, että naisten osuus käsikirjoitusapurahaeuroista on jokseenkin yhtä suuri kuin heidän osuutensa on myönteisistä päätöksistä. Naisten apurahat ovat tosin keskimäärin hieman pienempiä kuin miesten apurahat. Käsikirjoitustukien osalta ei kuitenkaan havaittu merkittävää epätasa-arvoa sukupuolten välillä. Elokuvasäätiön omat selvitykset ovat osoittaneet, että naiset saavat käsikirjoitusapurahoja jonkin verran useammin kuin ovat hakeneet niitä.

Miesten ohjaamat elokuvat saivat selvästi enemmän tuotantotukea. Tämä selvitys osoitti, että naisten ohjaamien elokuvien osuus tuotantotukieuroista (ml. 50/50-tuki) oli pienempi (24,6 %) kuin niiden osuus tukea saaneista (32 %) ja hakeneista (29 %). Naisten ohjaamat pitkät näytelmäelokuvat saivat kuitenkin keskimäärin enemmän tuotantotukea elokuvaa kohden kuin miesten ohjaukset, mikäli 50/50-tukea ei huomioitu. Tutkimusajankohdan alkuvuosina oli meneillään ns. aikalaiselokuva-kokeilu, jossa tehtiin useita elokuvia erittäin pienillä budjeteilla ja joita useimmiten ohjasivat miehet. Tämä selittää naisohjaajien elokuvien saamat keskimääräistä suuremmat tuotantotuet. Naisten ohjaukset olivat keskibudjettien elokuvia ja ne saivat tuotantotukia sen mukaisesti. Elokuvasäätiön omat selvitykset ovat osoittaneet, että naisohjaajien elokuvien osuus tuotantotukea hakeneista ja saaneista on ollut jotakuinkin yhtä suuri.

Sukupuolet eivät siis saaneet käyttöönsä samassa suhteessa elokuväsäätiön tuotantotukirahoitusta kuin heidän elokuviensa osuus oli tukea hakeneista ja saaneista eikä sukupuolten tasa-arvo tällä tavoin määriteltyinä toteutunut.

Miesten ohjaamat elokuvat saivat tuotantotukea (ml. 50/50-tuki) noin 36,2 miljoonaa euroa enemmän kuin naisten ohjaamat elokuvat. Summa vastaa noin 26

kappaletta budjetiltaan 1,4 miljoonan euron elokuvaa. Mikäli naisohjaajien elokuvat olisivat saaneet tuotantotuesta (ml. 50/50-tuki) yhtä paljon kuin niiden osuus oli tukea saaneista (32 %), olisivat ne saaneet tuotantotukea noin 32 miljoonaa euroa tutkittuna aikana eli noin 14,5 miljoonaa euroa enemmän kuin toteutunut summa. Tämä summa vastaa noin kymmentä 1,4 miljoonaa euroa maksavaa elokuvaa.

Elokuvasäätiön myöntämässä rahoituksessa kyse on siis erittäin suurista resursieroista. Oletettavasti tämä on seurausta usean tekijän yhteisvaikutuksesta, mihin viitattiin tämän selvityksen arvio-osuudessa. Havainnot vaativat yksityiskohtaisempia analyyseja. Tuonnempana tässä työssä esitetään jatkotutkimusaiheita.

Yleisradion elokuvaan ja tv-sarjoihin käyttämästä noin 45,6 miljoonasta eurosta 79 % eli noin 36 miljoonaa euroa käytettiin miesten ohjauksiin. Naisten ohjauksiin käytettiin 18 % eli reilut 8 miljoonaa euroa.

Määrällisesti naistekijöiden asema oli vahva Yleisradion ennako-ostamissa sarjoissa. Kymmenestä ennako-ostetusta sarjasta neljä oli naisten ohjaamia ja käsikirjoittamia. Myös rahoitus kohdentui jokseenkin samassa suhteessa näille sarjoille.

Hyvin selkeästi sukupuolittunut rakenne löytyi Yleisradion tilauksista, jotka olivat yksinomaan miesten ohjaamia. Tämä tarkoittaa sitä, että tuotantoyhtiöissä Yleisradiolle valmistettavien tv-sarjojen ohjaaminen on miesten työtä. Tilatuissa sarjoissa oli kuitenkin molempia sukupuolia käsikirjoittajina ja tuottajina.

AVEKin myöntämät noin 4 miljoonaa euroa jakautuivat varsin tasaisesti sukupuolten välillä. Vaikka miesten tekemät elokuvat saivat 60 % kaikista tuotannon tukemiseen myönnettyistä euroista, tuotannon tukia myönnettiin naistekijöiden elokuville rahallisesti suhteessa hieman enemmän kuin niiden osuudet olivat myönneistä tukipäätöksistä. Elokuvien varsinaiseen tuotantoon tarkoitettua tuotantotukea naisten ja miesten tekemät elokuvat saivat keskimäärin samansuuruisen summan. Ennakovalmistelutukea naisten elokuvat saivat keskimäärin enemmän, mutta jälkituotantotukea puolestaan miesten tekemät elokuvat saivat keskimäärin enemmän. Miesten henkilökohtaiset käsikirjoitusapurahat, etenkin lyhytelokuvaa varten, olivat keskimäärin suurempia kuin naisten.

Pohjoismaisen rahaston myöntämästä noin 4,5 miljoonasta eurosta, kohdistui 82 % miesten ohjaamille elokuville ja tv-sarjoille. Suomalaisten naisten ohjaamat elokuvat saivat rahoitusta lähes samassa suhteessa kuin niiden osuus oli suomalaisista elokuvista.

Myös suurin osa (62 %) Taiken elokuvataiteilijoille jakamasta 2,4 miljoonasta apurahaeurosta myönnettiin miehille, vaikka naisten osuus summasta on noussut voimakkaasti viime vuosina ja lähestynyt puolta.

Kokonaisuutena katsottuna naisten ja miesten elokuvien tekemiseen saama julkinen rahoitus jakautui siis hyvin epätasaisesti. Työn lopussa esitetään toimenpiteitä sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi elokuvan alueella.

Selvityksessä kartoitettiin myös, missä määrin tutkitut organisaatiot tuottivat tietoa ja raportoivat julkisesti rahoituksen jakautumisesta naisille ja miehille. Tutkimus osoitti, että eri organisaatiot toimivat hyvin eri tavoin. Elokuvasäätiö ja Pohjoismainen rahasto raportoivat vuosittain naisten ja miesten osuuksista tukea hakeneissa ja saaneissa tuotannoissa. Taiteen edistämiskeskus julkaisee vuosittain vastaavat tiedot sukupuolen, iän, alueen ja kielen mukaan raportoituina. Puute on, että nämä organisaatiot eivät raportoivat, kuinka suuren osuuden naisten ja miesten elokuvat tai elokuvataiteilijat saavat myönnetystä rahoituksesta ja paljonko niille on haettu rahoitusta. AVEK ei ole toistaiseksi seurannut tai raportoinut sukupuolten tasa-arvon toteutumisesta sen tukipäätöksissä. Se on kuitenkin muuttamassa tiedonkeruujärjestelmiään sellaisiksi, että ne tulevaisuudessa parantavat arviointimahdollisuuksia. Vaikka Yleisradiossa on pitkä tasa-arvotyön historia organisaation sisällä, se ei seuraa sukupuolten tasa-arvon toteutumista ohjelmistossaan eikä raportoivaa siitä.

Työn arvio-osuudessa esitettiin, että elokuvan alueella on lukuisia kohtia, jotka saattavat tuottaa eroja ja eriarvoisuutta sukupuolten välille. Päähenkilöiden ja tarinoiden arvottaminen sukupuolen perusteella on arvioitu yhdeksi mahdolliseksi syyksi eroihin ja eriarvoisuuteen.

Toimenpidesuosituksia

Tietopohjan luominen ja raportointi

Kussakin tukea jakavassa organisaatiossa tulee olla tietokanta, johon on tallennettu tiedot sukupuolen mukaan eriteltynä tuen hakijoista ja saajista sekä haetun ja myönnetyn tuen määrästä. Kerätty tieto tulee raportoida säännöllisesti ja julkisesti.

Sukupuolten tasa-arvon arviointi

Tukien jakautumista tulee arvioida sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta säännöllisesti yhteistyössä rahoitusta jakavien tahojen kanssa.

Tasa-arvolain valtavirtaistaminen luoville aloille

Laki naisten ja miesten tasa-arvosta tulee saattaa koskemaan myös taiteen ja kulttuurin julkista ja siihen rinnastettavaa rahoitusta. Rahoitusta saavien tahojen tulee raportoida säännöllisesti haettujen ja myönnettyjen tukien jakautumisesta sukupuolen mukaan. Tämän lisäksi niiden tulee myös laatia esimerkiksi tasa-arvosuunnitelman tyyppinen asiakirja, jossa esitetään toimenpidesuunnitelma mahdollisen epätasa-arvon korjaamiseksi. Näin tasa-arvolaki valtavirtaistuisi koskemaan myös luovia aloja, joilla työskentelevien ihmisten tulot ovat usein riippuvaisia julkista rahoitusta saavien organisaatioiden myöntämisestä tuista. Kuten raportin alussa on esitetty, Ruotsissa on jo pitkään työskennelty sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi elokuvatuotannossa

ja työn tulokset ovat alkaneet näkyä viime vuosina: naiset ohjasivat puolet julkista tukea saaneista pitkistä näytelmäelokuvista vuosina 2014 ja 2015.

Laki valtion taiteilija-apurahoista ja sukupuolten tasa-arvo

Laki valtion taiteilija-apurahoista (734/1969) velvoittaa huolehtimaan siitä, että apurahoja myönnettäessä huomioidaan kieleen, ikään ja alueeseen liittyvät näkökohdat. Lakiin tulee sisällyttää myös sukupuolten tasa-arvoon liittyvien näkökohtien huomioiminen.

Jatkotutkimuksia

Selvityksen perusteella esitetään seuraavia jatkotutkimusaiheita:

- Minkälainen on elokuvaohjaajien urakehitys?
- Miten päähenkilöiden ja tarinoiden valinta tapahtuu?
- Millä tavalla sukupuoli rakentaa yleisöjä?
- Miten nähdään teoksen ja tekijän välinen suhde ja mikä merkitys sillä on tekijälle?
- Millä tavalla tekijöiden ja rahoittajien välinen vuorovaikutus rakentuu?
- Miksi naiset eivät hae samassa määrin rahoitusta elokuville kuin miehet?
- Miten tuotantoneuvojat ja tuottajat vaikuttavat elokuvaan ja niiden rahoitukseen?

LÄHTEET

- Advancing gender equality in decision making in media organisations.* 2013. European Institute for Gender Equality. Publications Office of the European Union: Luxembourg. <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications>.
- Animaatioklinikan sähköposti 28.2.2017.
- Council of Europe. Gender Equality Strategy 2014–2017. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680590174>.
- Council of Europe, publications. <http://www.coe.int/en/web/genderequality/publications>.
- Culture-Gates: Exposing Professional Gate-keeping Processes in Music and New Media Arts.* 2003. ERICarts reports: Bonn.
- de Beauvoir, Simone. 1949. *Le deuxième sexe*. Suomennettu: *Toinen sukupuoli. Tosiasiat ja myytit*, osa 1, Tammi: Helsinki, 2009. *Toinen sukupuoli. Eletty kokemus*, osa 2, Tammi: Helsinki, 2011.
- Dokumenttikillan verkkosivut. <http://www.dokumenttikilta.fi/>.
- EIGE. 2015. <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/advancing-gender-equality-decision-making-media-organisations-country-profile>.
- Elokuvan vuositilastot. <http://ses.fi/tilastot-ja-tutkimukset/vuositilastot/>.
- Elokuvavuosi 2015.* Suomen elokuvasäätiö: Helsinki. http://ses.fi/fileadmin/dokumentit/Elokuvavuosi_2015_Facts_Figures.pdf.
- Eurimages. Strategy 2016 – 2017 for gender equality in the European film industry. Council of Europe. https://www.coe.int/t/dg4/eurimages/Source/Strat%C3%A9gie%20pour%20l'%C3%A9galit%C3%A9_en.pdf.
- Euroopan komissio. http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/document/index_en.htm.
- Films for Women.* 1986. (Ed.) Charlotte Brunson. BFI Publishing: London.
- GAMAG. <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/crosscutting-priorities/gender-and-media/global-alliance-on-media-and-gender/homepage/>.
- Gender Equality, Heritage and Creativity.* 2013. UNESCO: Paris. <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/gender-equality-heritage-creativity-culture-2014-en.pdf>.
- Gender in culture.* 2016. EIGE. Publications Office of the European Union: Luxembourg. <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-culture>.

- Gill, Rosalind. 2007. *Gender and the Media*. Polity Press: Cambridge – Malden.
- Hur svårt kan det vara? Filmbranschen, jämställdheten och demokratin*. 2004.
Filmkonst nr 92. Göteborgs filmfestival. Arena & Filmkonst: Göteborg.
- Hällsten, Annika. 2016. Omtvistad filmprofessor valdes trots svag ranking.
HBL 30 maj. <https://www.pressreader.com/finland/hufvudstadsbladet/20160530/281509340435717>.
- Jansson, Maria. 2011. *The Fast Track. Om vägar till jämställdhet i filmbranschen*. Wift Sverige: Stockholm. <http://www.filmdirectors.eu/wp-content/uploads/2014/11/The-Fast-Track-Maria-Jansson-3-4-.pdf>.
- Jansson, Maria. 2016. The Quality of Gender Equality: Gender quotas and Swedish film governance. *International Journal of Cultural Policy*.
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10286632.2016.1248952>.
- Jansson, Maria & Bivald, Katarina. 2013. *En riktig snyftare. Om distribution, produktion och jämställdhet i filmbranschen*. Wift Sverige: Stockholm. <http://www.wift.se/om-oss/skrifter/en-riktig-snyftare-om-distribution-produktion-och-jamstallldhet-i-filmbranschen/>.
- Kantola, Johanna; Nousiainen, Kevät & Saari, Milja. 2012. Johdanto. Tasa-arvosta ja sen lukemisesta toisin. Teoksessa J. Kantola, K. Nousiainen & M. Saari (toim.). *Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Gaudeamus: Helsinki, 7-27.
- Kulttuuritilastojen taulukkopalvelu, 6.6 Elokuvatuotantoyritykset tuotettujen pitkien näytelmäelokuvien määrän mukaan 1998–2015. http://pxweb2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/html/suom0005.htm.
- Kulttuuritilastojen taulukkopalvelu, 6.16 Elokuvasäätien tukitoiminta 2003–2015. http://pxweb2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/html/suom0005.htm.
- Kulttuuritilastojen taulukkopalvelu, 11.1 Kulttuurialan uudet opiskelijat, opiskelijat ja tutkinnot sukupuolen mukaan v. 2006–2014. http://pxweb2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/html/suom0005.htm.
- Kunnas, Emma. 2015. *Käsikirjoituksen puuttuva sukupuoli: kun suomalaisen elokuvan päähenkilö on kaikkea muuta kuin nainen*. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäyte. <https://www.theseus.fi/handle/10024/93138>.
- Käsikirjoittajien Killan verkkosivut. <http://www.kkilta.fi/>.
- Lantz, Jenny. 2007. *Om kvalitet. Synen på kvalitetsbegreppet inom filmbranschen*. Wift, Sverige: Stockholm.

- Leskinen, Minni. 2009. *Nais(ten) elokuva – henkilökohtaista, ei poliittista. Sukupuolelle annettuja merkityksiä tekijäpuheessa ja pitkän elokuvan instituutioissa*. TAMK, Taide ja viestintä, viestinnän koulutusohjelma, AV-tuotannon suuntaus. Opinnäyte.
- LVM. Liikenne ja viestintäministeriö. http://www.lvm.fi/julkaisuja_sarja.
- Löytyykö tilaa tasa-arvolle? Raportti naiskunnan 1994 – 95 kymmenvuotisesta historiasta*. Tasa-arvo- ja moninaisuustyön julkaisuja C:1/2005. Yle : Helsinki.
- Making Change. Nordic Examples of Working Towards Gender Equality in the Media*. 2014. (Eds.) Maria Edström & Ragnhild Mølster, Nordicom: Gothenburg. <http://www.nordicom.gu.se/sv/mediefakta/nordic-gender-media-forum/making-change>.
- Mark, Eva. 2006. *Doing What You Always Do. Decision-Making Processes in the Film Industry*. Wift, Sverige: Stockholm. <http://www.filmdirectors.eu/wp-content/uploads/2014/11/Doing-what-you-always-do-06.pdf>.
- Mitchell, Ritva. 2005. The Culture Industry in Finland: Evolving Gender Balance in Film Making. Teoksessa *Culture-Biz: Locating Women As Film and Book Publishing Professionals in Europe*. ARCult Media: Bonn, 255–296.
- Mitchell, Ritva & Kanerva, Anna. 2004. *Onko sukupuolella merkitystä, onko toimenpiteillä vaikutusta taiteissa ja kulttuurissa?* Cupore: Helsinki. <http://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/ritva-mitchell-ja-anna-kanerva-onko-sukupuolella-merkitysta-onko-toimenpiteilla-vaikutusta-taiteissa-ja-kulttuurissa>.
- Muikku, Jari. 2014. *Selvitys elokuvasäätien tukitoiminnasta ja resurssoinnista*. Opetus- ja kulttuuriministeriö: Helsinki.
- Naiselokuvanaiset esittää –aineisto, KAVI.
- NIKK. Pohjoismainen tasa-arvotiedon keskus. <http://www.nikk.no/en/news/120-organisations-nordic-gender-equality-collaborations/>.
- Nordisk Film & TV Fond. Årsrapport 2015*. <http://www.nordiskfilmogtvfond.com/news/extras/nordisk-film-tv-fond-annual-report-2015>.
- Nousiainen, Kevät. 2012. Suomen syrjinnänvastainen lainsäädäntö. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaki. Teoksessa J. Kantola, K. Nousiainen & M. Saari (toim.). *Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Gaudeamus: Helsinki, 143–174.
- Pyramid or Pillars: Unveiling the Status of Women in Arts and Media Professions in Europe*. 2000. (Eds.) Danielle Cliche, Ritva Mitchell & Andreas Wiesand. ERICarts reports: Bonn.

- Rensujeff, Kaija. 2015. *Taiteilijan asema 2010. Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus*. Taike: Helsinki. Toinen korjattu painos. <http://www.suomenteatterit.fi/wp-content/uploads/2013/06/Taiteilijan-asema-2010.pdf>.
- Rolin, Kristina; Moisio, Olli-Pekka; Reuter, Martina & Tuominen, Miira. 2016. *Sukupuoli ja filosofia*. SoPhi 131, Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/51116/978-951-39-6610-2.pdf?sequence=1>.
- Saarikoski, Sonja. 2016. Valkoinen ei saa puhua mustista eikä mies feminismistä – saako kukaan sanoa mitään mistään? *Helsingin Sanomat* 12.6.2016. <http://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002905705.html>.
- Savolainen, Tarja. 2002. *Jäämereltä Cannesiin. Naiset elokuvaohjaajina Suomessa ennen vuotta 1962*. Helsingin yliopisto, viestinnän laitos, viestinnän julkaisuja 7, Helsinki.
- Savolainen, Tarja. 2016. FINLAND: 'Media takes care of itself': gender equality, postfeminism and Finnish Media. In: *Gender and the Media. A Challenge for Europe*. (Eds.) Karen Ross & Claudia Padovani. Routledge Studies in European Communication Research and Education Series. 162-180.
- SEK, Suomen elokuvatuottajien keskusliitto, sähköposti 16.3.2017.
- SELO, Suomen elokuvaohjaajaliitto, sähköpostit 1.2. ja 22.2.2017.
- STM. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://stm.fi/tasa-arvo>.
- Suomalainen televisiotarjonta 2014*. Julkaisuja 10/ 2015. Liikenne- ja viestintäministeriö: Helsinki. <https://www.lvm.fi/documents/20181/514467/Julkaisuja+10-2015.pdf/6035673e-4a72-4489-863c-be5e5b03b411>.
- Suomalaisen elokuvan tavoiteohjelma vuosille 2011–2015*. 2011. Suomen elokuvasäätiö: Helsinki. http://ses.fi/fileadmin/dokumentit/Suomalaisen_elokuvan_tavoiteohjelma_2011-2015.pdf.
- Suomen elokuvasäätiön toimintakertomus 2010*. http://ses.fi/fileadmin/dokumentit/Toimintakertomus_2010.pdf.
- Suomen elokuvasäätiön toimintakertomus 2011*. http://ses.fi/fileadmin/dokumentit/Toimintakertomus_2011.pdf.
- Suomen elokuvasäätiön toimintakertomus 2015*. http://ses.fi/fileadmin/dokumentit/SES_toimintakertomus_2015.pdf.
- Talvio, Raija. 2016. Naisten eurot. *Lehtiset* 1/2016, 31–32. <http://www.teme.fi/tiedostot/lehtiset0116/vieraskyna.pdf>.
- Tervonen, Kaisu. 2016. Artisokan varjo. *Voima* no 2.
- Toivonen, Aino. 2011. *Naisohjaajat kotimaisessa elokuvateollisuudessa. Miksi naiset ovat elokuvaohjaajina vähemmistö?* HUMAK. Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Opinnäyte.

Where are the women directors? Report on gender equality in the European film industry 2006–2013. 2016. EWA, European Women's Audiovisual Network. http://www.ewawomen.com/uploads/files/MERGED_Press-2016.pdf.

WIFT Finland. <http://wift.fi/>.

WIFT Sverige. <http://www.wift.se/om-wift/historik/>.

WIFT UK. <http://www.wftv.org.uk/about-us/what-we-do>.

WIFTCHAPTERS. http://www.wiftichapters.org/class_index.cfm.

Vinterheden, Margareta. 1991. *Om kvinnor i svensk filmproduktion*. Svenska kvinnors filmförbund, Svenska Filminstitutet: Stockholm.

Yleisradion uutiset 23.3.2017.

HAASTATTELUT

Irina Krohnin (toimitusjohtaja, SES) haastattelu 24.5.2016.

Rahoittajien haastattelut keväällä 2016:

Outi Rousu, AVEK

Piia Nokelainen, SES

Hannu Tuomainen, SES

Pekka Uotila, SES

Marjo Valve, SES

Erkki Astala, Yle

Jarmo Lampela, Yle

Sari Volanen, Yle

LAIT

Asetus elokuvataiteen edistämisestä 121/2000.

Euroopan unionin audiovisuaalisia mediapalveluita koskeva direktiivi. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=URISERV%3Aam0005>.

Kuluttajansuojalaki 38/1978. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1978/19780038>.

Laki elokuvataiteen edistämisestä 28/2000.

- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609?search%5Btype%5D=piika&search%5Bpika%5D=Laki%20naisten%20ja%20miesten%20tasa-arvosta>.
- Laki valtion taiteilija-apurahoista 734/1969. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1969/19690734>.
- Laki Yleisradio Oy:stä 1380/1993. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380>.
- Suomen perustuslaki 731/1999. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Tietoyhteiskuntakaari 917/2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140917>.
- Työsopimuslaki 55/2001. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>
- Valtionavustuslaki (688/2001) <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2001/20010688>
- Valtioneuvoston asetus valtion taiteilija-apurahoista 845/1969. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1969/19690845>.

KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET

- CEDAW (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women). Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistava yleissopimus 67/1987. http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsviite/1986/19860067?sopviite_id=19860067.
- Pekingin julistus ja toimintaohjelma. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=73330>.

The logo consists of the word "cupore" in a white, lowercase, sans-serif font, centered within a solid red rectangular background.

cupore

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus CUPORE

Pitkäsillanranta 3B, 00530 Helsinki

www.cupore.fi / info@cupore.fi

+358 50 577 22 46